

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ
НАЦІЙ З ПИТАНЬ ОСВІТИ,
НАУКИ І КУЛЬТУРИ

МАЛА АКАДЕМІЯ
НАУК УКРАЇНИ
ПІД ЕПДОЮ ЮНЕСКО

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дослідницько-експериментальний напрям

ФІЛОСОФІЯ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО

ВИПУСК 8

Київ – 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ
З ПОЗАШКОЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Дослідницько-експериментальний напрям

ФІЛОСОФІЯ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО

ВИПУСК 8

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ – 2018

Авторський колектив:

Н. Б. Адаменко, доцент, канд. філос. наук, С. В. Баценко,
Н. О. Іллюк, Л. Я. Карчина, Т. Ю. Кот,
О. В. Лісовий, канд. філос. наук, С. О. Лихота,
Н. Г. Мозгова, Л. В. Мороз,
Н. М. Свінцицька, А. П. Хорошеник, канд. пед. наук

Редакційна колегія:

І. В. Кручик, С. О. Лихота, Л. М. Панчук, Н. О. Халупко, І. М. Шевченко

Рецензенти:

Березівська Л. Д., директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, професор, д-р пед. наук, член-кореспондент НАПН України

Новікова Р. І., директор спеціалізованої школи I–III ступенів № 265 м. Києва з поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного напряму

Рекомендовано рішенням науково-методичної ради
Національного центру «Мала академія наук України»
від 09.02.2017 (протокол № 1)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист Міністерства освіти і науки України
від 14.07.2017 № 1/11-7076)

Навчальні програми з позашкільної освіти : Дослідницько-експериментальний напрям. Філософія та суспільствознавство / [Н. Б. Адаменко, С. В. Баценко, Н. О. Іллюк та ін. ; упоряд. О. Лісовий, С. Лихота]. – К., 2018. – Вип. 8. – 240 с.

У збірнику подано навчальні програми з позашкільної освіти щодо організації науково-дослідницької роботи з учнями у науковому відділенні філософії та суспільствознавства Малої академії наук України.

Видання розраховане на педагогічних працівників закладів позашкільної, загальної, професійно-технічної освіти, викладачів і студентів закладів вищої освіти, інститутів післядипломної педагогічної освіти, фахівців, які займаються позашкільною освітою.

© Авторський колектив, 2018

© Національний центр
«Мала академія наук України», 2018

ВСТУП

Становлення демократії в Україні є універсальним процесом, що стосується як держави та органів державної влади, так і суспільства загалом. Від успішності змін на рівні суспільних відносин залежить рівень розвитку демократії і втілення демократичних ідеалів у життя. Тому формування нової демократичної правової та політичної культури, розвиток громадянських інститутів набувають особливого значення. Зреалізувати важливі завдання державотворення в умовах інтеграції у європейський простір спроможна високоосвічена, соціально вмотивована, успішна особистість.

Мала академія наук України як науковий сегмент державної освітньої системи забезпечує реалізацію основних завдань соціальної політики суспільства, залучає учнів до науково-дослідницької діяльності, зокрема, в галузі філософії та суспільствознавства. Діти вивчають і досліджують розвиток суспільства і людини у суспільно-політичній, соціальній, правовій, економічній, культурно-духовній сферах. На заняттях наукових гуртків, секцій учні знайомляться з основними чинниками науково-дослідницької роботи, поглиблюють соціальні та культурологічні знання, засвоюють навчальний матеріал засобами самостійної, індивідуальної, диференційованої практичної роботи, набувають умінь і навичок в усіх видах науково-дослідницької діяльності. Юні науковці набувають цілісної системи прикладних особистісно-життєтворчих, соціалізувальних, комунікативних, інтелектуально-інформаційних вмінь і навичок – самостійно шукати в різних видах джерел інформацію про життя суспільства і людини, оцінювати, досліджувати, аналізувати суспільні явища і процеси, проблеми, пропонувати способи їх розв’язання з огляду на тенденції у державі та світі. Успіх становлення і самореалізації юних дослідників залежить від рівня професійної майстерності педагогів. Тому Мала академія наук України постійно надає методичну допомогу керівникам гуртків і секцій, які організовують учнівську дослідницьку діяльність.

З метою вдосконалення програмно-методичного забезпечення закладів системи Малої академії наук України у збірнику «Навчальні програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям. Філософія та суспільствознавство» подано програми наукових секцій «Філософія», «Соціологія», «Правознавство», «Теологія, релігієзнавство та історія релігії», «Педагогіка», «Журналістика».

Запропоновані навчальні програми спрямовані на гуманітарне виховання учнів, залучення їх до вивчення філософії, соціології, правознавства, релігієзнавства, педагогіки, журналістики, духовного і морального зростання особистості, виявлення суспільствознавчих та науково-дослідницьких здібностей обдарованої молоді.

Основна мета цих програм – сформувати компетентності у процесі вивчення філософії та суспільствознавства і науково-дослідницької діяльності. Це передбачає посилення практичної спрямованості і популяризацію суспільно-гуманітарної освіти, виховання громадської свідомості, формування наукового світогляду учнів, правової культури, національних і загальнолюдських культурних і духовних цінностей, розвиток мотивації до соціальної активності і загальної реалізації особистості.

Збірник навчальних програм буде корисним педагогічним працівникам, які працюють з обдарованими дітьми, здібними до наукового пошуку в галузі філософії та суспільствознавства.

*O. Лісовий,
директор Національного центру
«Мала академія наук України»*

ЗМІСТ І СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ
ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАПРЯМУ
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
(наукове відділення філософії та суспільствознавства)

Навчальні програми дослідницько-експериментального напряму (суспільно-гуманітарного профілю) для закладів позашкільної, загальноосвітньої, професійно-технічної та вищої (I–II рівнів акредитації) освіти розроблені на виконання Закону України «Про позашкільну освіту» і на основі вимог Національної доктрини розвитку освіти, Національної стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року, Положення про позашкільний навчальний заклад, Положення про малу академію наук учнівської молоді.

У змісті програм ураховані вимоги Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

Навчальні програми дослідницько-експериментального напряму позашкільної освіти суспільно-гуманітарного профілю є навчально-методичним виданням, що визначає зміст, обсяг і порядок вивчення та викладання дисциплін, курсів, проведення занять у гуртках і секціях. Основною метою програм є реалізація змісту позашкільної освіти дослідницько-експериментального напряму, формування компетентності особистості у процесі дослідницької діяльності в обраній науковій галузі.

Наукове відділення філософії та суспільствознавства Малої академії наук України об'єднує гуртки, секції філософії, соціології, правознавства, теології, релігієзнавства та історії релігії, педагогіки, журналістики. У цих гуртках навчаються учні середнього та старшого шкільного віку.

Зміст програм суспільного і гуманітарного профілю визначає мета сформувати компетентності особистості, а саме: пізнавальну, практичну, творчу і соціальну.

Пізнавальна компетентність спрямована на поглиблене вивчення та засвоєння теоретичних розділів гуманітарних наук, ознайомлення з основами пошукової і дослідницької діяльності, методологією і методикою досліджень в обраній науковій галузі.

Практична компетентність передбачає формування цілісного бачення світу; оволодіння навичками науково-дослідницької діяльності, вміння оперувати науковими знаннями і фактичним матеріалом, працювати з перводжерелами і критичною літературою, матеріалом різного характеру; вироблення вміння користуватися самостійно здобутими знаннями для розв'язання визначеного навчального завдання з літератури; системно-логічного мислення, навичок осмислення здобутків визначних філософських, історичних, літературних і мистецьких творів тощо.

Творча компетентність забезпечує набуття досвіду власної творчої діяльності, розвиток логічного і просторового мислення, творчих здібностей, уяви, фантазії, здатності проявляти творчу ініціативу; формування стійкого інтересу до пошукової, дослідницької діяльності, потреби у творчій самореалізації і духовному самовдосконаленні.

Соціальна компетентність спрямована на розвиток моральних якостей, громадянської позиції, формування національних і загальнолюдських культурних і духовних цінностей, наукової та пошуково-дослідницької ініціативності, прагнення до нових знань, потреби у творчому самовдосконаленні, ціннісного ставлення до себе й інших, формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери (самостійність, наполегливість, працелюбство тощо), уміння працювати в колективі.

Навчальна програма як документ нормативно-регламентувального характеру визначає зміст освіти, основні вимоги до опанування навчальної дисципліни, форми і методи організації освітньої діяльності.

Кожна навчальна програма забезпечує:

- доступність і належну якість здобуття позашкільної освіти;

- можливість модернізації змісту дослідницько-експериментального напряму позашкільної освіти;
- достатність теоретичних пояснень та емпіричних даних у навчальному матеріалі, конкретність і доцільність уведення наукових понять, загальноприйнятої термінології та символік, розкриття наукових положень відповідно до здобутків сучасної науки;
- відповідність обсягу навчального матеріалу нормам навантаження й кількості навчальних годин;
- спрямованість навчального матеріалу на розвиток пізнавальних і творчих здібностей учнів, вихованців, слухачів;
- урахування можливостей і доцільність застосування комп’ютерної техніки, інших засобів навчання, типового обладнання, ілюстративного матеріалу тощо;
- використання знань, що учні отримають за навчальною програмою закладів загальної освіти з основного та суміжних предметів;
- використання міжпредметних зв’язків.

Навчальна програма має таку структуру:

- пояснювальна записка;
- тематичний план;
- зміст програми;
- прогнозований результат;
- орієнтовний перелік обладнання;
- література.

Пояснювальна записка до навчальної програми розкриває освітню концепцію навчальної програми, її мету і завдання. У ній подано стислу характеристику структури й окремих компонентів програми, особливостей організації та основні норми вивчення програмового матеріалу. Зазначено вікові групи та кількісний склад учнів, на яких розрахована програма. Представлено основні форми і методи проведення занять.

Тематичний план містить перелік розділів і тем навчального матеріалу, визначає орієнтовну загальну кількість навчальних годин із розподілом на теоретичні та практичні заняття. Тематичний план подано у вигляді таблиці.

Зміст програми розкриває зміст розділів, тем відповідно до тематичного плану. Наведено перелік практичних робіт і форми проведення занять.

Прогнозований результат розкриває вимоги до освітнього рівня підготовки учнів за умови реалізації програми.

Орієнтовний перелік обладнання – це перелік матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу. Його укладено відповідно до Типового переліку навчально-наочних посібників і технічних засобів навчання для позашкільних навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України, затвердженого наказом МОН України від 08.01.2002 № 5, інших нормативних положень.

Література містить джерела, необхідні педагогам та учням для використання в освітньому процесі.

Кожну навчальну програму складено відповідно до рівня класифікації – початковий, основний і вищий – та кількості років навчання.

Навчальні програми передбачають наступність у засвоенні та розвитку знань і вмінь, що здобули учні (вихованці, слухачі) на попередніх рівнях навчання, а також взаємозв'язок із предметами шкільного курсу.

У всіх навчальних програмах гуртків, секцій, творчих об'єднань дослідницько-експериментального напряму позашкільної освіти передбачено індивідуальну роботу.

Під час підготовці збірника враховували положення чинного законодавства та нормативних документів, що регулюють роботу системи МАН України.

Керівники гуртків можуть вносити зміни й доповнення до змісту програм, плануючи свою роботу зважаючи на інтереси гуртківців, стан матеріально-технічного забезпечення.

До збірника ввійшли програми гуртків, секцій суспільно-гуманітарного профілю.

Збірник навчальних програм підготовлено колективом Національного центру «Мала академія наук України» і педагогічними та науково-педагогічними працівниками закладів освіти України: Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Університету економіки та права «КРОК», Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді», Чорнопотіцької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Іршавського району Закарпатської області.

Збірник навчальних програм
підготував авторський колектив:

- Вступ (*O. В. Лісовий*);
- Зміст і структура програм дослідницько-експериментального напряму позашкільної освіти (*C. О. Лихота*);
- Навчальна програма «Філософія» (*H. Г. Мозгова, H. Б. Адаменко*);
- Навчальна програма «Соціологія» (*T. Ю. Ком, A. П. Хорошенюк*);
- Навчальна програма «Правознавство» (*C. В. Баценко*);
- Навчальна програма «Теологія, релігієзнавство та історія релігій» (*L. В. Мороз*);
- Навчальна програма «Педагогіка» (*L. Я. Карчина, H. M. Свінницька*);
- Навчальна програма «Журналістика» (*H. O. Іллюк*).

Представлені навчальні програми розраховані на педагогічних працівників закладів позашкільної, загальноосвітньої, професійно-технічної освіти, викладачів і студентів закладів вищої освіти та інших спеціалістів, які займаються позашкільною освітою.

**НАУКОВЕ ВІДДІЛЕННЯ
ФІЛОСОФІЇ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА**

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
«Філософія»**

Вищий рівень

ПОЯСНИЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Важливою умовою сучасної освіти є уточнення її мети: не просто людина обізнана (пізнавальна компонента), вміла (прагматична компонента), а й людина, яка розуміє, здатна до самопроектування та самореалізації, самостійного вибору на основі ієрархії особистісно-значимих цінностей і смислів (аксіологічна компонента). Особливого значення у цьому процесі набуває для школярів філософія, що розгортає свої смисли в контексті комунікативно-креативної моделі педагогічної діяльності, у центрі якої є розуміння як способів освоєння світу, що веде до самоусвідомлення, осмисленого проживання свого буття, життєтворчості, набуття внутрішньої свободи.

Організація вивчення предмета «Філософія» для учнів у контексті позашкільної освіти передбачає створення умов для розвитку їх індивідуального самовираження і критичної розсудливості; навчання альтернативних способів і методів набуття знань і відповідних навичок, вміння логічно мислити, аргументувати власну позицію, перевіряти і засвоювати інформацію. Окрім того, особливий акцент у змісті програми зроблено на розвиток у школярів навичок філософувати, що сприяє соціалізації особистості, тобто виховуванню духовно розкutих і вільних людей, здатних на незалежні судження й оцінки, відповідальних за свої вчинки, формує в них громадянську свідомість, що ґрунтуються на розумінні своєї відповідальності перед сучасним суспільством.

Метою навчальної програми «Філософія» є формування у школярів основ філософського світогляду. Під час навчання учні навчається розуміти і цінувати роль філософського знання у самоствердженні людини, ідентифікувати соціальні й етичні проблеми, пов’язані з інформатизацією та глобалізацією сучасного світу. Вивчення філософії також допоможе зрозуміти сенс свободи і відповідальності особистості у сучасному суспільстві, розвинути навички критичної оцінки історичних подій і фактів.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: формування знань про термін «філософія», предмет, функції та розділи філософії, історико-філософський розвиток учень, концепцій, понять, шкіл і напрямів філософії, категоріальні визначення буття, пізнання, діалектики, метафізики, людини, історії, культури, суспільства; ознайомлення зі специфікою науково-дослідницької роботи; виховання інтересу до творчої, пошукової діяльності;
- *практичної*: розвиток читацьких умінь, навичок працювати з філософськими першоджерелами і критичною філософською літературою, матеріалом різного характеру; вироблення вміння користуватися самостійно здобутими знаннями для розв’язання визначеного навчального завдання з літератури; формування навичок пошуково-дослідницької діяльності;
- *творчої*: формування самостійного, критичного, творчого мислення; розвиток філософських критичних, творчих і мовленнєвих здібностей, мотиваційної сфери, чутливості до нових ідей; уміння творчо підходити до розв’язання різного роду навчальних завдань; підвищення інтересу до пізнавально-пошукової діяльності;
- *соціальної*: виховання в учнів засобами філософування розуміння умов формування особистості, її свободи і відповідальності за збереження життя, природи, культури; ролі ненасильства в історії і людській поведінці, сенсу моральних обов’язків людини щодо інших і самого себе; усвідомлення різноманіття форм людського знання, співвідношення істини й хиби, знання і

віри, раціонального та ірраціонального у людській життєдіяльності; особливостей функціонування знання у сучасному суспільстві, духовних цінностей, їх значення у творчості та повсякденному житті; розуміння важливості науки і техніки у розвитку цивілізації, при цьому мати уявлення про пов'язані з ними сучасні соціальні й етичні проблеми; визнання цінності наукової раціональності та її історичних типів; формування громадянської позиції; допомога у профорієнтації.

На опрацювання навчального матеріалу надається така кількість годин: вищий рівень навчання (1-й рік) – 324 години (9 годин на тиждень), вищий рівень навчання (2-й рік) – 324 години (9 годин на тиждень).

Слухачами гуртка є учні 8–11 класів. Кількісний склад навчальної групи – 10–15 учнів. Теми програми розподілено з огляду на їх складність і значущість. У перший рік навчання основного рівня роботу проводять із учнями віком 14–15 років, у другий рік вищого рівня – з учнями 16–17 років, які вже володіють достатніми знаннями та вміють проводити самостійні дослідження.

На опрацювання навчального матеріалу дається 324 години (9 годин на тиждень).

Навчальна програма структурована за такими загальними змістовно-тематичними розділами: основний рівень – «Вступ до філософії», «Історія філософії»; вищий рівень – «Теоретичні узагальнення історичних здобутків філософії в її головних розділах» та «Основи науково-дослідницької діяльності».

Програма передбачає організацію освітнього процесу у формі теоретичних, практичних і консультивативних занять. Теоретичну частину навчального матеріалу подають у вигляді лекцій, побудованих як діалог викладача та учнів із обов'язковим застосуванням наочних мультимедійних засобів навчання. Практичні заняття відбуваються у вигляді семінарів традиційної форми – бесіди, дискусії, обмін думками, а також у формі участі у тематичних заходах, круглих столах, захисту дослідницьких проектів, тощо.

Важливим елементом освітнього процесу є робота учнів під керівництвом викладача з підручниками, рекомендованими джерелами, пошук і якісне опрацювання інформації з інтернет-ресурсів.

В основу практичних занять навчальної програми покладено книгу Ю. Гордера «Світ Софії» та авторську методику М. Лімпана «Філософія для дітей», яка базується на запитуванні й філософському діалозі. Отже, філософія постає як предмет дослідження і як засіб розмірковування про світ і орієнтації у ньому.

Індивідуальна робота передбачає консультації з науково-дослідницької роботи, роботу в архівах, бібліотеках, роботу з каталогами, інтерв'ювання, анкетування, підготовку до різноманітних конкурсів. Контроль знань проводять у формі вікторин, тестування, перевірки творчих робіт, розв'язання евристичних та проблемно-пошукових завдань.

Контролюють та оцінюють результативність навчання школярів під час опитування, захисту власних творчих робіт, їх активної участі у різноманітних заходах, конкурсах, конференціях тощо.

На заняттях гуртка застосовують різноманітні засоби навчання: друковані, технічні, екранні, засоби слухової наочності.

За програмою можна проводити заняття у групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом МОН від 11.08.2004 № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН від 10.12.2008 № 1123).

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення до змісту програми, плануючи свою роботу з огляду на інтереси гуртківців і стан матеріально-технічної бази закладу.

Розподіл годин за темами – орієнтовний. Керівник гуртка виходячи з рівня підготовки дітей може визначити, скільки годин потрібно на опанування тієї чи іншої теми, і внести до програми відповідні корективи.

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний відповідно до можливостей закладу освіти.

Вищий рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	1	2
Розділ 1. Вступ до філософії	90	34	56
1.1. Термін «Філософія», елементи його змісту. Історичні витоки філософування	14	6	8
1.2. Філософствування	6	2	4
1.3. Філософія: критичне мислення	22	6	16
1.4. Філософія: креативне мислення	20	8	12
1.5. Філософія: турботливе мислення	14	6	8
1.6. Класичні та сучасні проблеми, розділи і функції філософії	14	6	8
Розділ 2. Історія філософії	108	36	72
2.1. Філософія Стародавнього світу	24	8	16
2.2. Філософія Середньовіччя	18	6	12
2.3. Філософія Відродження	18	6	12
2.4. Українська філософія (від Київської Русі до Григорія Сковороди)	24	8	16
2.5. Філософські пошуки	24	8	16

Нового часу			
Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності	108	48	60
Розділ 4. Екскурсії, конкурси, лекторії, тематичні заходи	12	3	9
Підсумок	3	1	2
Разом	324	123	201

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з порядком і планом роботи секції.

Мета і завдання роботи секції. Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки у навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична частина. Обговорення плану лекторію з філософії. Обмін думками й обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції філософії.

Розділ 1. Вступ до філософії (90 год)

1.1. Термін «Філософія», елементи його змісту. Історичні витоки філософування (14 год)

Теоретична частина. Значення терміна «філософія», попереднє уявлення про його зміст. Філософія як умонастрій (смисл *φιλεω*), розумова діяльність, сукупність світоглядних знань. Світогляд, його типи і ознаки. Міф як духовна передумова філософії та світогляд первісно-родового суспільства. Головні риси і виміри міфу. Трансформація міфу під впливом суспільних змін. Соціальні, політичні і пізнавальні передумови філософського світогляду.

Практична частина. Дискусія на теми «Що таке філософія», «Що таке міфологія». Творче завдання: підготувати міркування «Яким має бути співвідношення філософії і науки, філософії і релігії».

«Філософія для дітей»: робота над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (с. 13–41): про предмет філософії, здатність дивуватися, як стати філософом і міфи.

1.2. Філософствування (6 год)

Теоретична частина. Феномен філософствування, уявлення про його витоки (подив, сумнів, страх, страждання, свобода, вина, стрес тощо). Відкриття метафізичної реальності, становлення предмета і лексикону філософії. Суб'єкт філософствування. Засоби та цілеспрямування філософської діяльності. Специфіка результатів філософствування – філософських знань.

Практична частина. Круглий стіл на тему «Філософія, філософування та філософствування».

«Філософія для дітей»: складання порівняльної таблиці «Літературні мандри» і «Філософські мандри».

1.3. Філософія: критичне мислення (22 год)

Теоретична частина. Поняття й ознаки критичного мислення. Розуміння і логіка. Дедуктивна валідність. Істина. Сила індукції. Аналіз і критика мислення. Форма думки. Поняття. Неточні поняття. Парадокси неточних понять. Неясні поняття. Сенс. Абсурд. Закони логіки. Софізми. Парадокси.

Практична частина. Практикуємося в аргументації на теми: «Достатня підстава» (Чи існують вагомі причини пити вранці фреш? Чи існують вагомі причини боятися темряви? Чи існують вагомі причини ходити чи не ходити до школи? Що значить достатня підстава? Як знати, що підстава достатня?); «Узагальнення» (Що таке узагальнення? Як воно можливе, тоді як усе відрізняється? А що як усі так роблять? Батл: «всі проти одного»); «Гіпотеза» (проводимо гіпотетичну гру).

1.4. Філософія: креативне мислення (20 год)

Теоретична частина. Поняття креативності. Ознаки креативного мислення. Зв'язок критичного і креативного мислення. Навички креативного мислення. Техніки у розвитку креативного мислення. Креативне мислення та успіх людини у професії і житті.

Практична частина. Знайомство і вправи у техніках розвитку креативного мислення: *mind mapping*, *brainstorming*, *reframing*, уява майбутнього, рольова гра. Формування засобами *mind mapping* план сюжету улюбленої книжки.

1.5. Філософія: турботливе мислення (14 год)

Теоретична частина. Емоції та інтелект. Зв'язок критичного, креативного і турботливого мислення. Інтелектуальна та емоційна комунікація. Емоційне переживання і співпереживання. Види турботливого мислення. Емоційне мислення. Ціннісне мислення. Нормативне мислення. Емпатійне мислення. Критерії турботливого мислення.

Практична частина. Навчання займати позицію іншого методом розгляду різних кейсів із повсякдення учнів. Виконання творчих завдань. Розв'язання евристичних і проблемно-пошукових завдань.

1.6. Класичні та сучасні проблеми, розділи і функції філософії (14 год)

Теоретична частина. Природа філософських проблем, їх зв'язок з основоположними питаннями людського буття. Смисложиттєвий сенс філософської проблематики. Про позафізичні, незмінні, надійні підстави сущого (метафізика та її підрозділи: онтологія, спекулятивні теологія, психологія, космологія). Про змінюваність і плинність сущого і закономірності змін (діалектика), Про пізнаваність метафізичних і діалектичних реалій, умови істинності знань (гносеологія). Про здатність людини пізнанням і практичною діяльністю змінювати і стабілізувати суще (праксеологія). Про природу як підставу і сферу існування людини (натурфілософія). Про природні й метафізичні виміри людини, умови її існування, сутність і призначення

(філософська антропологія). Про підстави суспільства, його стабільноті і змінюваності (соціальна філософія). Про рушійні сили історії, її закономірності, спрямованість і сенс (філософія історії). Про можливості і межі наукового і філософського пізнання природи, людини, історії, метафізичних реалій та про ефективні методи отримання істинних знань (філософія науки і філософська методологія). Плюралізм і взаємосуперечливість розв'язків. Соціокультурний сенс філософії. Суспільна значущість філософії. Світоглядна, методологічна, пізнавальна, ціннісно-орієнтаційна, прогностична, критична функції. Умови функціонування філософії в соціокультурній системі.

Практична частина. Ознайомлення зі структурою філософського есе, особливостями його написання. Підготовка і публічне зачитування та обговорення учнівських есе на тему «Що таке філософія».

«Філософія для дітей»: візуалізація написаного філософського есе на тему «Що таке філософія». Демонстрація підготовлених робіт.

Розділ 2. Історія філософії (108 год)

2.1. Філософія Стародавнього світу (24 год)

Теоретична частина. Умови формування та загальні риси філософії стародавності. Передфілософія у Стародавній Індії. Веди, Упанішади, Араньяки. Махабхарата і Рамаяна. Особливості ведичної релігії, її трансформація під впливом суспільних змін епохи. Ортодоксальні даршани. Неортодоксальні філософсько-релігійні вчення. Зародження філософії у Стародавньому Китаї. Давньокитайська міфологія та епос. Конфуцій про підстави суспільного порядку. Мудрість і суспільна гармонія. Даосизм про начала буття й ідеал мудреця. Антична філософія, її витоки та особливості. Міф і логос. Досократична філософія. Мілетська школа. Піфагор та піфагорійська школа. Філософія Геракліта Ефеського. Елейська школа (Ксенофан, Парменід, Зенон). Філософські погляди Емпедокла і Анаксагора. Атомістична школа (Левкіпп, Демокрит). Софістика. Сократ і становлення античної філософської класики. Класика як соціокультурний феномен. Головні проблеми і розділи

філософії Платона. Філософська система Аристотеля. Елліністична та римська філософія.

Практична частина. Критичне опрацювання фрагментів текстів першоджерел «Дхаммапада» (давньоіндійська філософія), Конфуцій «Лунь Юй» (давньокитайська філософія), Платон «Діалоги» (давньогрецька філософія). «Філософія для дітей»: робота над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (с. 41–154): про натурфілософію, Демокрита, Сократа, Афіни, Платона, Аристотеля. Виконання творчих завдань. Розв’язання евристичних та проблемно-пошукових завдань.

2.2. Філософія Середньовіччя (18 год)

Теоретична частина. Середньовічна культура, її релігійні і світські виміри. Монотеїзм і креаціонізм. Тринітарна проблема. Час і вічність. Одкровення і знання. Віра і розум. Проблема теодицеї. Антропологічна проблематика. Есхатологічні питання. Особливості методологічних пошуків. Періодизація середньовічної філософії. Апологетика, її філософський зміст. Східна та західна патристика у пошуках філософських зasad. Схоластика. Універсальні поняття як начала систематизації знань і їх викладання.

Практична частина. Критичне опрацювання фрагментів текстів першоджерел Августина Аврелія «Сповідь» і Фоми Аквінського «Сума теології». Міркування на тему «Чи можливо довести існування Бога за допомогою розуму». Підготовка і представлення мультимедійної презентації «Доба Відродження – епоха геніїв і титанів».

«Філософія для дітей»: робота над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (с. 163–232): про дві культури – Середньовіччя та Відродження (Ренесанс).

2.3. Філософія Відродження (18 год)

Теоретична частина. Ренесансський гуманізм та індивідуалізм. Данте, Петrarка, їх роль у популяризації античної культури. Стиль мислення і життя гуманістів епохи Відродження. Реформація, її ідеї. Соціальні теорії

(М. Мак'явлі, Т. Мор, Т. Кампанелла та інші). Природознавчі досягнення М. Коперника, Й. Кеплера. Злам середньовічного уявлення про Землю як центр універсуму і про людину як царя природи. Пантеїзм Дж. Бруно. Скептицизм М. Монтеня. Значення національних мов і традицій у становленні нового світобачення.

Практична частина. Підготовка і представлення мультимедійної презентації «Доба Відродження – епоха геніїв і титанів».

«Філософія для дітей»: продовження роботи над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (с. 163–232): про дві культури – Середньовіччя, Ренесанс.

2.4. Українська філософія (від Київської Русі до Григорія Сковороди) (24 год)

Теоретична частина. Філософська проблематика в культурі Київської Русі. Особливості світогляду давніх слов'ян. Східні та західні впливи на києворуську культуру і філософствування. Метафізичні, гносеологічні, натурфілософські, антропологічні і філософсько-історичні уявлення. Поширення передренесанських ідей на території України. Неоплатонізм, ареопагітика, ісихазм та аристotelізм, роль київських книжників в їх асиміляції. Популяризація гуманістичних ідей (Ю. Дрогобич, М. Русин, Ст. Оріховський та інші). Острозька школа. Полемісти раціоналістичного спрямування (М. Смотрицький, С. Зизаній, Л. Зизаній). І. Вишенський як полеміст, його протестантсько-містичні орієнтації. Філософствування в братських школах, Львівська, Київська, Луцька школи. Києво-Печерська гімназія.

Практична частина. Обговорення на основі прочитаного фрагмента «Філософія у Старій Україні» (с. 23–43) з книжки Д. Чижевського «Нариси з історії філософії на Україні».

«Філософія для дітей»: загальна дискусія «Платон і Києворуське софійне розуміння філософського знання».

2.5. Філософські пошуки Нового часу (24 год)

Теоретична частина. Особливості епохи. Новий час і бароко. Формування нової парадигми філософування. Наукова революція XVII ст. і проблема методу пізнання. Механіцизм, раціоналізм та емпіризм. Натуралістична антропологія Ф. Бекона, розроблення нової моделі науки, емпіричного методу і розкриття причин помилок у пізнанні. Механістичний матеріалізм Т. Гоббса, його вчення про державу. Р. Декарт про самосвідомість як сутнісну властивість людини, про метод пізнання. Психофізична проблема. Раціоналізм Декарта, його послідовники. Б. Паскаль про можливості та межі розуму. Поняття субстанції у філософії Б. Спінози. Структура світу і структура розуму. Розум і пристрасті. Необхідність, творчість, свобода. Монадологія В. Лейбніца. Проблема несвідомого. Д. Локк і його критика теорії природжених ідей Декарта. Людська душа і проблеми її виховання. Філософія Локка й освіта. Суб'єктивно-ідеалістичні теорії XVIII ст. Д. Берклі, Д. Юм. Проблема людини у філософії Просвітництва. Монтеск'є, Вольтер, Руссо. Французькі матеріалісти XVIII ст. про людину як складну машину. Ламетрі, Дідро, Гельвецій, Гольбах. Особливості механістичної методології в гуманітарних та природничих науках. Специфіка і місце німецької класичної філософії в історії філософської думки. І. Кант, два періоди його творчості. Сутність «коперниканського перевороту». Метафізика і наука. Межі метафізики. Гносеологія і антропологія. Людина як громадянин світів природи, свободи і краси. Теоретичний і практичний розум, здатність судження. Агностицизм І. Канта. Абсолютний ідеалізм Г. В. Ф. Гегеля, його «енциклопедія філософських наук». Л. Фейербах і криза класичної філософії.

Українське просвітництво і Києво-Могилянська академія. Г. Сковорода, його життя та філософія. Співвідношення теорії і практики. Самопізнання. Тлумачення Біблії. Антитетичний метод у філософії Г. Сковороди. Теорія пізнання. Світ, матерія, Бог. «Філософія серця». «Внутрішня людина». Концепція «срідної» праці. Есхатологічні погляди Г. Сковороди. Романтизм в Україні, його відносини з класикою. Проникнення ідей німецької класичної

філософії в Україну в першій половині XIX ст. Філософська творчість українських письменників і вчених. Т. Шевченко, М. Драгоманов, І. Франко, Л. Українка, В. Вернадський та інші.

Практична частина. Семінар «У пошуках трьох світів Григорія Сковороди». Написання філософського есе.

«Філософія для дітей»: робота над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (с. 232–391): про бароко, Декарта, Спінозу, Локка, Г'юма, Берклі, Канта, романтизм, Гегеля.

Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

Теоретична частина. Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт. Структура наукової роботи. Вступ (актуальність теми наукової роботи; об'єкт і предмет дослідження; методи дослідження, їх обґрунтування; стан розроблення в науці порушені проблеми; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна), розділи основної частини, цитати художніх текстів, наукових праць, висновки, джерела, додатки. План-проспект. Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт. Правила складання плану захисту наукової роботи. Підготовка доповіді. Оформлення наочних матеріалів і використання технічних засобів. Головні аспекти публічного виступу і ведення дискусій.

Практична частина. Складання індивідуального плану роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розроблення плану-проспекту, структури наукового дослідження. Робота в бібліотеці із системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Редагування й оформлення. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Виступ. Обговорення виступів.

Розділ 4. Екскурсії, конкурси, лекторії, тематичні заходи (12 год)

Теоретична частина. Відвідування музеїв, виставок, культових споруд. Участь у круглих столах, конкурсах, учнівських конференціях. Зустрічі з науковцями. Наукові читання, лекторії.

Практична частина. Підготовка та проведення тематичних вікторин, семінарів, презентацій. Написання звітів, створення мультимедійних презентацій про відвідування музеїв, виставок, культових споруд.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Рекомендації щодо продовження науково-дослідницької роботи.

Практична частина. Складання порт-фоліо учнів-слушачів за результатами навчання.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- значення терміна «філософія», елементи його змісту;
- поняття «філософія», «міф», «світогляд»;
- типи світогляду, філософський світогляд, його характерні ознаки;
- предмет і лексикон філософії;
- особливості та характеристику філософських знань як результату філософствування;
- поняття та ознаки критичного, креативного, турботливого мислення;
- основні розділи і функції філософії;
- становлення філософських вчень і концепцій від Стародавнього світу до кінця XVIII ст.;
- основні засади наукової діяльності;
- вимоги до написання різних видів учнівських наукових робіт;

- ознаки та специфіку наукового стилю;
- методи філософських досліджень;
- будову наукової роботи і вимоги до її оформлення;
- різновиди бібліотечних каталогів, правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
- особливості тезування, конспектування, оформлення тематичних виписок;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- розрізняти поняття «філософія» та «філософування»;
- пов'язувати критичне, креативне і турботливе мислення в єдиний органічний процес філософування;
- визначати природу філософських питань, їх зв'язок з основоположними проблемами людського існування;
- вільно оперувати в усній та письмовій мові основними поняттями і категоріями філософського знання;
- організовувати самостійну роботу з освітньою та науковою літературою;
- критично осмислювати основні ідеї філософської думки і формулювати власні теоретичні аргументації і відповідно займати практичні позиції;
- усвідомлювати особливості формування різних методологічних традицій у філософії;
- міркувати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, спостерігати, критично мислити, аргументувати думку, визначати й обирати альтернативні рішення і підходи, спілкуватися в малих та великих групах;
- організовувати власну науково-дослідницьку діяльність;
- формулювати мету і завдання дослідження, аргументувати вибір проблеми;

- застосовувати різні методи дослідження;
- користуватися різними інформаційними джерела для збирання наукового матеріалу;
- правильно оформлювати результати дослідження;
- презентувати власну науково-дослідницьку роботу;
- складати план захисту наукового дослідження і виголошувати промову;
- дотримуватися правил мовленнєвої поведінки під час захисту.

Учні мають набути досвіду:

- тлумачити філософські тексти в історико-філософському контексті від найдавніших днів до кінця XVIII ст.;
- особистісно філософствовать як за цілеспрямованої філософської діяльності;
- співвідносити основні категорії та поняття філософії з реальними культурно-історичними процесами в житті та суспільстві;
- висловлювати власну точку зору, аргументувати, узагальнювати, моделювати і гіпотезувати;
- формувати структуру філософських текстів засобами створення ментальних карт;
- готувати й писати філософські есе;
- усвідомлювати особистісну громадянську позицію;
- оперувати методологією філософського дослідження;
- тлумачити терміни, висувати гіпотези та їх доводити;
- структурувати наукову роботу, формулювати і презентувати висновки наукового дослідження;
- створювати мультимедійні презентації відповідно до змісту філософського тексту і бути спроможними його публічно захистити;
- виявляти самокритичність та аналізувати власні помилки і знаходити шляхи їх усунення.

Вищий рівень, другий рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	1	2
Розділ 1. Вступ до філософії	18	6	12
1.1. Філософія як форма пізнання світу	12	4	8
1.2. Значення філософії у сьогоденні. Професія «філософ»	6	2	4
Розділ 2. Сучасна світова філософія	108	36	72
2.1. Новітня філософія XIX ст. Позитивізм. Марксизм	24	8	16
2.2. Екзистенціалізм	18	6	12
2.3. Антропологічна філософія	18	6	12
2.4. Феноменологія. Герменевтика. Структуралізм. Постструктуралізм	24	8	16
2.5. Філософський постмодерн	24	8	16
Розділ 3. Теоретичні узагальнення історичних здобутків філософії в її головних розділах	72	28	44
3.1. Метафізика і діалектика	12	4	8
3.2. Гносеологія	12	4	8
3.3. Філософська антропологія	14	6	8
3.4. Натурфілософія	12	4	8
3.5. Соціальна філософія	14	6	8

3.6. Філософія культури	8	4	4
Розділ 4. Основи науково-дослідницької діяльності	108	48	60
Розділ 5. Екскурсії, конкурси, лекторії, тематичні заходи	12	3	9
Підсумок	3	1	2
Разом	324	123	201

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з порядком і планом роботи секції.

Мета і завдання роботи секції. Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки у навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична частина. Обговорення плану лекторію з філософії. Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції філософії.

Розділ 1. Вступ до філософії (18 год)

1.1. Філософія як форма пізнання світу (12 год)

Теоретична частина. Предмет філософії. Проблемність його визначення. Філософія як світоглядне знання. Типи світоглядів. Філософія і релігія. Філософія і наука. Філософія як наука. Філософія і мистецтво. Філософія як мистецтво. Співвідношення філософії, релігії, науки і мистецтва.

Практична частина. Робота з першоджерелами (коментування уривків про сенс і значення філософії): Платон «Федон», Аристотель «Метафізика», Т. Гоббс «Про тіло», Р. Декарт «Початки філософії», Х. Орtega-і-Гассет «Що таке філософія», К. Ясперс «Філософська віра».

1.2. Значення філософії у сьогоденні. Професія «філософ» (6 год)

Теоретична частина. Філософія у ХХІ столітті. Хто такий філософ? Філософ – стан душі, покликання чи професія? Філософія і професії майбутнього.

Практична частина. Письмова творча робота «10 причин стати і бути філософом».

«Філософія для дітей»: складання та колективне обговорення професійного CV філософа для пошуку роботи у 2050 році.

Розділ 2. Сучасна світова філософія (108 год)

2.1. Новітня філософія XIX ст. Позитивізм. Марксизм (24 год)

Теоретична частина. Криза класицизму як соціокультурного явища. Ніглізм. Особливості кризи класичної філософії. Філософська класика як передумова посткласичних філософських доктрин, або філософії модерну. А. Шопенгауер як фундатор філософії життя. Імморалізм, переоцінка цінностей, ніглізм, воля до влади у творчості Ф. Ніцше. Ідеал надлюдини. Ідея вічного повернення. Позитивізм О. Конта, Г. Спенсера. Поширення позитивізму в Україні (М. Драгоманов, В. Лесевич). Другий позитивізм на рубежі XIX–XX століття. Неопозитивізм. Віденський гурток. Постпозитивізм. Марксизм. Сучасна марксистська філософія про людину, її сутність і буття. Марксизм і Франкфуртська школа. (М. Хоркхаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе, Ю. Хабермас, Е. Фромм).

Практична частина. Конференція «Актуальні питання філософії ХХ – початку ХХІ століття». Підготовка доповідей на основі опрацьованого на вибір напряму новітньої філософії.

«Філософія для дітей»: робота над текстом Ю. Гордера «Світ Софії» (с. 391–543): про К'єркегора, Маркса, Дарвіна і наші часи.

2.2. Екзистенціалізм (18 год)

Теоретична частина. Зародження екзистенціалізму. Екзистенціалізм С. К'єркегора. Екзистенціалізм М. Хайдегера, Ж.-П. Сартра, А. Камю, К. Ясперса. Головна антропологічна проблема екзистенціалізму. Людина в загальній структурі буття. Сенс існування. Проблема свободи. Екзистенція і комунікація. Екзистенціальні тенденції Київської філософської школи (Л. Шестов, М. Бердяєв та інші).

Практична частина. Читання і коментування перводжерела: Ж.-П. Сартр. «Екзистенціалізм – це гуманізм».

«Філософія для дітей»: презентація учнями міні-досліджень на тему «Екзистенціалізм у світовій та українській літературі».

2.3. Антропологічна філософія (18 год)

Теоретична частина. Ідея несвідомого і психоаналіз З. Фрейда. Антропологічна філософія. М. Шелер про природу людини та її місце у Всесвіті. Феномен людини у християнському еволюціонізмі П. Тейяра де Шардена. Структурна антропологія К. Леві-Строса. Еволюція релігійної філософії у ХХ ст. Неотомізм, його антропоцентрична переорієнтація. Проблема співвідношення віри, знань і цінностей у житті людини. Персоналізм. Особа як унікальна суб'єктивність, шляхи її самореалізації.

Практична частина. Аналіз концепції П. Тейяра де Шардена. Дискусія на тему «Біологічне та соціальне в людині».

«Філософія для дітей»: опитування на тему «Хто така людина» серед однокласників, друзів, вчителів, батьків, родичів. Аналіз результатів та їх порівняння з відомими концепціями антропологічної філософії.

2.4. Феноменологія.

Герменевтика.

Структурализм.

Постструктуралізм (24 год)

Теоретична частина. Феноменологічний напрям у філософії. Термін «феноменологія». Ідея феноменології. Філософія як строга наука. Класики

феноменології. Герменевтика як практика осмислення. Історія герменевтики. Герменевтика у ХХ ст. Структуралізм. К. Леві-Строс про несвідомі структури розуму. Структуралізм і постструктуралізм як філософські методи.

Практична частина. Проведення дослідження про французький структуралізм і трансформацію структуралізму в постструктуралізм у 60–70-х рр. ХХ ст.

«Філософія для дітей»: міркування на тему «Існувати – значить бути зрозумілим?».

2.5. Філософський постмодерн (24 год)

Теоретична частина. Постмодернізм у культурі й мистецтві. Постмодернізм у літературі. Терміни «постмодернізм» і «постмодерн». Ситуація постмодерну. Філософія «постмодерну» (Ж. Делез, Ж. Дерріда, Ж. Ліотар та інші).

Практична частина. Дискусія про модерн і постмодерн: спільні та відмінні риси. Коментування діалогу між Р. Керні та Ж. Ліотаром «Що є істина».

«Філософія для дітей»: постмодернізм у сучасній українській літературі (на прикладі творів Ю. Андруховича, Ю. Іздрика, Л. Дереша, С. Проценка, О. Забужко та ін.).

Розділ 3. Теоретичні узагальнення історичних здобутків філософії в її головних розділах (72 год)

3.1. Метафізика і діалектика (12 год)

Теоретична частина. Метафізика і діалектика як протилежні світоглядні орієнтації, їх взаємодоповненість. Софійно-містична природа діалектики та епістемно-раціональні витоки метафізики. Метафізика, її головні проблеми. Поняття про суще та його метафізичну першооснову, або буття. Головні концепції буття, поділ метафізики відповідально до них. Спекулятивна космологія. Космос, або буття порядку. Хаос, космос і номос. Наявні космогонічні гіпотези. Проблема першопричини. Матерія і форма. Детермінізм

механістичний та ймовірний. Біфуркаційна мораль еволюції, необхідність і випадок. Час і простір. Порядок із хаосу. Проблема самоорганізації сущого.

Практична частина. Бесіди з використанням термінології Геракліта: «Чому метафізику називають «першою філософією» та «Що означає вислів «В одну річку не можна ввійти двічі?»

«Філософія для дітей»: читання фрагмента тексту «Елфі» М. Ліпмана. Філософський діалог на тему, що є міркування, розум, відчуття, знання, незнання, запитування тощо.

3.2. Гносеологія (12 год)

Теоретична частина. Гносис і праксис в історії філософії, осмислення їх суперечливої єдності. Гностицизм та агностицизм. Структурні складові пізнавальної діяльності (об'єкт, суб'єкт, мета, засоби, результати). Об'єкт пізнання. Особливості об'єктів природознавства, суспільствознавства та філософії. Об'єкт як дійсність, можливість, мовна реальність. Об'єкт і предмет пізнання. Предмет як пізнавальна проблема. Суб'єкт пізнання: тілесність, духовність, активність. Духовні виміри суб'єкта. Самосвідомість та определення інформації. Рефлексія як реконструкція суб'єктивних передумов перетворення предмета. Засоби, форми і методи пізнання. Знання як результат пізнавальної діяльності. Форми знання. Знання і цінність. Проблема істини та головні версії її розв'язків. Об'єктивність істини та її критерії. Конкретність істини. Істина і метод. Істина і буття.

Практична частина. Критичне опрацювання з подальшим обговоренням фрагментів першоджерел І. Канта «Критика чистого розуму. Вступ», Б. Рассела «Людське пізнання. Його сфера та межі», П. Копніна «Гносеологічні та логічні основи науки».

«Філософія для дітей»: читання фрагмента тексту «Гаррі» М. Ліпмана. Філософський діалог на тему, що є відкриття і винахід, мислення та яка структура логічних висловлювань.

3.3. Філософська антропологія (14 год)

Теоретична частина. Версії антропогенезу. Метафізика людини як «громадяніна двох світів». Світ природи і тілесність людської істоти. Світ свободи і метафізичні виміри людини. Сутність як даність або душа. Душа і психіка. Свідомість, несвідоме, совість. Почуття, розсудок, розум. Страждання, страх, воля. Віра, надія, любов. Душа та екзистенція. Первинність існування щодо сутності. Часовість, кінечність екзистенції. Екзистенція як існування на межі сущого і буття. Буття «в собі і для себе», «тут-буття». Творчість і самотворення. Свобода і відповідальність. Існування і комунікація.

Практична частина. Критичне опрацювання з подальшим обговоренням фрагмента першоджерела М. Шелера «Місце людини у космосі».

«Філософія для дітей»: читання фрагмента тексту «Ліза» М. Ліпмана. Філософський діалог на тему, що є людина, особистість, діти – дорослі.

3.4. Натурфілософія (12 год)

Теоретична частина. Природа як всезагальний предмет практики і філософствування. Проблема єдності природознавства і побудови інтегральної картини світу. Розв'язки цієї проблеми у головних версіях натурфілософії. Натурфілософія і метафізична та гносеологічна проблематика природничих наук. Концепції походження Всесвіту, життя, антропо- і соціогенезу. Роль впливу природного середовища на історію. Природа у ціннісних вимірах. Натурфілософія і діалектика природи. Природа і свобода.

Практична частина. Критичне опрацювання з подальшим обговоренням фрагмента першоджерела В. Вернадського «Декілька слів про ноосферу».

«Філософія для дітей»: читання фрагмента тексту «Кіо і Гас» М. Ліпмана. Філософський діалог на тему, що є подив, уява, розуміння, розповідь.

3.5. Соціальна філософія (14 год)

Теоретична частина. Предмет соціальної філософії. Головні групи проблем. Онтологія суспільного буття. Суспільний простір і час. Суспільні й міжособистісні відносини: родинні, економічні, політичні, духовні. Проблема визначальних відносин. Суспільні відносини і соціальні структури. Рід, плем'я, нація. Соціальні страти: верстви, прошарки, касти. Суспільні відносини і суспільна діяльність. Матеріальне і духовне виробництво. Технологічні, суспільні, людські виміри матеріального виробництва, його структура. Технологічний спосіб виробництва. Техніка і технологічний детермінізм. Технічні революції. Технологічні відносини та інформаційні технології. Концепції індустріального, постіндустріального, інформаційного суспільства. Духовне виробництво, його зв'язок з матеріальною практикою. Чуттєвонадчуттєве буття людей, речей, відносин, діяльностей. Смисл, абсурд, цінність. Феномен ідеального. Ідеальне та ідеологія. Ідеальне і суспільна свідомість. Індивідуальна свідомість, або суб'єктивний дух. Надіндивідуальна свідомість, або об'єктивний дух. Мораль, політична свідомість, правосвідомість.

Практична частина. Критичне опрацювання з обговоренням фрагментів першоджерел Х. Ортеги-і-Гассета «Бунт мас», М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму», Н. Мак'явеллі «Державець».

«Філософія для дітей»: читання фрагмента тексту «Марк» М. Ліпмана. Філософський діалог на тему, що є права, мораль, політична свідомість, правосвідомість, суспільні та міжособистісні відносини, соціальні об'єднання.

3.6. Філософія культури (8 год)

Теоретична частина. Цінності і культура. Визначення культури. Творення культури. Культура і практика. Творчість і відродження. Культура і ритуал. Культура і гра. Феномен дозвілля. Культура і праця. Штучне середовище. Техносфера та екологічна проблематика. Матеріальна і духовна культура. Поняття артефакту матеріальної культури. Синхронізм і діахронізм

культурогенезу. Віртуальне буття культури. Молодість, зрілість, старість як виміри еволюції культури. Революція, дивергенція, конвергенція в культуротворенні. Мімікрія і маскування в культурі. Буття, сенс, відчуження. Телеологія культури. Архетипи. Розпредметнення, засвоєння, розуміння культури. Культура як субстанція людяності.

Практична частина. Критичне опрацювання з подальшим обговоренням фрагментів першоджерел О. Шпенглера «Присмерк Європи. Нариси морфології світової історії», Й. Гейзинга «Homo Ludens».

«Філософія для дітей»: дискусія «Культура як субстанція людяності». Написання філософського есе.

Розділ 4. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

Теоретична частина. Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт. Структура наукової роботи. Вступ (актуальність теми наукової роботи; об'єкт і предмет дослідження; методи дослідження, їх обґрунтування; стан розроблення в науці порушеної проблеми; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна), розділи основної частини, висновки, джерела, додатки. План-проспект. Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт. Правила складання плану захисту наукової роботи. Підготовка доповіді. Оформлення наочних матеріалів і використання технічних засобів. Головні аспекти публічного виступу і ведення дискусій.

Практична частина. Складання індивідуального плану роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розроблення плану-проспекту, структури наукового дослідження. Робота в бібліотеці із системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Редагування й оформлення. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Виступ. Обговорення виступів.

Розділ 5. Екскурсії, конкурси, лекторії, тематичні заходи (12 год)

Теоретична частина. Відвідування музеїв, виставок, культових споруд. Участь у круглих столах, конкурсах, учнівських конференціях. Зустрічі з науковцями. Наукові читання, лекторії.

Практична частина. Підготовка і проведення тематичних вікторин, семінарів, презентацій. Написання звітів, створення мультимедійних презентацій про відвідування музеїв, виставок, культових споруд.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Рекомендації та побажання щодо продовження науково-дослідницької роботи.

Практична частина. Дискусія-підсумок «Що є філософія» – постфактум або «Що є людяність у ХХІ ст.». Складання порт-фолію учнів-слушачів за результатами навчання.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- особливості філософії у її зв'язку з релігією, мистецтвом і наукою;
- особливості професії фахівця з філософії;
- становлення філософських вченів і концепцій в їх історико-філософському розвитку від XIX ст. до наших днів;
- особливості напрямів сучасної філософії (позитивізм, марксизм, екзистенціалізм, філософська антропологія, феноменологія, герменевтика, структурализм, постструктуралізм, постмодернізм);
- поняттєво-категоріальний апарат традиційних розділів філософії;
- основні філософські проблеми в їх історичності й сьогоденні;
- основні засади наукової діяльності;

- вимоги до написання різних видів учнівських наукових робіт;
- ознаки та специфіку наукового стилю;
- методи філософських досліджень;
- будову наукової роботи і вимоги щодо її оформлення;
- різновиди бібліотечних каталогів, правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
- особливості тезування, конспектування, оформлення тематичних виписок;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- співвідносити філософію та науку, релігію, мистецтво;
- характеризувати постать філософа у класичному та некласичному сенсах;
- визначати особливості окремих філософських концепцій та вчень сучасної філософії (позитивізм, марксизм, екзистенціалізм, філософська антропологія, феноменологія, герменевтика, структуралізм, постструктуралізм, постмодернізм);
- вільно оперувати в усній та письмовій мові основними поняттями і категоріями філософського знання;
- організовувати самостійну роботу з освітньою та науковою літературою;
- критично осмислювати основні ідеї філософської думки і формулювати власні теоретичні аргументації і відповідно займати практичні позиції;
- усвідомлювати особливості формування різних методологічних традицій у філософії;
- осмислювати філософські вчення різних періодів та їх вплив на тенденції розвитку сучасної світоглядної культури;

- міркувати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, спостерігати, критично мислити, аргументувати думку, визначати й обирати альтернативні рішення і підходи, спілкуватися у малих та великих групах;
- брати активну і свідому участь у суспільно-політичному житті держави, бути активним громадянином своєї країни;
- організовувати власну науково-дослідницьку діяльність;
- формулювати мету і завдання дослідження, аргументувати вибір проблеми;
- застосовувати різні методи дослідження;
- користуватися різними інформаційними джерелами для збирання наукового матеріалу;
- правильно оформлювати результати дослідження;
- презентувати власну науково-дослідницьку роботу;
- складати план захисту наукового дослідження і виголошувати промову;
- дотримуватися правил мовленнєвої поведінки під час захисту.

Учні мають набути досвіду:

- тлумачити філософські тексти в історико-філософському контексті від XIX ст. до сьогодення;
- співвідносити основні категорії та поняття філософії з реальними культурно-історичними процесами в житті та суспільстві;
- представляти структуру філософського знання як системи способів осмислення навколоїшньої дійсності і самопізнання себе;
- розуміти горизонти особистісного світосприйняття, альтернативності власного життевого вибору через найвідоміші філософські концепції;
- усвідомлювати особистісну громадянську позицію;
- володіти методологією філософського дослідження;
- тлумачити терміни, висувати гіпотези та їх доводити;
- структурувати наукову роботу, формулювати і презентувати висновки наукового дослідження;

- створювати мультимедійні презентації відповідно до змісту філософського тексту і бути здатним його публічно захисти;
- виявляти самокритичність та аналізувати власні помилки і знаходити шляхи їх усунення.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, пристосування	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	1 шт.
Принтер	1 шт.
Сканер	1 шт.
Мультимедійний проектор	1 шт.
Інтерактивна дошка	1 шт.
Накопичувач USB-flash-drive	1 шт.
Відеокамера	За потребою
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Фломастери	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Гумка	За потребою
Папки	За потребою
Файли	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Абеляр П. Історія моїх страждань / П. Абеляр. – Львів : Літопис, 2004. – 136 с.
2. Августин Аврелій. Сповідь / Святий Августин ; [пер. з латини Ю. Мушака]. – Львів : Свічадо, 2008. – 355 с.
3. Аквинский Ф. Сумма теологии / Ф. Аквинский // Вопросы философии. – 1997. – № 9 – С. 156–162.
4. Алексеев П. В. Теория познания и диалектика : учеб. пособие для вузов / П. В. Алексеев, А. В. Панин. – М. : Выssh. шк., 1991. – 363 с.
5. Андрушенко В. П. Сучасна соціальна філософія : курс лекцій / В. П. Андрушенко, М. І. Михальченко. – К. : Генеза, 1996. – 368 с.
6. Андрушенко В. П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія : підручник для вищ. навч. закл. / В. П. Андрушенко [та ін.]. – 3-те вид., випр. і доп. – К. : Генеза, 2006. – 656 с.
7. Андрушенко В. П. Філософія : підручник / В. П. Андрушенко [та ін.] ; заг. ред. М. І. Горлач [та ін.]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х. : Консум, 2000. – 672 с.
8. Антология мировой философии : Античность. – Мн. : Харвест, М. : ООО «Издательство АСТ», 2001. – 960 с.
9. Аристотель. Метафизика / Аристотель / Пер. с греч. А. Кубицкий. – М. : Эксмо, 2006. – 607 с.
10. Бекон Фр. Новый Органон / Френсис Бэкон // Сочинения : В 2-х т. – Т. 2. – М. : Мысль, 1972. – С. 6–296.
11. Бойченко І. В. Філософія історії : підручник / І. В. Бойченко. – К. : КОО, Знання, 2000. – 723 с.
12. Боэций. Утешение философией / Боэций / «Утешение философией» и другие трактаты. – М. : Наука, 1990. – С. 190–290.

13. Валла Л. Об истинном и ложном благе. О свободе воли / Л. Валла. – М. : Наука, 1989. – 476 с.
14. Василій Великий. Гомілії / Василій Великий. – Львів : Свічадо, 2006. – 312 с.
15. Волинка Г. І. Філософія Стародавності і Середньовіччя в освітньому контексті : навч. посібник. / Г. І. Волинка. – К. : Вища освіта, 2005. – 544 с.
16. Волинка Г. І. Історія філософії в її зв'язку з освітою : підручник / Г. І. Волинка, В. І. Гусєв, Н. Г. Мозгова [та ін.] / За ред. Г. І. Волинки. – К. : Каравелла, 2006. – 479 с.
17. Вступ до філософії : Історико-філософська пропедевтика : підручник / Г. І. Волинка, В. І. Гусєв, І. В. Огородник, Ю. О. Федів. – К. : Вища школа, 1999. – 624 с.
18. Гадамер Г.-Г. Герменевтика як філософія практики / Г.-Г. Гадамер // Після філософії : кінець чи трансформація? – К. : Четверта хвиля, 2000. – С. 284–296.
19. Гайдегер М. Дорогою до мови / М. Гайдегер – Львів : Літопис, 2007. – 232 с.
20. Гегель Г. В. Ф. Феноменологія духу / Г. В. Ф. Гегель. – К. : Основи, 2004. – 548 с.
21. Гельвецій К. А. Про людину, її розумові здібності та її виховання / К. А. Гельвецій / Пер. з франц. В. Підмогильний. – К. : «Основи», 1994. – 416 с.
22. Гізель І. Твір про вся філософія. Трактат про душу загалом / Інокентій Гізель // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 137–141.
23. Гогоцький С. С. Філософський лексикон / С. С. Гогоцький // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 377–380.

24. Головко Б. А. Філософська антропологія : навч. посібник / Б. А. Головко. – К. : ІЗМН, 1997. – 240 с.
25. Гордер Ю. Світ Софії / Юстейн Гордер. – К. : Літопис, 2007. – 548 с.
26. Горський В. С. Історія української філософії : підручник / В. С. Горський, К. В. Кислюк. – К. : Либідь, 2004. – 488 с.
27. Гулыга А. В. Немецкая классическая философия / А. В. Гулыга / Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Рольф, 2001. – 416 с.
28. Гуменюк Т. К. Жак Деррика и постмодернистское мышление / Т. К. Гуменюк. – К. : Нора-принт, 1999. – 326 с.
29. Гусєв В. Історія західноєвропейської філософії XV–XVII ст. : Курс лекцій : Навч. посібник для вузів / В. І. Гусєв. – К. : Либідь, 1994. – 251 с.
30. Гусєв В. І. Західна філософія Нового часу XVII–XVIII ст. / В. І. Гусєв. – К. : Либідь, 1998. – 368 с.
31. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія / Е. Гуссерль // Сучасна зарубіжна філософія. Течії та напрямки. – К. : Ваклер, 1996. – С. 69–83.
32. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. Книга вторая [пер. с нем. А. В. Михайлова]. – М. : Академический проект, 2009. – 489 с.
33. Гуссерль Э. Феноменология / Э. Гуссерль // Логос. – 1991. – № 1. – С. 12–21.
34. Данте Аліг'єрі. Божественна комедія : поема / А. Данте ; пер. з італ. і комент. Е. А. Дроб'язко ; передм. О. Б. Алексєєнко ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Х. : Фоліо, 2001. – 607 с.
35. Декарт Рене. Метафізичні розмисли / Рене Декарт / Пер. з франц. Зої Борисюк. – К. : Юніверс, 2000. – 298 с.
36. Деррида Ж. О грамматологии / Жак Деррида / Пер. с франц. Н. Автономовой. – М. : Ad Marginem, 2000. – 512 с.
37. Деррида Ж. Письмо японскому другу (о деконструкции) / Ж. Деррида // Вопросы философии. – 1992. – № 4. – С. 53–57.

38. Дионисий Ареопагит. Сочинения. Толкования Максима Исповедника / Дионисий Ареопагит. – СПб. : Алетейя ; Изд-во Олега Абышко, 2002. – 854 с.
39. Драгоманов М. Вибране («...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / Упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Міщук ; приміт. Р. С. Міщука, В. С. Шандри. – К. : Либідь, 1991. – 688 с.
40. Дхаммапада. – Електронний ресурс. – Режим доступу: [http://www.dhammapada.kiev.ua./](http://www.dhammapada.kiev.ua/)
41. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора [пер. з англ. В. Шовкун]. – К. : Основи, 2003. – 503 с.
42. Епікур. Лист до Геродота. Головні думки / Епікур // Читанка з історії філософії. Філософія стародавнього світу. – К. : Довіра, 1992. – С. 177–178.
43. Западная философия : итоги тысячелетия / Под ред. А. В. Перцева. – Екатеринбург : Деловая книга ; Бишкек : Одиссей, 1997. – 656 с.
44. Зеньковский В. В. Основы христианской философии / В. В. Зеньковский. – М. : Изд-во Канон+, 1997. – 557 с.
45. История философии и культура / [В. С. Горский и др. ; отв. ред. А. Т. Гордиенко] ; АН УССР, Ин-т философии. – К. : Наук. думка, 1991. – 284 с.
46. История философии : Энциклопедия. – Мн. : Интерпресссервис ; Книжный Дом. 2002. – 1376 с.
47. Іларіон Київський. Слово про Закон і Благодать / Іларіон Київський // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Видавництво «Україна», 2000. – С. 40–47.
48. Історія філософії : підручник / В. І. Ярошовець, І. В. Бичко, В. А. Бугров [та ін.] / За ред. В. І. Ярошовця. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2002. – 774 с.
49. Канке В. А. Философия. Исторический и систематический курс : учебник для вузов / В. А. Канке. – М. : Логос, 2001. – 272 с.

50. Кант Іммануїл. Критика чистого розуму / Іммануїл Кант / Переклад з нім. Юрія Федорченка. – К. : Юніверс, 2000. – 504 с.
51. Карсавин Л. П. Культура средних веков / Л. П. Карсавин. – К. : Символ – AirLand, 1995. – 200 с.
52. Кассирер Э. Жизнь и учение Канта / Э. Касирер // Жизнь и учение Канта. – СПб. : Университетская книга, 1997. – 447 с.
53. Києво-Печерський Патерик / Пер. із церковносл. М. Кашуба і Н. Пікулик. – Львів : Свічадо, 2007. – 192 с.
54. Кондзолька В. В. Нариси історії античної філософії / В. В. Кондзолька. – Львів : Львівський університет імені І. Франка, 1993. – 259 с.
55. Кониський Г. Загальна філософія / Георгій Кониський // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 160–169.
56. Конфуцій. Вислови / Конфуцій. – Харків : Фоліо, 2014. – 221 с.
57. Коплстон Ф. История средневековой философии / Пер. с англ. И. Борисовой ; Послесловие М. Гарнцева / Ф. Коплстон. – М. : Энігма. 1997. – 512 с.
58. Кравців Б. Ренесанс і гуманізм на Україні / Б. Кравців // Європейське Відродження та українська література XVI–XVII ст. – К. : Наук. думка, 1993. – С. 300–319.
59. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун / Пер. с англ. / Сост. В. Ю. Кузнецов. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – 605 с.
60. Куцепал С. В. Французька філософія другої половини ХХ ст.: дискурс із префіксом «пост-» : монографія / С. В. Куцепал. – К. : ПАРАПАН, 2004. – 324 с.
61. Кьеркегор С. Страх и трепет / С. Кьеркегор / Пер. с дат. / Изд. 2-е, дополненное и исправленное. – М. : Культурная революция, 2010. – С. 7–122.
62. Липман М. Гарри / М. Липман / Пер. Ю. Юлиной. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

- http://phil4chil.ru/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=23&Itemid=83
63. Липман М. Кио и Гас / М. Липман / Пер. Ю. Юлиной. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://phil4chil.ru/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=23&Itemid=83
64. Липман М. Марк / М. Липман / Пер. Ю. Юлиной. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://phil4chil.ru/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=23&Itemid=83
65. Липман М. Элфи / М. Липман / Пер. Ю. Юлиной. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://phil4chil.ru/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=23&Itemid=83
66. Ліницький П. Загальний погляд на філософію / Петро Ліницький // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 372–377.
67. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Софисты. Сократ. Платон / А. Ф. Лосев. – М. : ООО «Издательство АСТ» ; Харьков : Фолио, 2000. – 846 с.
68. Лук'янець В. С. Філософія сучасності. Прорив за обрій метафізики тотожності : ст. перша / В. С. Лук'янець // Філософська думка. – 2002. – № 4. – С. 16–35.
69. Лук'янець В. С. Філософія сучасності. Прорив за обрій метафізики тотожності : Ст. друга / В. С. Лук'янець // Філософська думка. – 2002. – № 5. – С. 26–39.
70. Лукъянов А. Е. Становление философии на Востоке (Древний Китай и Индия) / А. Е. Лукъянов / Издание 2-е, исправленное и дополненное. – М. : ИНСАН, РМФК, 1992. – 208 с.

71. Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию / М. К. Мамардашвили. – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.
72. Марк Аврелій. Наодинці з собою : Роздуми / Марк Аврелій / Пер. з давньогрец. Р. Паранько. – Львів : Літопис, 2007. – 212 с.
73. Маслов С. Культурно-національне відродження на Україні в кінці XVI і першій половині XVII ст. / С. Маслов // Європейське Відродження та українська література XVI–XVII ст. : збірник. – К. : Наукова думка, 1993. – С. 319–341.
74. Мир философии : книга для чтения. – В 2-х ч. – Ч. 1. – Исходные философские проблемы, понятия и принципы. – М. : Политиздат, 1991. – 672 с.
75. Мозгова Н. Г. Київська духовна академія, 1819–1920 : Філософський спадок / Н. Г. Мозгова. – К. : Книга, 2004. – 320 с.
76. Мозгова Н. Г. Логіко-гносеологічна проблематика в київській духовно-академічній філософії XIX – початку ХХ ст. / Н. Г. Мозгова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 170 с.
77. Монтень М де. Опыты. Избранные главы / М. де Монтень / Пер. с франц. / Сост., вступ. ст. Г. Косикова ; Примеч. Н. Мавлевич. – М. : Правда, 1991. – 656 с.
78. Несторенко В. Г. Вступ до філософії : онтологія людини : навч. посібник для студентів вищ. учб. закладів / В. Г. Несторенко. – К. : Абрис, 1995. – 336 с.
79. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого / Ф. Ніцше. – К. : Основи, 1993. – 415 с.
80. Огородник І. В. Українська філософія в іменах / І. В. Огородник, М. Ю. Русин. – К. : Либідь, 1997. – 328 с.
81. Окороков В. Б. Метафізика епохи трансцендентального мислення : специфіка, сутність і тенденції розвитку : монографія / В. Б. Окороков. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2000. – 264 с.

82. Ориген. О началах. Против Цельса / Ориген. – СПб. : Библиополис, 2008. – 792 с.
83. Ортега-и-Гасет Х. Что такое философия? / Хосе Ортега-и-Гассет. – М. : Наука, 1991. – 408 с.
84. Паскаль Б. Мысли / Блез Паскаль / Пер. с франц., вступ. статья, коммент. Ю. А. Гинзбург. – М. : Изд-во имени Сабашниковых, 1995. – 480 с.
85. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія пізнання / В. Петрушенко. – Львів : Вид-во держ. ун-ту «Львівська політехніка», 2000. – 296 с.
86. Платон. Бенкет / Платон / Пер. з давньогрец. У. Головач // ДУХ І ЛІТЕРА. – 2002. – № 9/10. – С. 369–418.
87. Платон. Діалоги / Платон. – К. : Основи, 1995. – 394 с.
88. Платон. Держава / Платон / Пер. з давньогрець. Д. Коваль. – К. : Основи, 2000. – 355 с.
89. Плотин. Эннеады / Плотин / Пер. с древнегреч., латин. [и др.]. – К. : «УЦИММ-ПРЕСС», 1995. – 395 с.
90. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович / Вид. 2-ге, випр. – К. : АртЕк, 2001. – 728 с.
91. Прокопович Ф. Логіка / Феофан Прокопович // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 141–149.
92. Прокопович Ф. Натурфілософія, або фізика / Феофан Прокопович // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 150–159.
93. Рассел Б. История западной философии : в 2-х тт. / Б. Рассел. – М. : Миф, 1993. – 954 с.
94. Рассел Б. Человеческое познание / Б. Рассел – К. : Ника-центр, 1997. – 560 с.

95. Рикер П. Герменевтика, этика, политика (Московские лекции и интервью) / П. Рикер / Пер. с франц. – М. : Изд. центр «Academia» 1995. – 160 с.
96. Римские стоики : Сенека. Эпитет. Марк Аврелий. – М. : Республика, 1995. – 463 с.
97. Роттердамський Е. Похвала глупості. Домашні бесіди / Еразм Роттердамський / Пер. з латини В. Литвинова, Й. Кобова. – К. : Основи, 1993. – 319 с.
98. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо : нарис феноменологічної онтології / Ж.-П. Сартр. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 855 с.
99. Сартр Ж.-П. Нудота : роман, п'єси / Ж.-П. Сартр. – Х. : Фоліо, 2006. – 351 с.
100. Свасьян К. А. Освальд Шпенглер и его реквием по Западу / К. А. Свасьян // О. Шпенглер. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. 1. Гештальт и действительность. – М. : Мысль, 1993. – С. 5–122.
101. Сенека Луцій Анней. Моральні листи до Луцілія / Сенека Луцій Анней / Пер. А. Содомора. – К. : Основи, 2005. – 604 с.
102. Сковорода Г. С. Діалог. Назва його – потоп зміїний / Григорій Сковорода / Твори у двох томах. – Т. 2. – 2-ге вид., виправ. – К. : Обереги, 2005. – С. 140–178.
103. Скратон Р. Коротка історія новітньої філософії: від Декарта до Вітгенштайна / Р. Стратон / Переклад з анг. О. Коваленко. – К. : Основи, 1998. – 331 с.
104. Современная западная философия : Словарь / Изд. 2-е, переработанное и дополненное. – М. : Тон – Остожье, 1998. – 544 с.
105. Современный философский словарь / Под ред. д-ра филос. наук, проф. В. Е. Кемерова. – М. – Бишкек – Екатеринбург : Одиссей, 1996. – 608 с.
106. Спиноза Б. Этика / Бенедикт Спиноза. – Мн. : Харвест, М. : ACT, 2001. – 336 с.

107. Тертулиан. О плоти Христа / Тертулиан / Избранные сочинения : пер. с лат. / Общ. ред. и сост. А. А. Столярова. – М. : Издательская группа «Прогресс», «Культура», 1994. – С. 161–187.
108. Трубецкой С. Н. Курс истории древней философии / С. Н. Трубецкой. – М. : Гуманит. изд. центр. ВЛАДОС ; Русский Двор, 1997. – 576 с.
109. Философский энциклопедический словарь / Под. ред. Е. Ф. Губского. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 569 с.
110. Фихте И. Г. Основа общего научного учения / И. Г. Фихте / Сочинения в 2-х т. – Т. 1. / Сост. и примеч. В. Волжского. – СПб. : МиФрил, 1993. – С. 65–338.
111. Фичино М. Платоновская теология о бессмертии души / Марсилио Фичино // Чаша Гермеса. Гуманистическая мысль эпохи Возрождения и герметическая традиция. – М. : Юристъ, 1996. – С. 176–211.
112. Філософія : навч. посібник / І. В. Бичко [та ін.]. – К. : Либідь, 1994. – 576 с.
113. Філософія : хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посібник. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. – К. : Знання, 2009. – 624 с.
114. Філософський енциклопедичний словник / За ред. В. І. Шинкарука. – К. : Абрис, 2002. – 744 с.
115. Фромм Э. Искусство любить / Эрих Фромм / Душа человека : перевод. – М. : Республика, 1992. – С. 109–178.
116. Фромм Э. Концепция человека у К. Маркса / Эрих Фромм / Душа человека : [пер. Э. М. Телятниковой]. – М. : Республика, 1992. – С. 375–414.
117. Фуко М. Археология знания / М. Фуко. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 326 с.
118. Хайдеггер М. Основные проблемы феноменологии / М. Хайдеггер / пер. А. Г. Чернякова. – СПб. : Высшая религиозно-философская школа, 2001. – 446 с.

119. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме / М. Хайдеггер / Время и бытие : Статьи и выступления : [пер. с нем.]. – М. : Республика, 1993. – С. 192–220.
120. Хайдеггер М. Что такое метафизика? / М. Хайдеггер / Время и бытие : Статьи и выступления : [пер. с нем.]. – М. : Республика, 1993. – С. 16–27.
121. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К. : Вид-во Орій при УКСП Кобза, 1992. – 230 с.
122. Шевченко В. І. Концепція пізнання в українській філософії : курс лекцій / В. І. Шевченко. – К. : ІСДО, 1993. – 168 с.
123. Шелер М. Положение человека в Космосе / Макс Шелер / Проблема человека в западной философии. – М. : Политиздат, 1988. – С. 31–90.
124. Шохин В. К. Брахманистская философия. Начальный и раннеклассический периоды / В. К. Шохин. – М. : Восточная литература, 1994. – 355 с.
125. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории / Освальд Шпенглер / пер. с нем., вступ. ст. и примеч. К. А. Свасьяна. – М. : Эксмо, 2009. – 800 с.
126. Это человек : Антология. Сборник статей. – М. : Высшая школа, 1995. – 439 с.
127. Юм Д. Трактат о человеческой природе, или попытка применить основанный на опыте метод рассуждения к моральным предметам / Девид Юм / Сочинения в 2 т. –Т. 1. / Пер. с англ. С. И. Церетели и др. ; Вступ. ст. А. Ф. Грязнова ; Примеч. И. С. Нарского. – 2-е изд., дополн. и испр. – М. : Мысль, 1996. – С. 53–656.
128. Юркевич П. Д. Сердце та його значення у духовному житті людини, згідно з ученнем Слова Божого / П. Д. Юркевич // Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова. Історія української філософії. – К. : Вид-во «Україна», 2000. – С. 365–369.

129. Ярошовець В. І. Історія філософії : від структурализму до постмодернізму : Підручник / В. І. Ярошовець. – К. : Знання України, 2004. – 214 с.
130. Ясперс К. Ницше и христианство / Карл Ясперс. – М. : Моск. филос. фонд ; «Медиум», 1994. – 115 с.
131. Ясперс К. Философская вера / Карл Ясперс / Смысл и назначение истории : пер. с нем. – М. : Политиздат, 1991. – С. 420–508.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

«Соціологія»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Кризові явища, які відбуваються в українському суспільстві останніми роками, не останньою чергою є наслідком надмірного відставання від світових стандартів у розвитку соціальної сфери, погано продуманої та організованої соціальної політики, соціологічної безграмотності й ніглізму. Усе це зумовлює необхідність становлення нової парадигми соціології.

Навчальна програма дає вихованцям змогу глибше вивчити соціальне життя, соціальні зміни у суспільстві та соціальні події. Особливе місце соціології в системі соціальних і гуманітарних наук полягає в тому, що вона формує у вихованців соціологічну культуру та мислення, здатність правильно сприймати соціальні процеси, сприяє формуванню знань про соціальну дійсність, пояснює логіку процесів соціального розвитку.

Метою навчальної програми є формування системи знань про основні поняття соціології, історію її становлення у світі та в Україні; опанування діалектики соціологічного аналізу суспільних відносин; розкриття закономірностей суспільних відносин; розгляд реальних суспільних процесів у сучасних умовах.

Основними завданнями є формування в учнів таких компетентностей:

- пізнавальної*: формування уявлення про специфіку соціологічного знання, його об'єкт і предмет, історію зарубіжної і вітчизняної соціології, перспективи її подальшого розвитку, формування навичок соціологічного та науково-дослідницького аналізів;
- практичної*: вироблення навичок організації і проведення конкретно-соціологічних досліджень та ефективного використання їх результатів у

науковій роботі, оперування науковими категоріями, користування джерелами соціологічної інформації, формування мовної культури;

•*творчої*: формування у вихованців соціологічних знань про місце і роль соціальних факторів і соціальних інститутів у житті суспільства, набуття досвіду самостійної роботи, власної творчої діяльності, розвиток уяви, творчої ініціативи, формування системного і логічного мислення, формування стійкого інтересу до соціології;

•*соціальної*: закріплення навичок пов'язувати здобуті соціологічні знання зі складними проблемами сучасного життя, розвиток розуміння цінності власної особистості і цінності інших людей, впевненості у собі, своїх вчинках та взаємовідносинах між різними соціальними групами, розвиток лідерських здібностей, формування вміння обстоювати власну позицію, терпимості й толерантності щодо інших, власного почуття свободи, рівності, справедливості.

Навчальна програма ґрунтуються на Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти з предметів суспільно-гуманітарного циклу, а також на сучасних інноваційних методах навчання, технологіях, міжпредметних зв'язках.

Програма розрахована на роботу в гуртках і секціях основного рівня навчання. На оволодіння навчальним матеріалом програми пропонується 324 години (9 годин на тиждень), із яких третю частину заплановано на теоретичні заняття, решту – на практичні. У групах навчаються учні 8–11 класів віком від 14 до 17 років. Рекомендований кількісний склад навчальної групи – 10–12 учнів.

Загальними принципами організації освітнього процесу є: науковість, синтез інтелектуальної і практичної діяльності, індивідуальний підхід, послідовність і поступовість викладення матеріалу.

Програма передбачає теоретичні і практичні заняття.

Теоретичну частину навчального матеріалу подають у формі лекцій, які побудовані на діалозі викладача та вихованців із обов'язковим застосуванням наочних мультимедійних засобів навчання.

У роботі з обдарованими учнями доцільно застосовувати як традиційні форми проведення заняття, так і можливості мережі Інтернет: відвідування офіційних сайтів органів влади з метою використання актуальних соціологічних і статистичних даних, роботи з реєстрами тощо; перегляд тематичних кіно- та відеофільмів, прослуховування відеолекцій, тренінгів, семінарів.

Практичні заняття відбуваються у формі бесід, семінарів, дискусій, круглих столів, ділових ігор, тематичних соціологічних заходів, захисту дослідницьких проектів тощо.

Важливим елементом освітнього процесу є робота вихованців під керівництвом викладача з підручниками, рекомендованими літературними джерелами, пошук та якісне опрацювання інформації з інтернет-ресурсів, конспектування аудиторних занятт. Робота з матеріалами архівів, бібліотек, ресурсів Інтернету, музеїв сховищ; оброблення й узагальнення результатів пошуково-дослідницької роботи, комп'ютерне оброблення досліджень є важливим елементом формування наукового способу мислення учнів, що посилює мотивацію до навчання. Окрім того, важлива підготовка учнів до участі в конкурсах, проектах, програмах дослідницького спрямування; консультації для слухачів, кандидатів у члени і дійсних членів Малої академії наук України з науково-дослідницької роботи.

Пропонують різноманітні методи навчання: пояснівально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, метод взаємодії викладача та учнів, самостійної роботи учнів тощо. Застосовують різноманітні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, мультимедійну техніку.

Для оцінки рівня знань і роботи учня в гуртку передбачено такі форми контролю: співбесіда, обговорення, тестування, розв'язування задач, написання

рефератів, підготовка і презентація доповідей, науково-дослідницька робота, виступи на науково-практичних конференціях, участь у різноманітних конкурсах та олімпіадах.

Програмою можна користуватися під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організовують відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затверженого наказом МОН України від 11.08.2004 № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН від 10.12.2008 № 1123).

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення до змісту програми, плануючи роботу з огляду на інтереси гуртківців і стан матеріально-технічної бази закладу.

Розподіл годин за темами – орієнтовний. Керівник гуртка, зважаючи на рівень підготовки й інтереси дітей, може вносити зміни і доповнення до порядку і змісту тем, самостійно визначити, скільки годин потрібно на опанування навчального матеріалу, і вносити до програми відповідні корективи.

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний згідно з можливостями закладу освіти.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	1	2
Розділ 1. Соціологія як наука про суспільство	63	27	36
1.1. Предмет та об'єкт соціології	9	3	6
1.2. Витоки соціологічних знань та розвиток протосоціології до XIX ст.	12	6	6
1.3. Виникнення і розвиток соціології як науки	12	6	6
1.4. Школи та напрями сучасної соціології	15	6	9
1.5. Соціологічна думка в Україні	15	6	9
Розділ 2. Суспільство як соціальна система	51	22	29
2.1. Суспільство як цілісна система	6	2	4
2.2. Соціальна структура суспільства	9	4	5
2.3. Соціальні інститути й соціальні спільноти	12	6	6
2.4. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль	12	6	6
2.5. Соціальні зміни та соціальні процеси	12	4	8
Розділ 3. Спеціальні соціологічні	72	24	48

теорії			
3.1. Соціологія культури	6	2	4
3.2. Соціологія політики	9	3	6
3.3. Соціологія релігії	9	3	6
3.4. Соціологія особистості	6	2	4
3.5. Соціологія праці	9	3	6
3.6. Етносоціологія	6	2	4
3.7. Соціологія сім'ї	9	3	6
3.8. Гендерна соціологія	9	3	6
3.9. Соціологія міста (адміністративної одиниці)	9	3	6
Розділ 4. Основи науково-дослідницької діяльності	108	48	60
Розділ 5. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	24	6	18
Підсумок	3	1	2
Разом	324	129	195

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з порядком і планом роботи секції.

Мета і завдання роботи секції. Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки у навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична частина. Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції соціології. Бесіда «Соціології як наука: сьогодення та перспективи».

Розділ 1. Соціологія як наука про суспільство (63 год)

1.1. Предмет та об'єкт соціології (9 год)

Теоретична частина. Предмет соціології. Структура соціологічного знання. Функції соціології. Соціологія в системі суспільних наук.

Практична частина. Написання і презентація есе «Чому я хочу займатися науково-дослідницькою діяльністю в галузі соціології». Перегляд тематичних кіно- та відеофільмів.

1.2. Витоки соціологічних знань та розвиток протосоціології до XIX ст. (12 год)

Теоретична частина. Предмет історії соціології. Загальні тенденції розвитку світової соціологічної думки. Зародження соціологічних знань у Стародавньому світі. Розвиток протосоціології у Середні віки та епоху Відродження. Соціологічні погляди Нового Часу.

Практична частина. Перегляд тематичних кіно- та відеофільмів. Підготовка і презентація доповідей про погляди видатних вчених Стародавнього світу, Середніх віків, епохи Відродження та Нового Часу.

1.3. Виникнення і розвиток соціології як науки (12 год)

Теоретична частина. Виникнення соціології як окремої науки. Концепція О. Конта. Натуралістичні школи та напрями в соціології XIX ст. Соціальна теорія марксизму. Розвиток соціології наприкінці XIX – на початку ХХ ст.

Практична частина. Підготовка і презентація доповідей про погляди представників соціологічних шкіл, що сформувалися в середині XIX – на початку ХХ ст. Розв'язання евристичних і проблемно-пошукових завдань.

1.4. Школи та напрями сучасної соціології (15 год)

Теоретична частина. Провідні школи сучасної соціології. Основні напрями сучасної соціології. Структурний функціоналізм. Теорії соціального

конфлікту. Концепція соціального обміну. Феноменологічна соціологія. Символічний інтеракціонізм.

Практична частина. Підготовка і презентація доповідей про погляди представників сучасної соціології. Виконання практичних і творчих завдань «Позиціонування особистості в системі соціальних зв'язків».

1.5. Соціологічна думка в Україні (15 год)

Теоретична частина. Зародження і розвиток соціологічної думки в Україні. Початки української соціології. Розвиток української соціології у ХХ ст.

Практична частина. Укладання порівняльної характеристики етапів розвитку української та світової соціологічної думки. Написання есе «Досягнення успіху в житті». Розв'язання евристичних і проблемно-пошукових завдань. Тренінг «Психологічні аспекти у роботі соціолога». Тестування.

Розділ 2. Суспільство як соціальна система (51 год)

2.1. Суспільство як цілісна система (6 год)

Теоретична частина. Суть поняття «суспільство». Основні концепції походження суспільства. Суспільство як соціальна система. Типологізація суспільств.

Практична частина. Анкетування «Соціальний портрет учня загальноосвітньої школи». Розв'язання евристичних і проблемно-пошукових завдань. Практика аргументації на тему «Суспільство як цілісна система».

2.2. Соціальна структура суспільства (9 год)

Теоретична частина. Поняття соціальної структури суспільства та її основні елементи. Соціальні статуси і ролі в соціальній структурі суспільства. Теорії соціальної нерівності. Теорія класів. Теорія соціальної стратифікації. Соціальна мобільність та її види.

Практична частина. Розроблення власних анкет, необхідних для дослідження актуальних проблем соціальної реальності. Підготовка і представлення мультимедійної презентації.

2.3. Соціальні інститути і соціальні спільноти (12 год)

Теоретична частина. Поняття та ознаки соціального інституту. Класифікацій і функції соціальних інститутів. Основні риси соціальних організацій. Ознаки та види соціальних спільнот.

Практична частина. Обговорення основних ознак суспільства, типів суспільства, соціальної стратифікації, особливостей соціальної структури сучасних суспільств. Виконання творчих завдань дослідницького характеру.

2.4. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль (12 год)

Теоретична частина. Суть соціальної дії. Соціальні зв'язки і соціальні відносини. Соціальний конфлікт: поняття, функції, види і типи. Система соціального контролю.

Практична частина. Виконання творчих завдань дослідницького характеру. Підготовка до самостійного анкетування та презентації отриманих результатів на науково-практичній конференції, семінарі, круглому столі. Тренінг «Психологічні аспекти в роботі соціолога».

2.5. Соціальні зміни та соціальні процеси (12 год)

Теоретична частина. Природа, сутність і причини соціальних змін. Соціальні процеси та їх різновиди. Соціальні рухи та їх типи.

Практична частина. Заняття з використанням технології «мозкового штурму» (метод блокнота, метод «Делфі», фокус-групи) з вияву основних проблем сучасного українського суспільства. Розв'язання евристичних і проблемно-пошукових завдань. Вікторина на тему «Суспільство як соціальна система».

Розділ 3. Спеціальні соціологічні теорії (72 год)

3.1. Соціологія культури (6 год)

Теоретична частина. Поняття культури в соціології. Структурні елементи і форми культури.

Практична частина. Розв'язання евристичних і проблемно-пошукових завдань. Ділова гра «Вивчення портрета сучасної особистості».

3.2. Соціологія політики (9 год)

Теоретична частина. Предмет, категорії та функції соціології політики. Політика як соціальний інститут. Структура і функції політики. Соціологічні дослідження політичної системи суспільства та її інститутів. Соціологія влади. Соціологія держави. Соціологія політичних партій і партійних систем.

Практична частина. Підготовка і представлення реферату. Круглий стіл «Суспільство як соціальна система, його соціальна структура і політична орієнтація, теорія соціальної стратифікації». Тренінг «Політичні ідеології і теорії».

3.3. Соціологія релігії (9 год)

Теоретична частина. Предмет соціології релігії та історія її розвитку. Релігія як соціальний інститут, її організаційні форми і функції. Історичні типи релігійних вірувань та сучасні релігійні системи.

Практична частина. Особистість у системі соціальних зв'язків конфесійних громад. Обговорення сутності соціальних ролей і статусів особистості. Підготовка і представлення мультимедійної презентації.

3.4. Соціологія особистості (6 год)

Теоретична частина. Предмет соціології особистості та її основні проблеми. Структурні елементи особистості. Соціалізація особистості.

Практична частина. Дослідження основних проблем соціалізації особистості в Україні. Написання і представлення доповіді за результатами дослідження.

3.5. Соціологія праці (9 год)

Теоретична частина. Предмет, об'єкт і функції соціології праці. Виникнення і розвиток соціології праці. Основні категорії соціології праці. Соціальні аспекти зайнятості і безробіття.

Практична частина. Круглий стіл із вивчення моделі соціально-економічної поведінки людини (форма подання – есе). Дослідження «Соціальні аспекти зайнятості і безробіття в Україні». Представлення результатів дослідження.

3.6. Етносоціологія (6 год)

Теоретична частина. Предмет і функції етносоціології, передумови її виникнення. Концептуальні підходи до вивчення етносів. Нація як предмет дослідження етносоціології. Етносоціальні процеси. Сучасні етносоціальні процеси в Україні та захист прав національностей.

Практична частина. Диспут «Суспільство як соціальна система». Підготовка і представлення презентації «Сучасні етносоціальні процеси в Україні».

3.7. Соціологія сім'ї (9 год)

Теоретична частина. Сутність, об'єкт і предмет соціології сім'ї. Шлюб і сім'я: поняття, сутність, типологія.

Практична частина. Оприлюднення результатів власних досліджень найактуальніших проблем соціальної реальності із застосуванням методу анкетування. Круглий стіл «Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї».

3.8. Гендерна соціологія (9 год)

Теоретична частина. Суть гендерної соціології та її категоріальний апарат. Основні напрями гендерних досліджень. Проблеми гендерної рівності на сучасному етапі.

Практична частина. Оприлюднення результатів власних досліджень найактуальніших проблем соціальної реальності з питань гендерної соціології. Бесіда «Гендерна соціологія: проблеми і шляхи їх вирішення».

3.9. Соціологія міста (адміністративної одиниці) (9 год)

Теоретична частина. Соціально-територіальна структура суспільства. Соціологія міста (адміністративної одиниці): сутність, проблеми, основні поняття. Дослідження соціальних процесів у місті (адміністративній одиниці).

Практична частина. Розв'язання евристичних і проблемно-пошукових завдань. Оприлюднення результатів власних досліджень найактуальніших проблем соціальної реальності міста (адміністративної одиниці). Тестування.

Розділ 4. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

Теоретична частина. Наука як діяльність і система знань. Дослідження в галузі суспільно-гуманітарних наук у структурі відділень Малої академії наук України. Соціологія як один із видів пізнавальної діяльності людини. Наука і суспільство.

Класифікація наукових досліджень (фундаментальні, прикладні, теоретичні, експериментальні). Особливості учнівської науково-дослідницької діяльності соціологічного напряму. Типи учнівських дослідницьких робіт із соціології (реферативні, описові, пошукові, експериментальні тощо).

Форми оприлюднення наукового учнівського дослідження: наукова стаття, звіт, аналітичний огляд, доповідь під час наукової конференції (усна або стендова), тези.

Загальна схема соціологічного дослідження. Постановка проблеми дослідження. Вибір теми дослідження. Поняття об'єкта, предмета дослідження.

Правила формулювання мети. Постановка завдань дослідження. Огляд літератури з теми дослідження.

Правила роботи у науковій бібліотеці. Робота з каталогами. Складання бібліографії за обраною темою. Аналіз джерел та їх порівняння. Формування понятійно-термінологічного апарату з теми соціологічного дослідження. Ресурси та можливості Інтернету в соціологічному дослідженні. Написання попереднього плану науково-дослідницької роботи.

Методи збирання первинної і вторинної інформації з теми дослідження. Методологія оброблення інформації.

Загальні правила оформлення тексту наукового учнівського дослідження. Структура роботи: титульний аркуш, зміст, перелік умовних позначень і скорочень, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки (за потреби). Правила оформлення списку використаної літератури. Написання вступу. Написання чернетки основної частини науково-дослідницької роботи. Перевірка і редактування науково-дослідницької роботи. Оформлення додатків. Оформлення посилань.

Структура і регламент доповіді. Вимоги до оформлення доповіді. Основні правила підготовки комп’ютерних презентацій доповідей: зміст, частота, оформлення слайдів. Роль опонентів та журі під час захисту учнівської науково-дослідницької роботи.

Основи мовної культури промовця. Правила спілкування. Техніка виступу: дихання, властивості голосу, дикція та орфоепія. Прийоми розвитку пам’яті. Запам’ятування тексту. Композиція виступу, загальна характеристика його частин. Звернення. Вступ. Принципи викладу основної частини виступу: послідовність, підсилення. Висновки, підсумок, закінчення виступу. Методика відповідей на запитання.

Практична частина. Ознайомлення з тематикою науково-дослідницьких робіт. Вибір напряму і теми дослідження. Формулювання актуальності теми. Визначення об’єкта і предмета дослідження. Складання плану дослідницької роботи. Вибір методів дослідження залежно від поставленої мети. Підготовка

та проведення дослідження. Складання плану спостереження. Опис процесу дослідження. Представлення результатів спостереження. Вивчення вимог до оформлення роботи. Написання тексту роботи за планом і чернеткою. Оформлення додатків та ілюстрованого матеріалу. Підготовка доповіді та презентації за результатами науково-дослідницької роботи. Складання тез наукової роботи.

Розроблення анкети для роботи з респондентами. Інтерв'ювання респондентів. Оброблення інформації після інтерв'ювання. Оброблення фото- і відеоматеріалів. Публічні виступи. Участь у конференції. Написання проекту доповіді. Аналіз і редагування проекту доповіді. Читання, заучування доповідей. Підготовка презентації до доповіді. Представлення доповідей з використанням комп'ютерної презентації.

Рольова гра «Захист науково-дослідницької роботи».

Розділ 5. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (24 год)

Теоретична частина. Відвідування музеїв, виставок. Участь у круглих столах, конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, семінарів, презентацій.

Практична частина. Оформлення щоденника члена секції, написання звітів, створення мультимедійних презентацій про відвідування музеїв, виставок.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи секції за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Рекомендації щодо подальшої дослідницької діяльності. Завдання на літо.

Практична частина. Презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

- **Учні мають знати:**
 - правила безпеки життедіяльності, правила санітарії та гігієни під час проведення занять, роботи за комп’ютером, практичних робіт і екскурсій;
 - основні поняття соціології як науки про суспільство;
 - зміст концепцій класичного та сучасного періодів розвитку соціологічного знання;
 - поняття, види й особливості застосування основних методів збирання емпіричної інформації (спостереження, аналіз документів, опитування, експеримент);
 - наукові позиції щодо еволюційної природи людини і суспільства;
 - поняття і види соціальних норм як засобу регулювання суспільних відносин;
 - поняття, ознаки, типи і детермінанти поведінки, а також її соціологічні теорії та значення;
 - структуру наукової роботи і вимоги щодо її оформлення;
 - правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
 - етапи захисту наукової роботи;
 - вимоги до оформлення наочних матеріалів;
 - правила складання й оформлення мультимедійних презентацій;
 - правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.
- **Учні мають уміти:**
 - дотримуватися правил безпеки життедіяльності у навчальному закладі, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером;
 - аналізувати соціальні явища;
 - виявляти у межах тематики курсу проблеми функціонування та розвитку суспільства, з одного боку, і права як регулятора відносин у суспільстві – з другого;

- характеризувати особливості соціальних конфліктів у сучасній Україні;
- пропонувати шляхи та способи розв'язання цих проблем;
- обґруntовувати свою позицію, спираючись на наукові аргументи;
- обирати тему дослідження;
- визначати мету і завдання дослідження;
- висувати гіпотези;
- розробляти план і програму дослідження;
- обирати і застосовувати методи дослідження відповідно до поставленої мети;
- користуватися матеріалами бібліотек, архівів та Інтернету;
- аналізувати інформацію за темою дослідження;
- формулювати проблемно-пошукові запитання;
- проводити експеримент або спостереження за темою дослідження;
- оформлювати результати дослідження;
- складати тези наукової роботи;
- створювати мультимедійні презентації;
- виступати з публічним захистом отриманих результатів.

- ***Учні мають набути досвіду:***
- проводити соціологічні дослідження;
- прогнозувати розвиток взаємовідносин у суспільстві;
- вільно оперувати в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері соціологічної науки;
- самостійно отримувати й обробляти різнобічну соціологічну інформацію;
- використовувати знання соціології під час аналізу та розв'язання конкретних ситуацій;
- писати й оформлювати науково-дослідницьку роботу;
- складати тези наукової роботи;
- публічно виступати і вести дискусію;

- брати участь у наукових конференціях різного рівня, конкурсах, олімпіадах тощо;
- брати активну участь у суспільно-політичному житті країни, впливати на державну політику;
- передбачати шляхи формування здорового соціально-психологічного клімату і виховання людини.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, пристосування	Кількість, шт.
<i>Технічне забезпечення заняття</i>	
Комп'ютер	1 шт.
Принтер	1 шт.
Сканер	1 шт.
Мультимедійний проектор	1 шт.
Інтерактивна дошка	1 шт.
Накопичувач USB Flash-drive	Відповідно до кількості учасників гуртка
Фотоапарат	За потребою
Програмне комп'ютерне забезпечення для оброблення даних соціологічного дослідження (<i>SPSS, SAS, BMOP, OCA</i>)	Одна програма із запропонованого переліку або аналог
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Фломастери	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Гумка	За потребою
Папки	За потребою
Файли	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Богомаз К. Ю. Категоріально-термінологічна база соціології : навч. посібник / К. Ю. Богомаз, Л. М. Сорокіна, К. В. Познанська. – Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2011. – 184 с.
2. Богомаз К. Ю. Новітні соціологічні теорії : хрестоматія : навч. посібник / К. Ю. Богомаз, Н. Г. Комих. – Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2011. – 325 с.
3. Бузовський І. Соціальна напруженість і тривожність у контексті діагностики суспільних конфліктів / І. Бузовський // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С. 169–176.
4. Бурейчак Т. С. Соціологія маскулінності : навч. посібник / Т. С. Бурейчак. – Львів : Магнолія, 2011. – 132 с.
5. Бутенко Н. Ю. Організаційна поведінка : навч. посібник / Н. Ю. Бутенко, Л. М. Хоменко, А. Є. Черпак ; за заг. ред. Н. Ю. Бутенко ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – Вид. 2-ге, без змін. – К. : КНЕУ, 2011. – 742 с.
6. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика : пер. з нім. / М. Вебер. – К. : Основи, 1998. – 534 с.
7. Вербець В. В. Методологія і методика соціологічних досліджень / В. В. Вербець. – Ч. 1. – Острог : Ін-т соц. дослідж. Нац. ун-ту «Острозька академія», 2001. – 183 с.
8. Грушевська С. Особливості поведінки поляків та українців у ситуаціях конфлікту (на підставі застосування методу анкети-конфлікту) / С. Грушевська // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 140–151.
9. Даниленко О. Роль якісних методів у дослідженні соціальних конфліктів / О. Даниленко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 1. – С. 110–123.
10. Дворецька Г. В. Соціологія : навч. посібник / Г. В. Дворецька. – Вид. 2, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 472 с.

11. Захарченко М. В. Історія соціології від античності до поч. ХХ ст. : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / М. В. Захарченко, О. І. Погорілий. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
12. Казаков В. Концепція нового соціального конфлікту Алена Турена / В. Казаков // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С. 151–168.
13. Лукашевич М. П. Соціологія ринку : підручник / М. П. Лукашевич. – К. : ІПК ДСЗУ, 2011. – 231 с.
14. Лукашевич М. П. Соціологія : загальний курс : навч. посібник / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – К. : Каравела, 2011. – 408 с.
15. Лукашевич М. П. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Лукашевич. – К. : Каравела, 2004. – 464 с.
16. Майструк Н. Дослідження соціальних конфліктів у німецькій соціології : класичні та сучасні орієнтири / Н. Майструк // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 1. – С. 152–162.
17. Павліченко П. П. Соціологія : навч. посібник для студ. несоціолог. спец. / П. П. Павліченко, Д. А. Литвиненко. – 2-ге вид. – К. : Лібра, 2002. – 254 с.
18. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження (курс лекцій) / Н. В. Паніна. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2001. – 277 с.
19. Пилипенко В. Є. Спеціальні та галузеві соціології : навч. посібник / В. Є. Пилипенко, І. М. Попова, В. В. Танчер [та ін.]. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2004. – 350 с.
20. Примуш М. В. Загальна соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Примуш. – К. : Професіонал, 2004. – 590 с.
21. Психологія. З викладом основ психології релігії / Під ред о. Юзефа Макселона. – Львів : Свічадо, 1992. – 320 с.
22. Сірий Є. В. Соціологія : заг. теорія, історія розвитку, спец. та галузеві теорії : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / Є. В. Сірий. – К. : Атіка, 2004. – 480 с.

23. Соціологія культури : навч. посібник / За ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – К. : Каравела ; Л. : Новий світ. – 2000, 2002. – 334 с.
24. Соціологія : короткий енцикл. словник / Під заг. ред. В. І. Воловича. – К. : Укр. центр. духов. культури, 1998. – 736 с.
25. Соціологія : підручник / за ред. д-ра соціологічних наук, проф. Ю. Ф. Пачковського. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 418 с.
26. Сулько В. С. Українська соціологічна думка в пошуках істини : (Зародження і становлення вітчизняної соціології в процесі нац. державотворення. Від найдавніших часів до кінця XIX ст.) : навч. посібник для викл. і студ. вузів / В. С. Сулько. – К., 2002. – 357 с.
27. Українське суспільство – 2003. Соціологічний моніторинг. – К. : ІС НАН України, 2003. – 684 с.
28. Хорошенюк А. П. Управління змінами в умовах інноваційного розвитку : Колективна монографія. Том 5 / І. Л. Петрова, Г. В. Макаркіна, І. В. Терон та ін. ; за наук. ред. д-ра. екон. наук, проф. І. Л. Петрової. – К. : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2012. – 268 с.
29. Хорошенюк А. П. Формування політичної культури старшокласників на уроках суспільствознавчого циклу [текст] : дис. канд. пед. наук : 13.00.07 / Хорошенюк Андрій Павлович ; Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2004. – 240 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

1. <http://journals.sagepub.com/action/showPublications>
2. <http://link.springer.com>
3. <http://www.jstor.org>
4. <http://visnyk-psp.kpi.ua>
5. <http://studme.com.ua/sotsiologiya/default.htm>

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

«Правознавство»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Процес розбудови правової держави, заснованої на верховенстві права та пріоритеті прав і свобод людини, формування громадянського суспільства в сучасній Україні потребує виховання компетентних, відповідальних, свідомих громадян. Ми маємо не лише дати молоді правові знання, а й сформувати вміння, навички, життєву позицію, компетентність, яких потребує демократичне громадянське суспільство.

Перехід до ринкової економіки зумовив зростання вимог до юридичних кадрів. На сьогодні в Україні є гостра потреба фахівців права, які мають глибокі теоретичні та практичні знання. Систему правової освіти необхідно спрямовувати на те, щоб майбутні покоління юристів не розчарували своїх співгромадян низьким рівнем знань, невмінням застосовувати правоохрані процеудри, складати юридичні документи тощо.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості у процесі науково-дослідницької діяльності в галузі правознавства.

Основні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: ознайомлення з основами науково-дослідницької діяльності; оволодіння знаннями про основні методи наукового пізнання, необхідними для реалізації дослідницької діяльності із правознавства; поглиблення знань у галузі юридичних наук; формування діалектичного розуміння наукової картини світу;

- *практичної*: формування умінь та навичок правового аналізу, науково-дослідницької діяльності; планування і проведення дослідження, перевірки достовірності результатів дослідження; розв'язування правових задач різними способами; використання здобутих правових знань на практиці; оперування науковими категоріями, фактичним матеріалом і методикою наукового дослідження; користування джерелами правової інформації; формування мовної культури;
- *творчої*: набуття досвіду самостійної роботи, власної творчої діяльності, розвиток уяви, творчої ініціативи; формування системного і логічного мислення, уміння творчо підходити до розв'язування різного роду навчальних завдань; формування стійкого інтересу до правознавства;
- *соціальної*: розвиток розуміння цінності власної особистості та цінності інших людей, впевненості у собі, своїх вчинках і взаємовідносинах з іншими; розвиток лідерських здібностей; формування вміння обстоювати власну позицію, терпимості й толерантності щодо інших, власного почуття свободи, рівності, справедливості; розвиток культури спілкування; формування свідомого ставлення до майбутньої професії.

Навчальна програма ґрунтуються на Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти з навчального предмета «Правознавство», а також на сучасних інноваційних методах навчання, технологіях, міжпредметних зв’язках.

Програма розрахована на роботу в гуртках і секціях основного рівня навчання. На оволодіння навчальним матеріалом програми відведено 324 години (9 годин на тиждень), із яких третину часу заплановано на теоретичні заняття, решту – на практичні. У групах навчаються учні 8–11-х класів віком від 14 до 17 років. Кількісний склад навчальної групи – 10 12 учнів.

Навчальна програма передбачає теоретичні і практичні заняття. Теоретичний матеріал подається у формі лекцій з елементами евристичних бесід, дискусій, мультимедійних презентацій. З огляду на вікові особливості

учнів, їхні інтереси і здібності практичні заняття доцільно проводити у формі семінарів, тренінгів, круглих столів, наукових читань, дискусій, рольових ігор. Для активізації пізнавальної діяльності школярів та формування навичок критичного мислення учні мають змогу виступати як доповідачі, рецензенти чи опоненти.

У процесі роботи з обдарованими учнями доцільно застосовувати як традиційні форми проведення занять, так і можливості мережі Інтернет: відвідування офіційних сайтів органів влади з метою використання актуального законодавства, роботи з реєстрами тощо; перегляд тематичних кіно- та відеофільмів, прослуховування відеолекцій, семінарів.

Робота з матеріалами бібліотек, ресурсів Інтернету; оброблення й узагальнення результатів пошуково-дослідницької роботи, комп’ютерне оброблення досліджень є важливим елементом формування наукового способу мислення учнів, що посилює мотивацію до навчання. Окрім того, важлива підготовка до участі в конкурсах, проектах, програмах дослідницького спрямування; проведення консультацій для членів Малої академії наук України з науково-дослідницької роботи.

Пропонуються різноманітні методи навчання: пояснівально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, метод взаємодії викладача та учнів, самостійної роботи учнів тощо. Широко застосовують різноманітні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання.

Для оцінки рівня знань і роботи учня передбачено такі форми контролю: поточний (співбесіда, тестування, розв'язування правових ситуативних задач); проміжний (створення робіт проміжних етапів дослідницької діяльності: написання рефератів, есе, статей для фахових юридичних видань); підсумковий (науково-дослідницька робота, виступи на науково-практичних конференціях, участь у різноманітних конкурсах та олімпіадах).

Навчальну програму можна використовувати під час проведення занять у групах індивідуального навчання, що їх організовують відповідно до

Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом МОН України від 11.08.2004 № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН від 10.12.2008 № 1123).

Навчальна програма і розподіл годин за темами є орієнтовними. Керівник секції може вносити зміни й доповнення до змісту програми, плануючи свою роботу зважаючи на інтереси гуртківців, стан матеріально-технічної бази закладу. Теми програми подані в порядку зростання складності матеріалу. Педагог з огляду на підготовку дітей має право самостійно визначати кількість годин, які потрібні для опанування тієї чи іншої теми, і вносити до програми відповідні корективи.

Перелік обладнання у навчальній програмі подано як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	2	1
Розділ 1. Теорія держави і права	12	4	8
1.1. Держава. Система права. Форми права. Джерела права	6	2	4
1.2. Правомірна поведінка і правопорушення. Юридична відповідальність	6	2	4
Розділ 2. Конституційне право України	12	4	8
2.1. Поняття конституційного права України. Громадянство України	6	2	4
2.2. Законодавча, виконавча, судова влади і місцеве самоврядування в Україні. Президент України	6	2	4
Розділ 3. Адміністративне право України. Загальна характеристика адміністративного права України	12	4	8
Розділ 4. Фінансове право України	12	4	8
4.1. Загальна характеристика фінансового права України. Бюджетне право України	6	2	4
4.2. Податкова система України. Законодавство про банки та банківську діяльність	6	2	4
Розділ 5. Кримінальне право України	27	7	20

5.1. Загальна характеристика кримінального права України. Кримінальна відповідальність	12	4	8
5.2. Відповідальність за окремі види злочинів. Кримінальний процес	15	3	12
Розділ 6. Екологічне законодавство України. Загальна характеристика екологічного законодавства України	6	2	4
Розділ 7. Цивільне право України	30	10	20
7.1. Загальна характеристика цивільного права. Суб'єкти цивільних правовідносин	6	2	4
7.2. Правочини. Представництво і довіреність. Захист цивільних прав та охоронюваних законом інтересів	6	2	4
7.3. Загальна характеристика права власності. Форми та види власності. Право інтелектуальної власності. Захист права власності	6	2	4
7.4. Цивільно-правова відповідальність. Зобов'язання у цивільному праві	6	2	4
7.5. Цивільний процес (судочинство). Основи спадкового права	6	2	4
Розділ 8. Господарське право України	18	6	12
8.1. Загальна характеристика господарського права України. Підприємництво в Україні	6	2	4
8.2. Господарські договори. Господарсько-правова відповідальність	12	4	8

Розділ 9. Трудове право України	27	9	18
9.1. Правове регулювання трудових відносин в Україні. Трудовий договір. Робочий час і час відпочинку	9	3	6
9.2. Трудова дисципліна. Дисциплінарна відповідальність. Матеріальна відповідальність працівників	6	2	4
9.3. Індивідуальні та колективні трудові спори. Оплата праці	12	4	8
Розділ 10. Сімейне право України	12	4	8
10.1. Загальна характеристика сімейного права. Шлюб. Права та обов'язки подружжя	6	2	4
10.2. Взаємні права та обов'язки батьків і дітей. Влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування	6	2	4
Розділ 11. Житлове право України. Загальна характеристика житлового права України	12	4	8
Розділ 12. Земельне право України	12	4	8
12.1. Загальна характеристика земельного права. Право власності на землю	6	2	4
12.2. Набуття і реалізація права на землю. Плата за землю. Захист прав на землю. Організаційно-правові форми сільськогосподарського виробництва	6	2	4
Розділ 13. Основи науково-дослідницької діяльності	108	30	78

Розділ 14. Конкурси, екскурсії, тематичні заходи	18	—	18
Підсумок	3	1	2
Разом	324	95	229

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з порядком і планом роботи секції. Мета і завдання роботи секції. Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки у навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична частина. Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції правознавства. Дискусія «Варто чи ні займатися науково-дослідницькою діяльністю в галузі правознавства».

Розділ 1. Теорія держави і права (12 год)

1.1. Держава. Система права. Форми права. Джерела права (6 год)

Теоретична частина. Поняття й ознаки держави. Суверенітет і його види. Поняття функцій держави. Класифікація функцій держави. Форми реалізації функцій держави. Методи здійснення функцій.

Поняття системи права. Правова система, правові сім'ї. Норма права та її структура. Види правових норм. Поняття предмета і методу правового регулювання. Правовий інститут і його види. Галузь права та її види. Публічне право. Приватне право. Поняття й ознаки правовідносин.

Юридичні факти і їх види. Правоздатність. Дієздатність. Деліктоздатність. Правосвідомість. Правова ідеологія. Правова психологія. Правова культура. Поняття форми права. Джерела права.

Правовий звичай. Релігійно-правові норми. Правовий прецедент. Нормативний договір. Нормативно-правовий акт. Міжнародно-правовий акт. Міжнародний договір. Стадії укладення міжнародних договорів.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Діагностика знань учнів з правознавства й аналіз рівня дослідницьких умінь школярів. Виконання творчих завдань дослідницького характеру.

1.2. Правомірна поведінка і правопорушення. Юридична відповідальність (6 год)

Теоретична частина. Поняття поведінки. Суспільно корисна і суспільно шкідлива поведінка. Правова поведінка, її види. Правомірна поведінка. Протиправна поведінка. Поняття, ознаки і склад правопорушення. Вина. Прямий та непрямий умисел. Необережність (недбалість і самовпевненість). Мотив, мета правопорушення.

Проступки (їх види) і злочини. Поняття, підстави, принципи, мета та функції юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Основи юридичної відповідальності особи. Презумпція невинуватості.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язування правових ситуативних задач. Круглий стіл «Що є предметом дослідження правознавства?»

Розділ 2. Конституційне право України (12 год)

2.1. Поняття конституційного права України. Громадянство України (6 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика конституційного права України. Конституційно-правові відносини та їх види. Суб'єкти конституційно-правових відносин. Предмет конституційного права України. Джерела галузі. Загальна характеристика Конституції України. Структура Конституції України.

Декларація про державний суверенітет України. Акт проголошення незалежності України. Державна символіка. Державний Прапор. Державний Герб. Державний Гімн. Правонаступництво України. Форма правління, форма територіального устрою та політичного режиму України. Правовий статус АРК.

Національні відносини. Національні меншини. Законодавство про мови.

Поняття громадянства. Підстави набуття громадянства. Умови прийняття до громадянства. Підстави припинення громадянства України (вихід з громадянства, втрата громадянства). Органи виконавчої влади з питань громадянства.

Поняття конституційних прав і свобод людини і громадянина. Гарантії конституційних прав і свобод. Особисті (громадянські) права і свободи.

Обов'язки громадян України. Військовий обов'язок громадян. Права і обов'язки громадян в умовах надзвичайного та воєнного станів. Правовий статус іноземців в Україні. Статус біженців в Україні.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з конституційного права. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою. Виконання творчих завдань дослідницького характеру. Семінар-тренінг «Як я знаю право та права людини».

2.2. Законодавча, виконавча, судова влади та місцеве самоврядування в Україні. Президент України (6 год)

Теоретична частина. Народне волевиявлення. Референдум. Загальна характеристика виборчої системи України.

Правовий статус Верховної Ради України. Повноваження та структура Верховної Ради України. Законодавчий процес. Стадії законодавчого процесу.

Повноваження Президента України та його правовий статус. Нормативно-правові акти Президента України. Припинення повноважень Президента України. Вибори Президента України. Порядок вступу на посаду. Усунення з поста в порядку імпічменту.

Рада національної безпеки і оборони. Кабінет Міністрів України: порядок призначення, повноваження та склад. Повноваження Прем'єр-Міністра. Центральні органи виконавчої влади. Місцеві органи виконавчої влади (місцеві державні адміністрації): порядок формування та повноваження. Матеріальна основа органів місцевого самоврядування. Правовий статус депутатів місцевих рад. Вибори органів місцевого самоврядування: організація, порядок проведення і види.

Правосуддя. Принципи судоустрою в Україні. Конституційний суд України: формування, склад, повноваження. Система судів загальної юрисдикції. Місцеві суди. Спеціалізовані суди (господарські та адміністративні). Апеляційні суди. Верховний Суд України. Засади судочинства та етапи судового процесу.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з конституційного права. Робота з довідковою та енциклопедичною літературою. Перегляд тематичних кіно- та відеофільмів. Написання і представлення реферату на обрану тему.

Розділ 3. Адміністративне право України.

Загальна характеристика адміністративного права України (12 год)

Теоретична частина. Поняття адміністративного права. Загальна та особлива частина адміністративного права. Джерела адміністративного права. Адміністративні правовідносини. Суб'єкти адміністративних правовідносин. Ознаки та склад адміністративного правопорушення. Види адміністративних правопорушень. Адміністративна відповідальність.

Адміністративне стягнення. Адміністративне затримання. Адміністративне провадження в адміністративному порядку, судовому порядку, громадськими органами. Види адміністративного провадження. Стадії адміністративного процесу. Адміністративне судочинство.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з адміністративного права. Робота з електронними бібліотеками. Перегляд

тематичних кіно- та відеофільмів. Розв'язування правових ситуативних задач. Виконання творчих завдань пізнавального і дослідницького характеру.

Розділ 4. Фінансове право України (12 год)

4.1. Загальна характеристика фінансового права України. Бюджетне право України (6 год)

Теоретична частина. Предмет і поняття фінансового права. Методи фінансово-правового регулювання. Фінансові правовідносини. Суб'єкти й об'єкти фінансових правовідносин.

Бюджет. Бюджетна система України. Бюджетний процес. Державний бюджет України. Доходи і видатки Державного бюджету України. Казначейська форма обслуговування Державного бюджету України. Контроль використання державних коштів.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з фінансового права. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Виконання творчих завдань пізнавального і дослідницького характеру.

Укладання порівняльної таблиці «Бюджет України протягом останніх п'яти років»: аналіз, підбиття підсумків, представлення результатів.

4.2. Податкова система України. Законодавство про банки та банківську діяльність (6 год)

Теоретична частина. Поняття та принципи системи оподаткування. Платники податків і зборів. Об'єкти оподаткування. Обов'язки та права платників податків і зборів. Податок. Збір. Мито. Ознаки податку. Функції податків. Види податків. Загальнодержавні податки та збори. Місцеві податки та збори. Податки з фізичних та юридичних осіб. Податок з доходів фізичних осіб. Державний реєстр фізичних осіб. Ставка оподаткування. Податкова політика щодо малого підприємництва. Спрощене оподаткування. Фіксований податок. Спеціальний торговий патент. Єдиний податок. Відповідальність за порушення податкового законодавства. Податкове правопорушення.

Кримінальна відповідальність за умисне ухилення від сплати податків, зборів та інших платежів.

Банківська система України. Національний банк України (НБУ). Поняття банку. Порядок створення банків в Україні. Державна реєстрація банків. Банківська ліцензія. Банківські операції та угоди. Обмеження щодо діяльності банків. Банківська таємниця. Заходи впливу до банків у разі порушення ними законодавства. Ліквідація банку.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з податкового та банківського права. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язування ситуаційних правових задач.

Розділ 5. Кримінальне право України (27 год)

5.1. Загальна характеристика кримінального права України.

Кримінальна відповідальність (12 год)

Теоретична частина. Предмет і поняття кримінального права. Загальна характеристика Кримінального кодексу України (ККУ). Завдання ККУ. Принципи чинності кримінального закону у просторі й часі.

Поняття злочину. Ознаки злочину. Склад злочину. Види злочинів залежно від ступеня тяжкості. Мотиви скоєння злочинів. Неосудність: медичний та юридичний критерії.

Вина та її види. Мотив. Мета. Дія. Суспільно-небезпечні наслідки. Причинний зв'язок.

Стадії злочину. Замах на злочин. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця.

Співучасть у вчиненні злочину. Поняття співчасті. Види співучасників. Форми співчасті. Необіцяне заздалегідь переховання. Неповідомлення про достовірно відомий підготовлюваний або вчинюваний злочин.

Поняття і підстави кримінальної відповідальності. Підстави звільнення від кримінальної відповідальності.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з кримінального права. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Виконання творчих завдань пізнавального і дослідницького характеру. Розв'язування ситуаційних правових задач.

Написання есе на обрану тему.

5.2. Відповіальність за окремі види злочинів. Кримінальний процес (15 год)

Теоретична частина. Злочини проти основ національної безпеки України. Злочини проти життя і здоров'я особи. Злочини проти волі, честі та гідності особи. Злочини проти виборчих трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Злочини проти власності. Злочини проти громадської безпеки. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Злочини проти громадського порядку і моральності. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Кримінально-процесуальний кодекс України. Етапи кримінального процесу. Порушення кримінальної справи. Учасники кримінального процесу (обвинувачуваний, підозрюваний, захисник, потерпілий, цивільний позивач, представник, суд, прокурор, органи дізнання).

Органи дізнання. Досудове слідство. Органи досудового слідства. Запобіжні заходи (підписка про невиїзд; особиста порука; порука громадської організації або трудового колективу; взяття під варту; нагляд командування військової частини; віддання неповнолітнього обвинуваченого під нагляд батьків, опікунів, піклувальників).

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з кримінального права. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Перегляд тематичних кіно- та відеофільмів. Виконання творчих завдань дослідницького та пізнавального характеру.

Підготовка запитань і проведення зустрічі з фахівцями кримінального права.

Розділ 6. Екологічне законодавство України.

Загальна характеристика екологічного законодавства України (6 год)

Теоретична частина. Принципи охорони навколошнього природного середовища. Об'єкти правової охорони навколошнього природного середовища.

Екологічні права та обов'язки громадян. Природокористування. Принципи природокористування. Види природокористування. Загальне і спеціальне природокористування.

Екологічна експертиза. Державна екологічна експертиза. Громадська екологічна експертиза.

Червона книга України. Об'єкти Червоної книги України. Відповідальність за шкоду, заподіяну об'єктам тваринного і рослинного світу, що занесені до Червоної книги України.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з екологічного права. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою.

Круглий стіл «Формування екологічної свідомості молоді».

Розділ 7. Цивільне право України (30 год)

7.1. Загальна характеристика цивільного права. Суб'єкти цивільних правовідносин (6 год)

Теоретична частина. Предмет, метод цивільного права. Звичай ділового обороту. Analogія закону. Analogія права. Цивільний кодекс України (ЦКУ).

Цивільні правовідносини, їх особливості, склад. Види цивільно-правових відносин. Дії та події. Правомірні дії. Об'єкти цивільних правовідносин: поняття та види. Річ та її види.

Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин. Правоздатність та її характерні ознаки. Дієздатність, її зміст і види. Поняття та порядок оголошення особи безвісно відсутньою чи померлою.

Юридичні особи як суб'єкти цивільного права. Поняття й ознаки юридичної особи. Правоздатність і дієздатність юридичної особи. Способи

виникнення юридичних осіб. Припинення юридичної особи. Види юридичних осіб. Держава як суб'єкт цивільних правовідносин.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з цивільного права. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Виконання творчих завдань пізнавального і дослідницького характеру. Розв'язування ситуаційних правових задач.

Написання статті на обрану тему.

7.2. Правочини. Представництво і довіреність. Захист цивільних прав та охоронюваних законом інтересів (6 год)

Теоретична частина. Поняття й ознаки правочину. Підстави виникнення представництва. Види захисту цивільних прав.

Строки захисту цивільних прав. Строк позовної давності. Загальний строк. Спеціальні строки. Перебіг строку позовної давності. Зупинення, переривання і відновлення перебігу строку позовної давності. Випадки непоширення позовної давності.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з цивільного права. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язування ситуаційних правових задач.

Наукові читання «Поняття «правочин» у цивільному праві».

7.3. Загальна характеристика права власності. Форми та види власності. Право інтелектуальної власності. Захист права власності (6 год)

Теоретична частина. Поняття права власності. Способи набуття права власності. Підстави припинення права власності. Суб'єкти права власності. Об'єкти права власності. Речові права на чуже майно.

Виникнення права на об'єкти інтелектуальної власності. Патентування. Авторське право та суміжні права. Суб'єкти авторського права. Автор. Об'єкти авторського права.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язування ситуаційних правових задач.

Семінар «Проблема порушення авторських прав і захисту інтелектуальної власності у світі».

7.4. Щивільно-правова відповідальність. Зобов'язання у цивільному праві (6 год)

Теоретична частина. Особливості цивільно-правової відповідальності, її функції. Види цивільно-правової відповідальності.

Поняття зобов'язання, його особливості. Виникнення та припинення зобов'язань. Порушення зобов'язання.

Договір та його ознаки. Суб'єкти й об'єкти договору. Умови дійсності договору. Публічний договір. Договір приєднання. Договір на користь третьої особи. Істотні умови договору. Звичайні та випадкові умови. Стадії укладення договору.

Договір купівлі-продажу. Договір позики. Договір підряду. Договір найму. Договір дарування. Договір доручення. Договір комісії. Договір міни.

Захист прав споживачів.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою.

Аналіз документів та укладання договору на вибір.

7.5. Щивільний процес (судочинство). Основи спадкового права (6 год)

Теоретична частина. Види проваджень (позовне, справи, що виникають з адміністративно-правових відносин, окреме). Розгляд цивільних справ третейськими судами. Позовна заява. Стадії цивільного процесу. Учасники. Представництво у суді. Етапи судового засідання.

Спадкове право. Спадкодавець. Спадкоємець. Особи, які не мають права стати спадкоємцями. Спадщина. Відкриття спадщини.

Здійснення права на спадкування. Прийняття спадщини. Спадкова трансмісія. Відумерла спадщина. Поділ спадкового майна.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою.

Ділова рольова гра «Представництво і захист».

8. Господарське право України (18 год)

8.1. Загальна характеристика господарського права України.

Підприємництво в Україні (6 год)

Теоретична частина. Предмет господарського права. Господарський кодекс України (ГКУ). Поняття та види суб'єктів господарювання. Права та обов'язки суб'єктів господарювання. Фізична особа як суб'єкт господарювання.

Підприємницька діяльність. Принципи підприємництва. Суб'єкти підприємницької діяльності. Обмеження підприємницької діяльності. Вільна, дозвільна (ліцензована) і державна підприємницька діяльність. Припинення підприємницької діяльності. Організаційно-правові форми об'єднань підприємств. Промислово-фінансова група. Холдингова компанія. Поняття господарського товариства.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання газетної статті для юридичного видання.

8.2. Господарські договори. Господарсько-правова відповіальність (12 год)

Теоретична частина. Поняття господарського договору, його відмінності від інших договорів. Загальні та спеціальні функції господарських договорів. Державне замовлення. Форма господарського договору. Порядок укладення господарських договорів.

Господарські санкції. Господарські спори. Досудове врегулювання господарських спорів. Вирішення спорів господарськими судами.

Практична частина. Написання позовної заяви до суду. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язання ситуаційних правових задач.

Розділ 9. Трудове право України (27 год)

9.1. Правове регулювання трудових відносин в Україні. Трудовий договір. Робочий час і час відпочинку (9 год)

Теоретична частина. Право на працю. Предмет трудового права. Трудові правовідносини. Джерела трудового права.

Поняття трудового договору. Сторони. Умови (обов'язкові й додаткові). Випробувальний строк. Форма. Контракт. Сроки. Порядок укладення. Права та обов'язки працівника і роботодавця. Трудова книжка. Переведення та переміщення. Відсторонення від роботи.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою.

Дискусія «Проблеми сучасного трудового законодавства».

9.2. Трудова дисципліна. Дисциплінарна відповіальність. Матеріальна відповіальність працівників (6 год)

Теоретична частина. Поняття трудової дисципліни. Правила внутрішнього трудового розпорядку. Дисциплінарна відповіальність. Дисциплінарне стягнення (догана, звільнення з роботи). Порядок накладення і зняття дисциплінарного стягнення. Заходи дисциплінарного впливу.

Поняття матеріальної відповіальності. Підстави настання. Види матеріальної відповіальності. Колективна відповіальність.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Робота в архіві.

9.3. Індивідуальні та колективні трудові спори. Оплата праці (12 год)

Теоретична частина. Індивідуальні трудові спори. Колективні трудові спори, конфлікти. Страйк: порядок організації та проведення, обмеження.

Заробітна плата. Мінімальна заробітна плата. Основна і додаткова заробітна плата. Види зарплати (відрядна, акордна, почасова). Тарифна сітка. Тарифна ставка. Особливості оплати праці у вихідні, свяtkovі та неробочі дні.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язання ситуаційних правових задач.

Розділ 10. Сімейне право України (12 год)

10.1. Загальна характеристика сімейного права. Шлюб. Права та обов'язки подружжя (6 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика сімейних та прирівняніх до них відносин. Джерела сімейного права. Сімейний кодекс України (СКУ).

Поняття шлюбу. Умови укладання шлюбу. Порядок реєстрації шлюбу. Шлюбний договір: порядок укладення і зміст.

Припинення шлюбу. Розірвання шлюбу через державні органи реєстрації актів цивільного стану та за рішенням суду. Режим окремого проживання. Визнання шлюбу недійсним за рішенням суду. Особисті немайнові та майнові права подружжя. Особиста приватна власність дружини, чоловіка. Спільна сумісна власність подружжя. Право на утримання (аліменти).

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою.

Круглий стіл «Міцна сім'я – міцна держава».

10.2. Взаємні права та обов'язки батьків і дітей. Влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування (6 год)

Теоретична частина. Порядок реєстрації народження дитини. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей. Майнові права батьків і дітей.

Взаємне утримання (аліменти). Позбавлення батьківських прав: підстави і правові наслідки.

Усиновлення. Усиновлювачі. Порядок усиновлення. Права та обов'язки усиновлювача та усиновленого.

Опіка та піклування. Опікун. Піклувальник. Права дитини, над якою встановили опіку чи піклування. Права та обов'язки опікуна і піклувальника. Патронат над дітьми. Патронатний вихователь, його обов'язки. Припинення договору про патронат.

Прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язання ситуаційних правових задач.

Розділ 11. Житлове право України.

Загальна характеристика житлового права України (12 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика житлових правовідносин. Житловий кодекс України (ЖКУ). Суб'єкти житлових відносин. Житловий фонд, його види.

Право громадян на житло та форми реалізації. Соціальне житло.

Предмет і зміст договору найму житлового приміщення. Ордер.

Житлові права та обов'язки громадян. Права та обов'язки наймодавця. Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.

Види і підстави настання кримінальної, адміністративної та цивільно-правової відповідальності за порушення житлового законодавства.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Розв'язання ситуаційних правових задач.

Розділ 12. Земельне право України (12 год)

12.1. Загальна характеристика земельного права. Право власності на землю (6 год)

Теоретична частина. Предмет правового регулювання земельного права. Земельний кодекс України (ЗКУ). Категорії земель України.

Земельна ділянка. Суб'єкти права власності на землю. Правовий режим власності на землю іноземних громадян та осіб без громадянства.

Форми власності на землю. Спільна та спільна сумісна власність на земельну ділянку. Права та обов'язки власників земельних ділянок. Добросусідство.

Право земельного сервітуту. Види права земельного сервітуту. Встановлення і припинення земельного сервітуту.

Користування землею. Право постійного користування. Оренда і її види. Порядок передачі земельних ділянок в оренду. Права та обов'язки землекористувачів.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою.

Конференція «Земля – основне національне багатство».

12.2. Набуття і реалізація права на землю. Плата за землю. Захист прав на землю. Організаційно-правові форми сільськогосподарського виробництва (6 год)

Теоретична частина. Підстави набуття права на землю. Порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами. Набувальна давність. Виникнення права власності і права користування земельною ділянкою.

Земельний податок. Ставка податку. Порядок сплати.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з правознавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою.

Написання та презентація есе на обрану тему.

Розділ 13. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

Теоретична частина. Поняття про наукове дослідження. Класифікація та види наукових досліджень у галузі права. Основні етапи проведення науково-дослідницької роботи. Вибір теми науково-дослідницької роботи. Обґрунтування актуальності науково-дослідницької роботи. Гіпотези. Методи наукового дослідження у галузі права.

Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт.

Структура наукової роботи. Вступ, розділи основної частини, висновки, джерела, додатки. План-проспект. Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Робота з науковою інформацією. Спеціальна наукова література з правознавства. Правила оформлення бібліографічних посилань, цитування. Структура тез, статті, доповіді з правознавства. Анотація і бібліографічний опис. Можливості Інтернету для пошуку інформації. Огляд основних наукових інформаційних ресурсів. Принципи збирання інформаційного матеріалу, ознайомлення з науковою літературою, запис бібліографії. Конспектування.

Правила складання плану захисту наукової роботи. Підготовка доповіді.

Оформлення наочних матеріалів і використання технічних засобів. Правила складання й оформлення мультимедійних презентацій.

Головні аспекти публічного виступу і ведення дискусій.

Практична частина. Складання індивідуального плану роботи. Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розроблення плану-проспекту, структури наукового дослідження. Формулювання проблемно-пошукових запитань. Висунення гіпотез.

Робота у бібліотеці із системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Редагування й оформлення. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Виступ. Обговорення виступів.

Розділ 14. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (18 год)

Практична частина. Відвідування музеїв, виставок, культових споруд.

Участь у круглих столах, конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, семінарів, презентацій.

Оформлення щоденника члена секції, написання звітів, створення мультимедійних презентацій про відвідування музеїв, виставок, культових споруд.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи секції за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Рекомендації щодо подальшої дослідницької діяльності. Завдання на літо.

Практична частина. Презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час проведення занять, роботи за комп’ютером, практичних робіт і екскурсій;
- поняття галузь права та норма права;
- поняття і склад правопорушення, його ознаки та види;
- поняття «юридична відповідальність» та її види;
- поняття конституційних прав і свобод людини та громадянина;
- відмінності між законодавчою, виконавчою, судовою владою і місцевим самоврядуванням;
- суб’єкти об’єкти фінансових правовідносин;
- поняття і терміни кримінального права;
- екологічні права та обов’язки громадян;

- договір та його види;
- поняття власності, форми та види;
- поняття трудових правовідносин;
- взаємні права та обов'язки батьків і дітей;
- житлові та земельні права й обов'язки;
- структуру наукової роботи і вимоги до її оформлення;
- правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила складання й оформлення мультимедійних презентацій;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- дотримувати правил безпеки у навчальному закладі, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- розв'язувати ситуативні правові задачі різними методами і проводити правовий аналіз отриманих результатів;
- обирати тему дослідження;
- визначати мету і завдання дослідження;
- висувати гіпотези;
- розробляти план і програму дослідження;
- обирати й застосовувати методи дослідження відповідно до поставленої мети;
- користуватися матеріалами бібліотек, архівів та Інтернету;
- аналізувати інформацію за темою дослідження;
- формулювати проблемно-пошукові запитання;
- оформлювати результати дослідження;
- складати тези наукової роботи;
- створювати мультимедійні презентації;
- формувати мовну культуру;

- виступати з публічним захистом отриманих результатів.

Учні мають набути досвіду:

- вільно оперувати в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері правої науки;
- засвоювати способи самостійного отримання й оброблення різnobічної правої інформації із різних джерел;
- орієнтуватися у системі законодавства і вміти застосовувати нормативно-правові акти;
- визначати суть, пояснювати зміст юридичного документа і шляхи його застосування;
- користуватися знаннями з правознавства під час аналізу та правового розв'язання конкретних ситуацій;
- писати й оформлювати науково-дослідницьку роботу;
- складати тези наукової роботи;
- публічно виступати і вести дискусію;
- брати участь у конференціях, конкурсах, олімпіадах;
- захищати свої права та права інших, спираючись на правові знання;
- брати активну і свідому участь у суспільно-політичному житті країни, впливати на державну політику.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, пристосування	Кількість, шт.
<i>Anapamatyra</i>	
Комп'ютер	1 шт.
Принтер	1 шт.
Сканер	1 шт.
Мультимедійний проектор	1 шт.
Інтерактивна дошка	1 шт.
Накопичувач USB-Flash-drive	1 шт.
Фотоапарат	За потребою
Комп'ютерна програма «Ліга-Закон»	1 шт.
<i>Канцелярське приладдя</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Фломастери	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Гумка	За потребою
Папки	За потребою
Файли	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – 141 с.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – 144 с.
3. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.
4. Закон України «Про охорону навколошнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
6. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
7. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
8. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
10. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 356 с.

11. Адміністративне право України : підручник / За заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Юридична література, 2003. – С. 596–626.
12. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. – Т. 2 : Особлива частина / В. Б. Авер'янов [та ін.]. – К. : Юрид. думка, 2005. – С. 264–281.
13. Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України. Актуальні проблеми практичної теорії / В. І. Андрейцев. – К. : Знання, 2005. – 445 с.
14. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підручник / Н. Б. Болотіна. – 5-те вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2008. – 860 с.
15. Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. І. Семчика. – К. : Видавничий дім Ін Юрe., 2007. – 896 с.
16. Кельман М. С. Загальна теорія права (з схемами, кросвордами, тестами) : підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 192 с.
17. Конституційне право України : посіб. для підготов. до іспиту / Ю. Г. Барабаш [та ін.] ; за заг. ред. Ю. Г. Барабаша. – Х. : Право, 2012. – 303 с.
18. Кримінальне право України : заг. частина : підручник / [Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка ; Київ, нац. ун-т внутр. справ, Київ. міжнар. ун-т. – Вид. 4-е, перероб. і допов. – К. : Атіка, 2008. – 374 с.
19. Кримінальне право України : особлива частина : підручник / [Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка ; Київ. нац. ун-т внутр. справ, Київ. міжнар. ун-т. – [2-е вид., перероб. і допов.] – К. : Атіка, 2008. – 711 с.
20. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 1088 с.

21. Оніщенко Н. М. Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми, реалії, перспективи / Н. М. Оніщенко ; відп. ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2008. – 320 с.
22. Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс : підручник / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.
23. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : [підруч.] / за заг. ред. проф. В. Л. Федоренка. – [4-те вид., перероб. і доопр.]. – К. : Вид-во Ліра-К, 2012. – 576 с.
24. Поліхун Н. І. Як стати дослідником : навч.-метод. посіб. для учнів / Н. І. Поліхун ; відп. за вип. О. Лісовий. – 2-ге вид., допов. – К. : ТОВ «Праймдрук», 2012. – 224 с.
25. Теорія держави і права : навч. посіб. / за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. – К. : Хрінком Інтер, 2006. – 688 с.
26. Трудове право України : підручник / За ред. Л. М. Кононенка. – К. : ВПЦ АМУ, 2012. – 304 с.
27. Цивільне право України : навч. посіб. / [Білоусов Ю. В. та ін.] ; за ред. Р. О. Стефанчука. – К. : Правова єдність, 2009. – 531 с.
28. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40 (№№ 40–42), 492 с.
29. Черкашин Д. К. Підприємницьке право : навч. посіб. / Д. К. Черкашин ; М-во аграр. політики України, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х. : ХНАУ, 2011. – 517 с.
30. Щербина В. С. Господарське право : підручник / В. С. Щербина ; М-во освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 639 с.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

«Теологія, релігієзнавство та історія релігій»

Основний і вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Релігієзнавство є органічною частиною системи дисциплін гуманітарного циклу. Вивчаючи природу феномену релігії, історію становлення та еволюції релігійних систем, сучасну релігійну ситуацію у світі й Україні, релігієзнавство істотно посилює світоглядний потенціал гуманітарних дисциплін. У поєднанні з ними воно впливає на формування інтересів, моральних цінностей, світоглядних орієнтирів учнів щодо сакральної духовності, світової та національної культури. За допомогою відповідних знань молода людина здатна пізнавати сутність сучасних релігійних феноменів, розрізняти особливості діяльності релігійних організацій, орієнтуватися у складних проблемах релігійного життя і релігійної ситуації в Україні, долати упередження у ставленні до релігії та церкви, вільно і самостійно визначатися у своїх релігійно-світоглядних орієнтаціях, додержувати принципу свободи совісті. Набуті знання допомагають змінити стихійне ставлення до релігії ставленням свідомим, самовизначатись у духовній сфері, розуміти й поважати релігійні переконання інших людей.

Навчальна програма відображає плюралістичний і науковий підхід до релігії – важливого елемента духовного життя народу. Реалізація змісту програми зорієнтована на здібних, обдарованих дітей, забезпечення їх творчого, інтелектуального і духовного розвитку через залучення до пошукової, дослідницької роботи.

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості у процесі науково-дослідницької діяльності в галузі релігієзнавства.

Відповідно до поставленої мети головні завдання полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- пізнавальної*: оволодіння поняттями, знаннями у сфері релігієзнавства, ознайомлення з головними чинниками науково-дослідницької роботи;
- практичної*: формування умінь і навичок релігієзнавчого аналізу, навичок науково-дослідницької діяльності;
- творчої*: набуття досвіду самостійної роботи, власної творчої діяльності, розвиток уяви, творчої ініціативи; формування стійкого інтересу до релігієзнавства; розвиток пізнавальної потреби;
- соціальної*: залучення до найвищих досягнень світової культури, загальнолюдських і національних духовних цінностей через вивчення історії релігій; розвиток толерантного ставлення до представників різних конфесій; формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери.

Навчальна програма ґрунтуються на Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392), а також на сучасних інноваційних методах навчання, технологіях, міжпредметних зв'язках.

З огляду на те що релігієзнавство як навчальний предмет не викладають у школі, програму «Релігієзнавство. Історія релігії» розроблено з урахуванням послідовного навчання у гуртках основного і вищого рівнів.

Зважаючи на світський характер державних навчальних закладів та відокремлення школи від церкви під час проведення занять необхідно дотримувати таких основних принципів навчання і проведення досліджень із релігієзнавства: науковості, позаконфесійності і світоглядної нейтральності, свободи думки і совісті.

Програма розрахована на учнів 9–11-х класів, які мають інтерес і здібності до науково-дослідницької діяльності, володіють достатніми знаннями та вміннями з навчальних дисциплін гуманітарного циклу.

На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин: основний рівень – 1 рік – 216 год на рік (6 год на тиждень), вищий рівень –

2 роки – 216 год на рік (6 год на тиждень). Кількісний склад навчальної групи – 8–12 учнів.

Програма передбачає теоретичні і практичні заняття. Теоретичний матеріал подається у вигляді лекцій з елементами евристичних бесід, дискусій, мультимедійних презентацій. Пропонують різноманітні методи навчання: пояснівально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, метод взаємодії викладача та учнів, самостійної роботи учнів тощо.

У процесі роботи з обдарованими учнями доцільно застосовувати як традиційні форми проведення занять, так і можливості мережі Інтернет. Okрім екскурсій до культових споруд, музеїв, історичних місць, передбачено перегляд експозицій віртуальних музеїв, репродукцій картин на релігійну тематику; кіно- та відеофільмів; прослуховування відеолекцій; музичних творів тощо.

Практичні заняття проводять у різних формах, зокрема, у вигляді семінарів, на яких керівник гуртка з огляду на вікові особливості учнів, їхні інтереси і здібності, використовує такі види роботи: виступи доповідачів-учнів – учнів-рецензентів та учнів-опонентів. Робота з матеріалами архівів, бібліотек, ресурсів Інтернету, музеїв сховищ; оброблення й узагальнення результатів пошуково-дослідницької роботи, комп’ютерне оброблення досліджень є важливим елементом формування наукового способу мислення учнів, що посилює мотивацію до навчання. Okрім того, важлива підготовка до участі в конкурсах, проектах, програмах дослідницького спрямування; проведення консультацій для слухачів, кандидатів у члени і дійсних членів Малої академії наук України з науково-дослідницької роботи.

Для роботи з інтернет-ресурсами і базами даних доцільно співпрацювати з центрами вільного доступу до мережі Інтернет, які працюють при публічних бібліотеках. Під час вивчення Біблії результативно буде робота в комп’ютерній програмі «Цитата з Біблії», із біблійними довідниками та енциклопедіями.

За перший рік навчання основного рівня учні мають ознайомитися із загальними поняттями релігієзнавчої науки, головними релігіями світу, змістом Біблії, з елементами проведення науково-дослідницьких робіт у галузі релігієзнавства.

У наступні два роки вищого рівня навчання зорієнтоване на поглиблення знань і проведення наукових досліджень, написання наукової роботи.

На першому році навчання вищого рівня поглиблено вивчають релігієзнавство як науку, особливості релігійного світогляду і християнство. Учні займаються власними науковими дослідженнями.

На другому році навчання вищого рівня вихованці поглиблено вивчають історію релігій в Україні, правові документи про свободу совісті і віросповідання, продовжують дослідження з обраної теми, оформлюють результати роботи, беруть участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України. Великого значення на цьому етапі навчання надають індивідуальній роботі з науковим керівником.

Контролюють та оцінюють знання учнів під час проведення співбесід, тестування, захисту власних розробок, написання рефератів, доповідей, участі у підсумкових тематичних конференціях, конкурсах та олімпіадах.

Як підсумок науково-дослідницької роботи учнів пропонують організацію наукової конференції, на якій юні науковці презентують результати наукових досліджень і захищають свої роботи.

За цією програмою можуть проводити заняття також у групах індивідуального навчання відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом МОН від 11.04.2004 № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН від 10.12.2008 № 1123).

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни і доповнення до змісту програми зважаючи на інтереси гуртківців, регіональні

особливості, стан матеріальної бази закладу. Він має право визначати кількість годин відповідно до рівня підготовки дітей, їх зацікавленості.

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Програма може слугувати основою для створення програм спецкурсів і факультативів з релігієзнавства.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	1	2
Розділ 1. Предмет релігієзнавства	18	8	10
1.1. Релігія в життєдіяльності особи та суспільства	6	3	3
1.2. Основні поняття релігієзнавства	3	1	2
1.3. Етимологія і загальні ознаки релігій	3	1	2
1.4. Класифікація релігій	6	3	3
Розділ 2. Політеїстичні релігії	66	27	39
2.1. Родоплемінні вірування	12	6	6
2.2. Ранні національні релігії	15	6	9
2.3. Іранські та індійські релігії	15	6	9
2.4. Буддизм як світова релігія	9	3	6
2.5. Конфуціанство і даосизм Китаю	9	3	6
2.6. Синто – релігія Японії	6	3	3

Розділ 3. Монотеїстичні релігії	27	9	18
3.1. Іудаїзм	9	3	6
3. 2. Іслам	9	3	6
3.3. Християнство	9	3	6
Розділ 4. Біблія – священна книга християн	15	6	9
4.1. Біблійна історія Старого Завіту	6	3	3
4.2. Новий Завіт	9	3	6
Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності	72	24	48
Розділ 6. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	12	3	9
Підсумок	3	1	2
Разом	216	79	137

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Teoretична частина. Релігієзнавство як наука і навчальна дисципліна. Історія виникнення релігієзнавства як науки. Наукові школи. Особливості вивчення класичних джерел із релігієзнавства.

Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка. Мета і завдання роботи гуртка. Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки у навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична частина. Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції релігієзнавства та історії релігій. Дискусія на тему «Що є предметом дослідження релігієзнавства та історії релігій».

Розділ 1. Предмет релігієзнавства (18 год)

1.1. Релігія у життєдіяльності особи та суспільства (6 год)

Теоретична частина. Значення релігії в людському житті. Сучасні агностики та нігілісти, віруючі й атеїсти. Ставлення молоді до релігії (історичні, психологічні та соціологічні свідчення).

Вивчення релігії у навчальних закладах. «Закон Божий» і законовчителі минулого. Місце і характер висвітлення проблем релігії у навчальних закладах радянського періоду. Курси та факультативи з проблем релігії у сучасних навчальних закладах.

Практична частина. Перегляд і обговорення відеофільмів на релігійну тематику. Дискусії: «Значення релігії в утвердженні моральності сучасної людини», «Молодь і релігія».

1.2. Основні поняття релігієзнавства (3 год)

Теоретична частина. Релігієзнавчі поняття: загальні, феноменологічні, соціально-психологічні, історичні. Поняття, запозичені з інших наук: загальнонаукові і конкретно наукові.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Критичне опрацювання і обговорення статей на релігійну тематику.

1.3. Етимологія і загальні ознаки релігії (3 год)

Теоретична частина. «Релігія» – слово і поняття.

Віра у надприродне. Ідея порятунку, спасіння, віра у безсмертя душі. Тлумачення природи людини. Поняття вічної мудрості. Духовні практики з'єднання людини з надприродним.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Перегляд експозицій віртуальних музеїв. Написання есе на тему «Що таке ідея порятунку (спасіння) та віра у безсмертя душі».

1.4. Класифікація релігій (6 год)

Теоретична частина. Множиність і різноманітність проявів релігії. Політеїстичні та монотеїстичні релігії. Релігії ранні (первісні), релігії родоплемінні та національні. Світові релігії. Неорелігії.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Критичне опрацювання і обговорення художньої літератури на релігійну тематику. Дискусія на тему «Які релігії існують у сучасній Україні та чим вони відрізняються одна від одної».

Розділ 2. Політеїстичні релігії (66 год)

2.1. Родоплемінні вірування (12 год)

Теоретична частина. Характерні риси первісних релігійних вірувань. Анімізм як віра в існування душі (двійника тіла, носія життя). Фетишизм – наділення деяких предметів і явищ неживої природи надчуттевими якостями. Тотемізм як вірування в існування надприродних кровних зв'язків цього роду (клану) з певним видом тварин або рослин. Табу як заборона використовувати певний предмет. Шаманізм як віра у можливість безпосередньо спілкуватися з духами. Культи жіночого божества родючості (богині-матері). Культи предків (померлих родичів). Ідолопоклонство та пов'язані з ним практики жертвоприношень.

Магія як віра у можливість впливати на природні об'єкти за допомогою різноманітних окультних ритуалів.

Види магії: промислова, землеробська, військова, лікувальна, любовна тощо. Залишки елементів родоплемінних релігій у сучасних національних та світових релігіях.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Створення мультимедійної презентації з обраної теми. Перегляд та обговорення

відеофільмів на релігійну тематику. Ознайомлення та обговорення праці Митрополита Іларіона «Дохристиянські вірування українського народу».

2.2. Ранні національні релігії (15 год)

Теоретична частина. Характерні риси етнічних (ранніх) національних релігій. Культура і релігія шумерського народу. Космогонічні міфи. Міф про створення людини. Міф про всесвітній потоп. Вавилонська релігія. Культова система в Ассирійській державі.

Релігії Стародавнього Єгипту. Обожнення фараона. Основні сюжети єгипетської міфології (міфи про створення світу, міф про Осіріса тощо). Основні боги. Культова система. Жерці як особлива каста. Заупокійний культ.

Політестичні вірування стародавньої Європи періоду матріархальних культур (VII–III ст. до н. е.). Релігія культури Трипілля.

Вірування патріархальних європейських народів: кельтів, сарматів, скіфів, еллінів, римлян, скандинавів, прибалтів, германців. Язичництво прадавніх слов'ян, їхні основні боги та герої, специфіка міфології і культу.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою, добір і систематизація матеріалу для майбутньої презентації. Робота з енциклопедичною літературою з міфології. Укладання порівняльної таблиці «Боги у міфології народів світу: спільне та відмінне».

2.3. Іранські та індійські релігії (15 год)

Теоретична частина. Система первісних вірувань іранців. Заратустра: ідеї та реформи. Авesta – священна книга маздеїзму. Очікування спасителя і воскресіння плоті у маздеїзмі. Бог Мітра в іранській та європейській релігіях.

Попередники індуїзму: ведизм і брахманізм. Веди й Упанішади як основні джерела віровчення індуїзму брахманського періоду. Вчення про сансару. Карма як один з основних принципів віровчення. Основні шляхи досягнення звільнення (мокші): карма-, джнана-, бхатті-маха. Система варн

(соціальних станів). Культи індуїстських богів: Вішну, Шиви, Ганеша, Ханумана та ін. Культи аватар (втілень) Вішну: Крішни, Рами та ін.

Культи індуїстських богинь (Шакті): Лакшмі, Дурги, Парваті, Сарасваті, Калі та ін. Культ в індуїзмі: храми, святі місця, тантризм, ритуальні танці. Шанування тварин, річок, дерев тощо. Свята й обряди індуїзму. Індуїзм за межами Індії.

Джайнізм і сикхізм. Легенди про життєдіяльність засновника джайнізму – Джини Махавіри. Віровчення і культ у джайнізмі. Життєдіяльність засновника сикхізму – Нанака. Віровчення і культ у сикхізмі.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Виконання творчих завдань дослідницького характеру. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою, добір і систематизація матеріалу для презентації. Створення мультимедійної презентації «Культові споруди Індії». Підготовка повідомлення «Свята й обряди індуїзму».

2.4. Буддизм як світова релігія (9 год)

Теоретична частина. Виникнення і поширення буддизму. Різноманітність легенд та історична довідка про народження, життя і смерть Сідхартхи Гаутами. Місце і роль Сідхартхи Гаутами (Сак'я Муні, Будди) в буддизмі. Віровчення буддизму. Чотири шляхетні істини, вісімковий шлях спасіння, 10 гріхів і 10 благочесть у буддистському світогляді. Сансара, закон карми. Нірвана. Сансарін хурде. Будди, бодісатви і деви буддизму.

Організаційна структура буддизму. Течії в буддизмі. Хінаяна і махаяна. Ламаїзм. Дзен-буддизм. Духівництво, чернецтво і монастири. Моральні заповіді буддизму для ченців та мирян (панчашила).

Культ у буддизмі. Реліквії та святі місця. Свята, обряди, богослужіння.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із джерелами інформації, інтернет-ресурсами. Створення і представлення мультимедійних презентацій «Культові споруди Індії». Завдання творчого і дослідницького характеру.

2.5. Конфуціанство і даосизм Китаю (9 год)

Теоретична частина. Конфуцій і Лаоцзі як філософи, вчені і засновники автохтонних релігій Китаю. Особливості віровчення, культу та структури конфуціанства і даосизму. Конфуціанство і даосизм у системі національної культури та соціально-політичному житті китайців.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із джерелами інформації, інтернет-ресурсами. Творчі завдання дослідницького характеру. Бесіда «Морально-етичний аспект висловів Конфуція».

2.6. Синто – релігія Японії (6 год)

Теоретична частина. Синто – національна релігія японців. Походження синтоїзму. Віровчення синтоїзму. Священна книга «Кодзікі». Богиня сонця Аматерасу. Культ у синтоїзмі. Різновиди синто: храмовий, домашній і народний. Культ імператора. Синто у політичному житті Японії. Сучасний стан синтоїзму.

Практична частина. Творчі завдання дослідницького характеру. Створення і представлення мультимедійних презентацій «Храм Ясукуні в Токіо як центр сучасного синтоїзму».

Розділ 3. Монотеїстичні релігії (27 год)

3.1. Іудаїзм (9 год)

Теоретична частина. Іудаїзм як національна релігія єврейського народу і перша монотеїстична релігія. Історія іудаїзму (від часів Авраама до сучасності). Життя і діяльність головного пророка іудаїзму – Мойсея. Релігійні течії іудаїзму: садукеї, фарисеї та єсеї. Іудаїзм в історії Хазарського каганату. Зародження хасидизму в Україні.

Декалог. Ідея богообраності євреїв. Основні священні тексти Танах і Талмуд. Відмінність сучасного іудаїзму від іудаїзму періоду до зруйнування Храму (70 р. н. е.).

Культ. Головні свята іудаїзму: Песах, Суккот, Шавуот. Шабат. Очікування Мashiаха (Месії).

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою, добір матеріалу для презентації. Диспут «Ідея богообраності єреїв: міф чи реальність» Написання есе на тему «Історія Єрусалимського храму». Відвідування місцевих храмів, культових споруд, музеїв. Написання звітів про проведену роботу.

3.2. Іслам (9 год)

Теоретична частина. Мусульманство – релігія монотеїстична і світова. Історія виникнення і процес формування ісламу. Сини Авраама й Агарі по плоті. Вплив християнства, іудаїзму та політеїстичних релігій арабів на формування ісламу. Мухамед як засновник ісламу і пророк Аллаха. Коран – святе письмо ісламу. Історія написання.

Основні віросповідні принципи ісламу. Вчення про Аллаха. Культ. Мусульманські свята. Шаріат.

Релігійні течії: сунізм, шиїзм та хариджизм.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Написання есе на тему «Кааба: священна вісь ісламського світу». Ознайомлення з віртуальними музеями та культовими пам'ятками. Написання звітів про проведену роботу.

3.3. Християнство (9 год)

Теоретична частина. Християнство – релігія монотеїстична і світова. Християнство серед релігій світу. Передумови виникнення християнства.

Основні доктрини християнства: символ віри. Моральне вчення – заповіді Божі. Культ християнства: сім святих таїнств, молитва, іконовшанування, вшанування хреста, реліквій, святих та священних місць. Богослужіння, пости.

Поділ церкви в 1054 р. на православну (Східну) та католицьку (Західну). Спільні і відмінні риси православ'я і католицизму. Протестантизм.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Написання реферату про поширення християнства у регіоні проживання дослідника та історію місцевого храмового будівництва. Відвідування місцевих храмів, культових споруд, музеїв, написання звітів про них.

Розділ 4. Біблія – священна книга християн (15 год)

4.1. Біблійна історія Старого Завіту (6 год)

Теоретична частина. Біблія – віроповчальне джерело християнства. Книга Буття. Найдавніша історія людського роду від Адама до Авраама. Адам і Єва. Каїн та Авель. Ковчег Ноя. Вавилонська вежа. Часи патріархів від Авраама до Мойсея. Авраам, Ісаак і Яків. Сини Якова, Йосип. Переселення до Єгипту.

Книги Вихід, Левит, Числа, Повторення Закону. Часи Мойсея. Вихід із Єгипту. Перший Песах. Пустеля і чудеса в ній. Гора Сінай і Заповіді Божі (Тора). Скинія завіту, богослужіння.

Книги історичні. Часи Ісуса Навина й суддів. Ханаан і його сім народів. Гедеон, Самсон, Рут. Судді Ілля і Самуїл. Часи єврейського царства. Саул – перший цар. Давид і Саул. Давидів гріх. Авесалом. Побудова Храму Соломоном. Псалми Давида. Приповістки Соломона. Книга Еклезіастова. Терпіння Іова.

Розділ царства єреїв (близько 903 р. до н. е.). Пророки: Ілля та Єлисей. Часи вавилонської неволі. Три отроки в огненній печі. Естер. Пророк Даниїл. Повернення іудеїв із неволі. Відновлення Храму в Ізраїлі. Книги Ездра і Неемії.

Книги пророків Ісаїя, Єремія, Єзекіля. Ісаїя про прихід Месії. Книги малих пророків.

Образ Месії у Старозавітній літературі.

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою.

Читання й обговорення текстів Старого Завіту. Робота з репродукціями картин на біблійну тематику. Створення мультимедійної презентації картин видатних художників – ілюстраторів Старого Заповіту.

4.2. Новий Завіт (9 год)

Теоретична частина. Євангеліє – добра новина про прихід очікуваного Месії. Чотири Євангелія – чотири портрети Ісуса Христа. Іоан Предтеча. Чотири спокуси Христа в пустелі. Нагірна проповідь. Заповідь любові. Проповідування Ісусом Царства Божого. Месія – син Божий (Небесний Отець і Богосиновство). Голгофа – катування, розп'яття і воскресіння Ісуса Христа.

Історія первісної месіанської церкви у книзі «Діяння святих апостолів». Місце і значення апостола Павла у становленні Церкви. Соборні послання святих апостолів. Послання апостола Павла. Одкровення святого апостола Іоана Богослова (Апокаліпсис).

Практична частина. Укладання особистого словника-довідника з релігієзнавства. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Читання й обговорення текстів Нового Завіту. Бесіда «Вплив Біблії на тематику творів образотворчого і музичного мистецтва». Робота з репродукціями картин на біблійну тематику. Прослуховування музичних творів, що розкривають євангельську історію страждань Ісуса Христа. Написання творів-роздумів «Біблія в моєму житті». Створення мультимедійного проекту «Пізнавальне значення Біблії – священної книги християн».

Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності (72 год)

Теоретична частина. Завдання і мета науки, її основні функції. Зв'язок науки з іншими сферами діяльності людини.

Поняття про дослідницьку діяльність. Відомі науковці-релігієзнавці.

Особливості учнівської науково-дослідницької діяльності. Загальна схема учнівського наукового дослідження. Вибір теми науково-дослідницької роботи.

Поняття емпіричного і теоретичного рівнів пізнання. Основні методи теоретичного рівня пізнання. Загальнологічні методи наукового пізнання: індукція, дедукція, аналіз, синтез.

Види досліджень (теоретичне, експериментальне, індивідуальне, групове, колективне, комбіноване). Види учнівських дослідницьких робіт.

Загальні принципи роботи з навчальною та науковою літературою. Спеціальна наукова література з теології, релігієзнавства й історії релігій. Правила оформлення бібліографічних посилань. Структура тез, статті, доповіді. Анотація і бібліографічний опис. Можливості Інтернету для пошуку інформації.

Аналіз та оброблення теоретичного матеріалу. Правила оформлення дослідницької роботи. Основні засади представлення наукової інформації.

Практична частина. Вибір теми для наукового реферату. Складання плану реферату. Вибір методу дослідження залежно від специфіки роботи учня. Збирання матеріалу в бібліотеці, Інтернеті. Опрацювання зібраних матеріалів. Оформлення роботи. Формування списку використаної літератури. Створення мультимедійної презентації. Підготовка до публічного виступу. Захист наукового реферату.

Розділ 6. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (12 год)

Теоретична частина. Відвідування музеїв, культових споруд, виставок. Участь у конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка і проведення тематичних вікторин, презентацій, вечорів.

Практична частина. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій про відвідування музеїв.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Рекомендації щодо подальшої дослідницької роботи. Завдання на літо.

Практична частина. Презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером;
- особливості наукових досліджень в галузі релігієзнавства;
- основні поняття релігієзнавства;
- класифікацію релігій;
- основи монотеїстичних та політеїстичних вірувань;
- подібність і відмінність монотеїстичних релігій;
- історію вірувань народів, що проживали на території України (трипільська культура, сармати, скіфи тощо);
- основних богів іранської релігії, індуїзму та буддизму;
- особливості вірувань народів Японії та Китаю;
- історію виникнення Біблії;
- структуру Біблії;
- основні історії Старого Завіту;
- етимологію слова Євангеліє;
- авторів Нового Завіту;
- основні події, описані в Діяннях Апостолів;
- відомих науковців-релігієзнавців;
- види досліджень;
- правила оформлення дослідницької роботи;
- основні засади представлення наукової інформації.

Учні мають уміти:

- дотримувати правил безпеки у навчальному закладі, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером;
- класифікувати релігії;
- відрізняти секту від релігійної течії;
- наводити приклади ранніх національних релігій та родоплемінних вірувань;
- відрізняти основних богів маздеїзму, індуїзму і буддизму;
- пояснювати подібність і відмінність монотеїстичних релігій;
- знаходити місце в Біблії за даними координатами;
- підбирати матеріали для реферату в бібліотеці та мережі Інтернет;
- за допомогою керівника проводити теоретичні дослідження, робити узагальнення;
- складати план дослідницької роботи (наукового реферату);
- оформлювати дослідницьку роботу;
- створювати мультимедійні презентації;
- готувати виступ і виголошувати його з огляду на ситуацію спілкування.

Учні мають набути досвіду:

- класифікувати релігії;
- виокремлювати основних богів маздеїзму, індуїзму і буддизму;
- пояснювати подібності й відмінності монотеїстичних релігій;
- вільно оперувати в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері релігієзнавства;
- проводити теоретичні дослідження;
- самостійно отримувати й обробляти різnobічну релігієзнавчу інформацію;
- узагальнювати матеріали дослідження;
- укладати план дослідницької роботи (наукового реферату);

- створювати мультимедійні презентації;
- писати й оформлювати науково-дослідницьку роботу;
- складати тези наукової роботи;
- публічно виступати і вести дискусію;
- брати участь у наукових конференціях різного рівня, конкурсах, олімпіадах.

Вищий рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	2	1
Розділ 1. Загальне релігієзнавство	42	14	28
1.1. Предмет і структура релігієзнавства	6	2	4
1.2. Принципи і методи релігієзнавства	6	2	4
1.3. Концепції походження релігій	6	2	4
1.4. Еволюція релігійних вірувань	6	2	4
1.5. Біблійна теорія виникнення релігій	6	2	4
1.6. Основні елементи релігій	6	2	4
1.7. Суспільні функції релігій	6	2	4
Розділ 2. Релігійний світогляд	36	12	24
2.1. Ідея надприродного	6	2	4
2.2. Ідея Бога	6	2	4

2.3. Ідея душі	6	2	4
2.4. Ідея безсмертя	6	2	4
2.5. Місце писемних джерел у релігійному світогляді	6	2	4
2.6. Біблія як святе письмо та культурно-історична пам'ятка	6	2	4
Розділ 3. Християнство як світова релігія	48	18	30
3.1. Ідейна суть християнства	12	6	6
3.2. Первісне і раннє християнство	6	2	4
3.3. Християнство церковне	6	2	4
3.4. Православ'я як конфесія християнства	9	3	6
3.5. Католицизм як конфесія християнства	9	3	6
3.6. Протестантизм	6	2	4
Розділ 4. Організація науково- дослідницької діяльності	72	24	48
Розділ 5. Екскурсії, лекторії, конкурси	12	3	9
Підсумок	3	1	2
Разом	216	74	142

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Teoretична частина. Ознайомлення з порядком і планом роботи гуртка.

Мета і завдання роботи гуртка.

Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки у навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична частина. Звіти гуртківців про виконання отриманих на літо завдань.

Розділ 1. Загальне релігієзнавство (42 год)

1.1. Предмет і структура релігієзнавства (6 год)

Теоретична частина. Сутність і предмет релігієзнавства. Перші знання про релігію. Структура сучасного релігієзнавства: загальне релігієзнавство, філософія релігії, історія релігії, психологія релігії, феноменологія релігії, соціологія релігії, географія релігій.

Практична частина. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Перегляд і обговорення статей на релігійну тематику. Укладання таблиці «Структура сучасного релігієзнавства».

1.2. Принципи і методи релігієзнавства (6 год)

Теоретична частина. Об'єктивність – базовий принцип релігієзнавства. Толерантність як запорука свободи совісті. Принцип історизму. Синтезувальна роль діалектичного методу досліджень у релігієзнавстві. Феноменологічний метод. Герменевтика – теорія тлумачення текстів як метод релігієзнавчої науки. Українські дослідники релігії та їх праці.

Практична частина. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Завдання творчого і дослідницького характеру. Круглий стіл на тему «Визначні українські дослідники релігії та їх праці».

1.3. Концепції походження релігії (6 год)

Теоретична частина. Міфологічна концепція (М. Мюллер). Матеріалістична концепція (К. Маркс, Ф. Енгельс). Соціологічна концепція (Е. Дюркгейм). Психологічна концепція (З. Фрейд, К. Юнг).

Феноменологічна концепція релігії. Пошук джерел віри у людському мисленні та його способи сприйняття світу. Уникання ідеологічних (атеїстичних) упереджень (М. Еліаде).

Культурологічна концепція. Традиції як канали відтворення релігії.

Практична частина. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Перегляд і обговорення статей на релігійну тематику. Ознайомлення з основними науковими працями авторів концепцій походження релігії.

1.4. Еволюція релігійних вірувань (6 год)

Теоретична частина. Розвиток віри у надприродне як показник еволюції релігії. Фетишизм, магія, культ предків як первісні форми релігії. Анімізм, тотемізм, шаманство і демонізм як наслідок розвитку первісних форм релігії. Духи і боги: від демонізму – до політеїзму. Монотеїзм.

Практична частина. Перегляд та обговорення відеофільму на релігійну тематику. Завдання творчого і дослідницького характеру.

1.5. Біблійна теорія виникнення релігії (6 год)

Теоретична частина. Особливості богословських теорій про походження релігії. Біблія про походження релігії та віри в Бога. Мойсей, Христос, Будда, Мухамед як засновники релігій. Від політеїзму – до монотеїзму. Біблійні причини загибелі давніх розвинених цивілізацій.

Практична частина. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Завдання творчого і дослідницького характеру. Укладання порівняльної таблиці «Мойсей, Христос, Будда, Мухамед як засновники релігій».

1.6. Основні елементи релігії (6 год)

Теоретична частина. Поняття про структурні компоненти релігії. Релігійна свідомість: вчення, ідеї, уявлення, традиції, звички, пов'язані з вірою

у надприродне, як духовний бік релігії. Релігійні почуття і настрої як показник ширості релігійної віри.

Релігійний культ як зовнішній бік релігії. Складові релігійного культу: молитви і поклоніння, богослужіння, пости, свята й обряди; храми, капища та предмети поклоніння.

Практична частина. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Завдання творчого і дослідницького характеру. Ознайомлення з культовими спорудами рідного краю.

1.7. Суспільні функції релігії (6 год)

Теоретична частина. Релігійні організації – деномінація, церква, секта. Жерці (пастирі, священнослужителі) і віруючі в релігії. Релігійна ієрархія. Релігійна адміністрація. Вищі органи влади в релігії.

Практична частина. Написання творчої роботи «Культові споруди рідного краю».

Розділ 2. Релігійний світогляд (36 год)

2.1. Ідея надприродного (6 год)

Теоретична частина. Світогляд, його визначення, характеристики та функції. Віра у надприродне – особливість і серцевина релігійного світогляду. Релігія та різні форми містики.

Практична частина. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат. Узагальнення і систематизація зібраних матеріалів.

2.2. Ідея Бога (6 год)

Теоретична частина. Бог у релігії. Докази існування Бога. Ідея єдності людини і Бога. Пошук Бога як відкриття себе. Теїзм, пантеїзм, деїзм та атеїзм.

Практична частина. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців.

Виокремлення і систематизація цитат. Написання творчої роботи.

2.3. Ідея душі (6 год)

Теоретична частина. Уявлення та вчення про душу в різних релігійних та містичних світоглядах. Співвідношення духа, душі і тіла. Докази існування душі в релігії.

Практична частина. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат. Узагальнення і систематизація зібраних матеріалів у формі реферату.

2.4. Ідея безсмертя (6 год)

Теоретична частина. Віра у безсмертя – відмінна риса людини. Релігії про потойбічне життя. Системи християнських віросповідань про душу і посмертне існування людини чи її душі. Докази існування людини після смерті. Моральний сенс ідеї безсмертя.

Практична частина. Ознайомлення з науковими працями релігієзнавців. Виокремлення і систематизація цитат. Творчі завдання дослідницького характеру.

2.5. Місце писемних джерел у релігійному світогляді (6 год)

Теоретична частина. Священні міфи (перекази) і святе письмо. Порівняльна характеристика святого письма різних релігій. Танах, Біблія, Коран, Веди. Тріпітака. Твори Гомера, Конфуція. Книга мормонів. Поняття богонатхненності.

Практична частина. Ознайомлення з текстами священих писань. Робота з літературою та ресурсами Інтернету. Ознайомлення з комп’ютерною програмою «Цитата з Біблії».

2.6. Біблія як святе письмо та культурно-історична пам'ятка (6 год)

Теоретична частина. «Біблія» – слово і поняття. Структура біблійного тексту. Старий і Новий Завіт. Час написання й автори Біблії. Історія

формування священних текстів. Оригінальні тексти і переклади Біблії. Апокрифи. Українські видання Святого Письма. Місце Біблії у християнстві.

Практична частина. Ознайомлення з книгами Біблії різних видавництв і в різних перекладах. Робота у комп'ютерній програмі «Цитата з Біблії» з електронного носія.

Розділ 3. Християнство як світова релігія (48 год)

3.1. Ідейна суть християнства (12 год)

Теоретична частина. Ідея Бога у християнській релігії. Відношення світу і Бога за віруванням християн. Поняття триєдності Бога і суперечки навколо цього. Христос – центральна постать християнства. Смисл людського життя небесного Спасителя (Христа). Християнське вчення про складові людини (дух, душа, тіло). Потойбічне життя: рай, пекло та чистилище. Кінець світу (Страшний суд. Армагедон. Новий Єрусалим).

Віра у християнстві. Що таке віра, для чого потрібна, як її розвивати. Символ віри. Молитва як засіб спілкування з Богом. Види молитов. Господня молитва «Отче наш».

Царство Боже, його ознаки. Чудеса і притчі Ісуса Христа. Пророки, пророцтва і чудеса у християнстві. Нагірна проповідь Ісуса Христа і моральна концепція християнства. Мета і смисл життя людини. Різnotлумачення християнського вчення про шляхи спасіння (вірою, доброми справами, обраністю, послухом церкви) як ідеологічна передумова поділу християнства на конфесії, церкви та секти.

Обрядова система християнства. Сім таїнств. Іконовшанування, вшанування хреста, реліквій, святих і священних місць. Богослужіння, пости. Чернецтво.

Практична частина. Пошук у текстах Біблії або комп'ютерній програмі «Цитата з Біблії» з електронного носія понять «віра»; «Царство Боже»; «блаженство», «спасіння». Пошук у бібліотечних та інтернет-джерелах інформації про обряди християнства, ікони, святі місця, жести і священні

предмети християнства. Узагальнення і систематизація зібраних матеріалів у формі реферату. Перегляд і обговорення фільму про християнство. Написання відгуку про фільм.

3.2. Первісне і раннє християнство (6 год)

Теоретична частина. Місце і час виникнення християнства. Духовні джерела первісного християнства. Месіанські тексти Старого Заповіту. Ісус Христос – засновник нової релігії. Сходження Святого Духа – час народження християнської церкви. Загальні риси устрою і діяльності первісного християнства.

Роль і значення апостола Павла у наверненні язичників до нової Церкви.

Початок формування християнства як світової релігії. Послання апостола Павла як початок формування віровчення. Мучеництво як основа новоутвореної Церкви.

Утвердження християнства у Римській імперії.

Практична частина. Пошук і систематизація матеріалів, створення мультимедійної презентації на тему «Ісус Христос – засновник нової релігії».

3.3. Християнство церковне (6 год)

Теоретична частина. Перетворення християнства на державну релігію Римської імперії. Розвиток християнства під керівництвом Отців та Учителів церкви. Помісні та Вселенські собори. Формування християнської церкви. Символ віри християнства. Добір книг до канону святого письма. Розвиток християнського культу. Християнство – державно-панівна релігія Римської імперії. Розпад Римської імперії (395 р.).

Розколи у християнстві: халкедонський (450 р.), «велика схизма» (1054 р.), Реформація 1517 року. Пізній протестантизм як спроба повернення до первісної церкви. Унії: Берестейська (1596 р.) та Ужгородська (1646 р.).

Практична частина. Пошук і систематизація матеріалів, написання реферативних робіт на тему «Формування християнської церкви».

3.4. Православ'я як конфесія християнства (9 год)

Теоретична частина. Історія формування і географія поширення православ'я. Назви православ'я, що існують, та їх зміст. Самовизначення православ'я як єдиної, святої, апостольської, істинної і спасаючої церкви. «Поза православною церквою немає спасіння». Місце Святого Письма і святих переказів («священного послання») у православному віровченні. Авторитет святих Отців і Вчителів церкви. Еклезіологія (вчення про церкву, про еклезію) та вчення про хіротонію («рукопокладання», висвячення духівництва) у православ'ї.

Євхаристичне та молитовне спілкування у православ'ї. Особливості православного культу: молитви, богослужіння, таїнства, обряди; храми, ікони, обереги, святі місця; свята і пости. Православ'я у повсякденному житті вірян.

Організаційна структура православ'я. Вселенське православ'я. Авторитет чотирьох східних (апостольських) патріархів. Становлення нових автокефальних церков. Церкви автономні.

Практична частина. Огляд наукової літератури на тему «Особливості православного культу», виокремлення і систематизація цитат.

3.5. Католицизм як конфесія християнства (9 год)

Теоретична частина. Історія та географія поширення католицизму. Назви католицизму. Самовизначення католицизму як єдиної, вселенської, святої і спасаючої церкви. Особливості католицького християнства. Місце папи у католицизмі. «Без папи немає спасіння». Духівництво і чернечі ордени у католицизмі.

Культ у католицизмі. Структура адміністративного устрою католицизму. Греко-Католицькі (Уніатські) церкви. Розкольницькі течії у католицизмі. Старокатолицизм. Сучасні опозиційні рухи. Маріанство.

Практична частина. Огляд наукової літератури на тему «Особливості католицького християнства», виокремлення і систематизація цитат.

3.6. Протестантизм (6 год)

Теоретична частина. Соціально-історичні та ідеологічні причини появи протестантизму. Лютеранство, кальвінізм та англіканство – основні напрями раннього протестантизму. Ідейні та соціальні причини подальшого розгалуження у межах основних течій протестантизму. «Пізній протестантизм».

Особливості протестантського віровчення. Антипапізм та антикатолицизм – загальна риса всіх протестантських напрямів і течій. «Повернення» до біблійного християнства. Протестантські доктрини: «Лише святе письмо» (Sola scriptura), «Лише вірою» (Sola fide), «Лише благодаттю» (Sola gratia), «Лише Христос» (Solus Christus), «Лише Богу слава» (Soli Deo gloria). Чисельність сучасних протестантських церков і сект. Екуменічний рух.

Практична частина. Огляд наукової літератури на тему «Особливості протестантського віровчення», виокремлення і систематизація цитат.

Розділ 4. Організація науково-дослідницької діяльності (72 год)

Теоретична частина. Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт.

Структура наукової роботи. Вступ (актуальність теми наукової роботи; мета і завдання роботи; об'єкт і предмет дослідження; методи дослідження, їх обґрунтування; стан розроблення в науці поставленої проблеми; теоретичне і практичне значення роботи, наукова новизна), розділи основної частини, які містять певні положення, цитати художніх текстів, наукових праць, висновки, література, додатки.

План-проспект.

Принципи збирання інформаційного матеріалу, ознайомлення з науковою літературою, запис бібліографії. Конспектування.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Правила складання плану захисту наукової роботи. Підготовка доповіді.

Оформлення наочних матеріалів і використання технічних засобів.

Головні аспекти публічного виступу і ведення дискусії.

Практична частина. Складання індивідуального плану роботи.

Визначення теми, мети і завдань, методів наукового дослідження. Розроблення плану-проспекту, структури наукового дослідження. Робота у бібліотеці із системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Написання дослідницької роботи. Редагування й оформлення. Підготовка мультимедійної презентації. Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Виступ. Обговорення виступів.

Розділ 5. Екскурсії, лекторії, конкурси (12 год)

Теоретична частина. Відвідування музеїв, культових споруд, виставок.

Участь у конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка та проведення тематичних вікторин, презентацій, вечорів.

Практична частина. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій про відвідування музеїв, культових споруд.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Відзначення кращих учнів. Поради і рекомендації для подальшої науково-дослідницької роботи. Завдання на літо.

Практична частина. Наукова конференція – презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером;
- предмет релігієзнавства;

- принципи і методи релігієзнавства;
- зміст концепцій походження релігії;
- визначення понять монотеїзму і політеїзму;
- основні елементи релігії;
- означення понять деномінація, церква, секта;
- ідеї, які формують релігійний світогляд людини;
- священні книги релігій;
- загальні відомості з історії написання Біблії;
- авторів перекладу Біблії українською мовою;
- основні поняття християнства: Бог, Віра, Царство Боже, Спасіння;
- конфесійні відмінності у доктрині;
- обрядові відмінності різних конфесій у християнстві;
- історію виникнення християнства і церкви;
- Символ віри християнства;
- причини розколу церкви;
- причини реформації церкви;
- зміст Берестейської та Ужгородської унії;
- сутність православ'я та особливості його культу;
- сутність католицизму та особливості його культу;
- особливості протестантського віровчення;
- матеріали вибраної для дослідження теми;
- основні правила публічного виступу.

Учні мають уміти:

- дотримувати правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп'ютером;
- складати індивідуальний план роботи;
- визначати тему і завдання дослідження, аргументувати вибір;
- користуватися різними методами, визначати об'єкт дослідження;
- визначати та аргументувати актуальність роботи, теоретичне і

практичне значення, особистий внесок автора, новизну роботи;

- працювати із систематичним та алфавітним каталогами, бібліографічним покажчиком;
- стисло аналізувати прочитану літературу з обраної теми;
- грамотно оформлювати роботу;
- створювати мультимедійні презентації;
- складати план захисту науково-дослідницької роботи;
- чітко формулювати свої думки, толерантно вести дискусію;
- готовувати виступ і виголошувати його з огляду на ситуацію спілкування.

Учні мають набути досвіду:

- дотримувати правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером;
- вільно оперувати в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері релігієзнавства;
- визначати тему і завдання дослідження, аргументувати вибір;
- укладати план дослідницької роботи (наукового реферату);
- користуватися різними методами дослідження;
- працювати із систематичним та алфавітним каталогами, бібліографічним покажчиком;
- самостійно отримувати й обробляти різнобічну релігієзнавчу інформацію;
- узагальнювати матеріали дослідження;
- писати й оформлювати науково-дослідницьку роботу;
- складати тези наукової роботи;
- створювати мультимедійні презентації;
- публічно виступати і вести дискусію;
- брати участь у наукових конференціях різного рівня, конкурсах, олімпіадах тощо.

Вищий рівень, другий рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	2	1
Розділ 1. Релігії в Україні	90	35	55
1.1. Дохристиянські релігійні вірування східних слов'ян	6	3	3
1.2. Запровадження християнства в Русі	6	3	3
1.3. Православна церква в Україні	18	6	12
1.4. Греко-католицька церква в Україні	18	6	12
1.5. Протестантизм в Україні	18	6	12
1.6. Розвиток релігій на Закарпатті (регіональна тема)	3	1	2
1.7. Іудаїзм в Україні	6	3	3
1.8. Іслам в Україні	6	3	3
1.9. Релігія і церква у сучасній Україні	3	1	2
1.10. Сучасні неорелігійні рухи	6	3	3
Розділ 2. Свобода, права і релігія	24	10	14
2.1. Зміст поняття «свобода совісті»	3	1	2
2.2. Міжнародні правові документи про свободу совісті	9	3	6
2.3. Законодавство України про	12	6	6

свободу совісті			
Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності	72	24	48
Розділ 4. Екскурсії, лекторії, конкурси	24	3	21
Підсумок	3	1	2
Разом	216	75	141

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Мета і завдання роботи гуртка на навчальний рік.

Інструктаж із безпеки життєдіяльності. Правила поведінки у навчальному закладі, кабінеті. Організаційні питання.

Практична частина. Звіти гуртківців про виконання отриманих на літо завдань. Обговорення індивідуальних планів роботи.

Розділ 1. Релігії в Україні (90 год)

1.1. Дохристиянські релігійні вірування східних слов'ян (6 год)

Теоретична частина. Археологічні та історичні свідчення про релігійні вірування родів і племен, що жили на землях України. Релігія часів трипільської культури (VI–III тисячоліття до н. е.). Релігія осілих скіфів. Вплив дослов'янських релігійних вірувань на релігійні вірування східних слов'ян.

Релігійні вірування східних слов'ян. Похоронні обряди. Культ предків. Род, Рожениця, Берегиня. Пандемонізм: домовий, лісовик, нявка, русалка, упирі, вурдалаки, відьми. Шлюбні культу.

Релігія племен Русі. Збрuczький ідол. Спроби князів Ігоря та Володимира створити національно-державну релігію. Причини невдачі релігійних реформ.

Залишки дохристиянських релігійних вірувань у християнських віруваннях нащадків східних слов'ян.

Практична частина. Підготовка й укладання опитувальника «Що я знаю про дохристиянські релігійні вірування східних слов'ян». Проведення опитування. Узагальнення та аналіз матеріалів опитування.

1.2. Запровадження християнства в Русі (6 год)

Теоретична частина. Християнство у грецьких і римських колоніях Північного Причорномор'я.

Соціально-політичне та міжнародне становище Русі X ст.. Стихійне проникнення християнства на територію України. Потреба у державній релігії. Візантія і папство у X столітті. Положення християнської церкви у Візантії. Київська Русь і Візантія. Варіанти можливого прийняття різних релігій. Договір Візантії з Володимиром і порушення імператорами своїх обіцянок. Хрещення киян та новгородців. Християнська церква в Русі часів князя Володимира. Традиції візантійського християнства в Русі. Київська митрополія.

Співвідношення духовного світу слов'ян і духу християнства. Асиміляція язичницької культури східних слов'ян із християнством. Формування нової духовності на основі християнства.

Православ'я як чинник відчуження Київської Русі від католицького Заходу.

Практична частина. Пошук і систематизація матеріалів на тему «Прийняття християнства в Русі як новий етап розвитку держави».

1.3. Православна церква в Україні (18 год)

Теоретична частина. Церковний ранг і структура Київської митрополії у складі Константинопольського патріархату. Православна церква Русі впродовж XI–XII століття. Політика вищого духовництва в часи татаро-монгольського лихоліття. Православна церква в Україні в часи литовського та польського

панування. Київська і Галицько-Волинська митрополії. Самочинне відокремлення Московської митрополії від Київської.

Українська православна церква у боротьбі за збереження української нації. Церковна верхівка у часи Берестейської Унії (1596 р.). Відновлення козаками православної церковної ієрархії у 1620 році. Православні братства. Особлива позиція православної церкви у часи приєднання України до Московського царства.

Православ'я як чинник розkvіту української національної культури у XVI–XVII століттях. Злет православної богословської думки. Катехізис Петра Могили. Архітектура могилянської доби. Братські школи. Острозький та Києво-Могилянський колегіуми. Православна церква у боротьбі з протестантизмом і католицизмом на українських землях.

Спротив духовенства та мирян підпорядкуванню Київської митрополії Московському патріархату. Канонічний статус Київської митрополії. Роль українського духовництва у розвитку духовної, богословської культури Великоросії. Спustoшення православної церкви в Україні.

Православна церква в Україні за часів Синодального правління. Більшовицький переворот 1917 року – початок гонінь на православну церкву.

Українська Народна Республіка: боротьба за відновлення автокефалії православної церкви в Україні. Українська автокефальна церква 1921–1930 років. Зміст і форми антирелігійної політики радянської влади до 1941 року. Надання Вселенським Патріархом (1924 р.) Томасу про автокефалію православній церкві у Польщі (Західній Україні).

Православна церква після возз'єднання України упродовж 1939–1944 років. Сергіянство як еклезіологічна єресь у православ'ї.

Стан православ'я у сучасній Україні – боротьба за відновлення канонічної незалежності української православної церкви.

Українська православна церква (Московського патріархату) – здобутки, проблеми і перспективи. Українська православна церква Київського патріархату. Українська автокефальна православна церква. Автономна

Українська православна церква. Перспективи створення єдиної Помісної Православної Церкви в Україні.

Практична частина. Дослідження стану, динаміки і тенденцій розвитку православ'я у нашому краї. Обговорення матеріалів дослідження. Диспут на тему «Створення єдиної Помісної Православної Церкви в Україні: міф чи реальність».

1.4. Греко-католицька церква в Україні (18 год)

Теоретична частина. Сутність уніатства. Ідея унії та її реалізація. Флорентійська Унія і християнство в Україні.

Православ'я і католицизм у князівстві Литовському. Релігійна політика Польщі на українських землях. Причини прийняття Унії в Україні. Історія підготовки об'єднання з католицькою церквою: плани польської шляхти; розрахунки і дії українських ієрархів та української шляхти. Уніатський та протиуніатський собори 1596 року в Бересті. Перехід на бік Унії львівського митрополита Шумлянського (1700 р.) та ліквідація православ'я у Галичині. Поширення уніатства в Україні. Унія на землях Закарпаття (1649 р.).

Поділ Польщі наприкінці XVIII ст.. Унія в Галичині в антиросійській політиці Австрії. Ліквідація Унії на Волині (1839 р.). Національне відродження греко-католицької церкви у XIX – на початку ХХ ст. Митрополит Андрей Шептицький.

Греко-католицька церква за межами України. Приєднання західноукраїнських земель до ССР (1939 р.) та ліквідаційний собор (1946 р.). Ката콤бний період греко-католицької церкви в ССР.

Наслідки насильницької ліквідації УГКЦ. Поява сект покутників. Греко-католицька церква у діаспорі.

Відновлення діяльності греко-католицької церкви в Україні. Причини, хід і наслідки відновлення греко-католицької церкви в Україні. Сучасний стан греко-католицької церкви в Україні. Проблеми створення греко-католицького

патріархату. Відносини з Апостольською столицею та з чинними православними церквами України.

Практична частина. Дослідження стану, динаміки і тенденцій розвитку греко-католицької церкви у нашому краї. Обговорення матеріалів дослідження. Створення мультимедійних презентацій «Діяльність греко-католицької церкви в Україні».

1.5. Протестантизм в Україні (18 год)

Теоретична частина. Поява протестантизму на українських землях. Антитринітарії та социніани (кальвіністи) на Волині. Просвітницька діяльність протестантів. Переклади Біблії українською мовою. Братські школи протестантів. Протестантська академія в Кисиліні (Кислицях) та Рахові. Виселення та знищення українських протестантів польською владою і повсталими козаками.

Південно-русський штундизм. П'ятирічні програми воронаєвського напряму в Україні. Проникнення баптизму в Україну. Церква евангельських християн-баптистів, її утворення та розпад. Адвентизм в Україні.

Передумови та історія появи протестантизму та «пізнього протестантизму» на Закарпатті.

Протестантизм у сучасній Україні. Легалізація діяльності протестантських церков і сект. Всесвітній з'їзд Свідків Єгови (1994 р.). Поширення протестантських общин. Місіонерська діяльність закордонних протестантських центрів. Зростання чисельності віруючих протестантів.

Практична частина. Дослідження стану, динаміки і тенденцій розвитку протестантизму в нашому краї. Обговорення матеріалів дослідження. Написання рефератів на тему «Протестантизм у сучасній Україні». Представлення рефератів.

1.6. Розвиток релігії на Закарпатті (регіональна тема) (3 год)

Теоретична частина. Роль географічних та етнічних особливостей Закарпаття у розвитку релігії. Прийняття християнства і конфліктність його розвитку. Вплив Австро-Угорської імперії, мадяризація та окатоличення. Наслідки запровадження Унії (1649 р.). Боротьба між католицизмом і православ'ям як національна трагедія (1920 р.). Вплив московофілів. Свобода зміни віри під час панування Чехословаччини.

Зв'язок закарпатців із протестантськими общинами Росії, Європи та Америки. Поширення християнської літератури.

Практична частина. Дослідження стану, динаміки і тенденції змін релігійності Закарпаття.

1.7. Іудаїзм в Україні (6 год)

Теоретична частина. Шляхи і час проникнення цдаїзму в Україну. Поширення цдаїзму серед єреїв України. Причини, умови та історія виникнення і розвитку хасидизму в Україні. Святі цадики в Україні. Сіонізм та антисемітизм в Україні. Єрейські погроми. Іудаїзм у сучасній Україні. Месіанські єрейські общини.

Практична частина. Дослідження стану і динаміки розвитку єрейських релігійних громад нашого краю. Дискусія на тему «Проблеми антисемітизму в Україні».

1.8. Іслам в Україні (6 год)

Теоретична частина. Шляхи проникнення ісламу на землі України. Іслам – державна релігія Кримського ханства. Російсько-турецька війна кінця XVIII ст. і виселення мусульман із Новоросійського краю. Насильницьке навернення залишених мусульман у християнство. Гагаузи.

Іслам у Криму після приєднання Криму до Росії. Іслам у Криму в роки радянської влади. Відродження ісламу в Криму після 1991 року.

Практична частина. Пошук і систематизація матеріалів на тему «Мусульманські громади й організації в сучасній Україні».

1.9. Релігія і церква у сучасній Україні (3 год)

Теоретична частина. Оживлення та відродження релігійних вірувань в Україні. Стан, динаміка і тенденції змін релігійності в Україні. Традиційні релігії українців. Релігії національних меншин. Нові релігії, церкви та секти.

Місце релігії та релігійних організацій у державній розбудові України. Проблема міжконфесійних конфліктів.

Практична частина. Дослідження стану, динаміки і тенденції змін релігійності нашого краю.

1.10. Сучасні неорелігійні рухи (6 год)

Теоретична частина. Причини активного релігієтворення у наш час.

Богошукання орієнタルного напряму. Товариство свідомості Кришни. Дзен (чань)-буддизм. Послідовники Сай Баби. Громади Шрі Чінмоя. «Всесвітня чиста релігія» (Сахаджа-Йога). «Трансцендентальна медитація». Товариство Шрі Ауробіндо (інтегральна йога).

Неохристиянські рухи. Богородична церква. Новоапостольська церква. Церква Ісуса Христа святих останніх днів (мормони). Церква Христа. Церква останнього заповіту (віссаріонівці). Харизматичні об'єднання.

Синтетичні неорелігії. Церква єднання (церква уніфікації), Віра Багаї, АУМ Синрикью, Біле Братство. Езотеричні об'єднання. Всесвітнє теософське товариство. Агні Йога. Діанетика, наука розуму, християнська наука – саентологічні рухи. Неоязичництво. Демоністичні культу.

Практична частина. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Завдання творчого і дослідницького характеру. Складання порівняльної таблиці «Сучасні неорелігійні рухи».

Розділ 2. Свобода, права і релігія (24 год)

2.1. Зміст поняття «свобода совісті» (3 год)

Теоретична частина. Філософсько-релігієзнавчий зміст поняття «свобода совісті». Духовний суверенітет, воля і свобода вибору. Свобода релігійної совісті: свобода релігії, віросповідання, церкви. Свобода в релігії та релігійна толерантність. Органічна єдність права на свободу думки, совісті, релігії та переконань.

Принципи відносин між державою і церквою. Моделі державно-церковних відносин.

Практична частина. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою. Завдання творчого і дослідницького характеру. Ознайомлення з різними моделями державно-церковних відносин у світі.

2.2. Міжнародні правові документи про свободу совісті (9 год)

Теоретична частина. «Всезагальна Декларація прав людини» (статті 1, 2, 18, 19). «Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти» (1962 р.) про вивчення релігії в школі. «Міжнародний пакт про громадянські та політичні права» (1973 р.) про свободу совісті. Проблеми свободи совісті у «Заключному Акті наради з питань безпеки і співробітництва в Європі» (Гельсінкі, 1975 р.). «Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості» (1981 р.) про свободу думки, релігії, совісті і переконань.

Конституції і законодавство країн світу про свободу совісті. «Акт про відновлення свободи релігії» (Restoration Act Freedom of Religion RAFR) в США (1993 р.) та його вплив на релігійну ситуацію у світі. Міжнародні протести стосовно російського законодавства про свободу совісті.

Практична частина. Ознайомлення із правовими міжнародними документами щодо свободи совісті. Робота у бібліотеках та з інтернет-ресурсами.

2.3. Законодавство України про свободу совісті (12 год)

Теоретична частина. Ратифікація Україною всіх Міжнародних правових актів про свободу совісті. Конституційні засади свободи совісті в Україні. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». Зміни і доповнення.

Додаткові правові акти, інструкції та розпорядження про свободу совісті в Україні. Проблеми удосконалення законодавства про свободу совісті та юридично-правового розв'язання конфліктних ситуацій, пов'язаних із релігіями та релігійністю в Україні. Про узгодження віровчення і діяльності релігійних організацій з інтересами держави та народу України. Про залучення релігійних організацій до діяльності політичних партій. Про традиційне віросповідання і державну церкву. Про військових капеланів. Про «Закон Божий» у державних навчальних закладах. Про державну дотацію навчальним закладам релігійних організацій. Про повернення та перерозподіл храмів. Про канонічні аспекти релігійних конфліктів. Про місіонерство закордонних центрів. Про нові й тоталітарні секти.

Практична частина. Ознайомлення із правовими документами українського законодавства щодо релігії. Робота в бібліотеках та з ресурсами Інтернету. Семінар на тему «Релігійні конфлікти в Україні».

Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності (72 год)

Теоретична частина. Перспективні напрями досліджень у релігієзнавстві. Вибір теми наукового дослідження. Чіткість і науковість формулування теми. Об'єкт і предмет дослідження.

Структура наукового дослідження. План роботи.

Вступна частина наукової роботи. Мета і завдання дослідження. Аналіз проблеми у науковій літературі та практиці. Обґрунтування актуальності і відповідності проблеми сучасним вимогам суспільства. Методи дослідження. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи.

Пошук інформації і методика опрацювання наукової літератури.

Основні вимоги до написання різних видів учнівських дослідницьких робіт.

Вимоги до оформлення науково-дослідницьких робіт.

Бібліографічний опис наукових джерел.

Редагування і коригування роботи.

План захисту роботи. Доповідь. Логічність і послідовність викладу матеріалу.

Оформлення наочних матеріалів. Використання технічних засобів.

Основи риторики. Правила ведення дискусії. Культура поведінки під час наукової доповіді.

Виступ перед аудиторією. Специфіка ведення наукового діалогу.

Практична частина. Розроблення концепції дослідження, визначення мети і завдань роботи. Створення перспективного схематичного плану дослідницької діяльності.

Складання плану наукової роботи. Вибір методів дослідження. Dobír теоретичних релігієзнавчих джерел, необхідних для роботи.

Створення вступної частини наукового дослідження. Структурування основної частини наукової роботи, укладання розділів.

Опрацювання наукової літератури і систематизація прочитаного.

Оброблення фактичного матеріалу.

Оформлення посилань на опрацьовану наукову літературу.

Робота над розділами основної частини наукового дослідження. Введення та оформлення ілюстративного матеріалу.

Формування висновків до кожного розділу.

Оброблення і критичний аналіз результатів наукової роботи.

Узагальнення та формулювання висновків.

Формування списку використаної літератури. Укладання додатків до наукової літератури.

Редагування і коригування роботи, підготовка матеріалів до друку.

Складання плану захисту роботи. Написання доповіді. Підготовка мультимедійної презентації. Виступ. Дискусія.

Обговорення виступів, визначення недоліків, коментування, поради.

Розділ 4. Екскурсії, лекторії, конкурси (24 год)

Теоретична частина. Відвідування музеїв, культових споруд, виставок. Участь у конкурсах, учнівських конференціях. Підготовка і проведення тематичних вікторин, презентацій, вечорів.

Практична частина. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій про відвідування музеїв, культових споруд.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка протягом року. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької роботи.

Практична частина. Наукова конференція – презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, правила санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером;
- релігійні вірування племен, що жили на землях України;
- дохристиянські вірування східних слов’ян і залишки їх у християнстві;
- історію запровадження християнства на Русі;
- основні віхи історії православ’я в Україні;
- стан православ’я у сучасній Україні;

- історію впливу католицизму в Україні;
- причини запровадження унії в Україні;
- суть греко-католицької деномінації;
- історію і причини появи протестантизму в Україні;
- різновиди протестантських деномінацій в Україні;
- доктринальні подібності і відмінності протестантських деномінацій;
- історію розвитку християнства у своєму краї;
- історію розвитку іудаїзму в Україні;
- причини появи, суть і наслідки антисемітизму;
- історію розвитку і стан мусульманства в Україні;
- сучасне релігійне становище в Україні;
- сучасні неорелігійні, неохристиянські рухи;
- право людини на свободу совісті;
- умови зміни законів про право на свободу совісті в Україні;
- методи релігієзнавчих досліджень;
- будову наукової роботи і вимоги щодо її оформлення;
- правила укладання бібліографії, оформлення цитат;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила культури мовлення під час захисту і ведення дискусії.

Учні мають уміти:

- дотримувати правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером;
- оперувати основними релігієзнавчими поняттями;
- обґрунтовувати появу християнства в Україні;
- пояснювати суть відмінностей між православ’ям і католицизмом;
- пояснювати суть відмінностей різних християнських деномінацій;
- пояснювати суть антисемітизму;
- користуватися методами релігієзнавчого дослідження;

- складати алгоритм наукового дослідження;
- користуватися матеріалами бібліотек, архівів та Інтернету;
- проводити анкетування, опитування свідків подій для збирання матеріалів із досліджуваної теми;
- опрацьовувати зібраний матеріал;
- структурувати наукову роботу;
- формулювати висновки наукового дослідження;
- укладати список використаної літератури;
- укладати додатки до наукової літератури;
- редагувати і коригувати текст;
- оформленнювати роботу;
- оформленнювати наочні матеріали;
- створювати мультимедійні презентації;
- складати план захисту науково-дослідницької роботи і виголошувати доповідь з огляду на ситуацію спілкування;
- аналізувати власні помилки і знаходити шляхи їх усунення.

Учні мають набути досвіду:

- дотримувати правил безпеки у навчальному закладі, лабораторії, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером;
- вільно оперувати в усній та письмовій мові основними релігієзнавчими поняттями;
- обґрунтовувати появу християнства в Україні;
- пояснювати відмінності між православ’ям і католицизмом;
- пояснювати відмінності різних християнських деномінацій;
- пояснювати суть антисемітизму;
- визначати тему і завдання дослідження, аргументувати вибір;
- укладати план дослідницької роботи (наукового реферату);
- користуватися різними методами релігієзнавчого дослідження;
- анкетувати, опитувати свідків подій для збирання матеріалів із

досліджуваної теми;

- працювати із систематичним та алфавітним каталогами, бібліографічним покажчиком;
- самостійно отримувати й обробляти різнобічну релігієзнавчу інформацію;
- узагальнювати матеріали дослідження;
- писати й оформлювати науково-дослідницьку роботу;
- складати тези наукової роботи;
- створювати мультимедійні презентації;
- укладати план захисту науково-дослідницької роботи;
- публічно виступати і вести дискусію;
- брати участь у наукових конференціях різного рівня, конкурсах, олімпіадах тощо.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання, прилади, пристосування	Кількість, шт.
<i>Anapatura</i>	
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1 шт.
Сканер	1 шт.
DVD-плеєр	1 шт.
Екран для демонстрації	1 шт.
Мультимедійний проектор	1 шт.
Інтерактивна дошка	1 шт.
Накопичувач USB-Flash-drive	За потребою
Фотоапарат	За потребою
Диктофон	За потребою
Комп'ютерна програма «Цитата з Біблії»	1 шт.

<i>Канцелярське приладдя</i>	
Ватман А-1	30 аркушів
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Фломастери	За потребою
Клей ПВА	За потребою
Серветки із тканини або поліетилену	За потребою
Гумка	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою
<i>Таблиці</i>	
Політична карта світу	1 шт.
Карта поширення релігій	1 шт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев С. Софія-Логос : Словник / С. Аверинцев. – К. : Дух і літера, 2005. – 650 с.
2. Авеста. Зороастрейские архивы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://avesta.isatr.org/index.htm>
3. Андросов В. П. Будда Шакьямуни и индийский буддизм. Современное истолкование древних текстов / В. П. Андросов. – М. : Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 2001. – 508 с.

4. Аникин Д. А. История религии : конспект лекций [Электронный ресурс] / Даниил Аникин. – М. : Высшее образование, 2007. – 188 с. – Режим доступа : <http://www.e-reading.org.ua/book.php?book=97498>
5. Аширов Н. Ислам и нация / Н. Аширов. – М. : Политиздат, 1975. – 143 с.
6. Багавад-Гіта як вона є (з оригінальними санскритськими текстами, транслітерацією кирилицею, послівним перекладом, літературним перекладом та поясненнями Бгактіведанти Свамі Прабгупади) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ua.philosophy-of-religion.org.ua/bhagavad_gita.html
7. Белицкий М. Шумеры. Забытый мир [Електронный ресурс] / М. Белицкий. – М. : Наука, 1980. – 396 с. – Режим доступа : <http://lib.rus.ec/b/185065/read>
8. Бердяев Н. А. Царство Духа и царство кесаря / Н. А. Бердяев. – М. : Республика, 1995. – 383 с.
9. Библия в гравюрах Гюстава Доре с библейскими текстами по синодальному переводу. – М. : Свет на Востоке, 1993. – 467 с. : ил.
10. Біблія : книги священного писання Старого та Нового Завіту в українському перекладі з паралельними місцями та додатками. – К. : Видання Київської Патріархії УПЦ КП, 2004. – 1408 с.
11. Біблія або Книги святого письма Старого й Нового Заповітів / перекл. з давньоєвр. та грець. І. Огієнко. – М. : Видання Московського патріархату, 1989. – 296 с.
12. Білоусенко О. Земне життя Господа Іисуса Христа / О. Білоусенко ; за ред. В. С. Радько. – К. : Час, 1992. – 101 с.
13. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі / М. Ю. Брайчевський. – К. : Наукова думка, 1988. – 261 с.
14. Васильев А. С. История религий Востока [Электронный ресурс] / А. С. Васильев. – М. : Высшая школа, 1988. – 416 с. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/Vasil1/index.php

15. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Макс Вебер. – К. : Основи, 1994. – 261 с.
16. Веретенников А. М. Города майя и ацтеков / А. М. Веретенников. – М. : Вече, 2003. – 208 с.
17. Власовський I. Нарис історії Української Православної Церкви [Електронний ресурс] : у 4 т., 5 кн. / I. Власовський. – Репрінт. відтвор. вид. 1977 р. – К. : Либідь, 1998. – 360 с. – Режим доступу : <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=23202>
18. Войтович В. Міфи та легенди давньої України / В. Войтович. – Тернопіль : Богдан, 2009. – 408 с.
19. Войтович В. М. Українська міфологія / В. М. Войтович. – К. : Либідь, 2002. – 664 с.
20. Вонг Е. Даосизм / Е. Вонг. – М. : Гранд, 2001. – 352 с.
21. Греченко В. А. Історія світової та української культури [Електронний ресурс] : Підручник для вищ. закл. освіти / В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко. – К. : Літера, 2000. – 464 с.
22. Герье В. Западное монашество и папство / В. Герье. – М. : Т-во печатня Яковлева, 1913. – 334 с.
23. Гимбутас М. Славяне : Сыны Перуна [Электронный ресурс] / М. Гимбутас. – М. : Центрполиграф, 2007. – 216 с. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/gimb/
24. Гимбутас М. Цивилизация Великой Богини : мир Древней Европы [Электронный ресурс] / М. Гимбутас. – М. : РОССПЭН, 2006. – 572 с. : илл. – Режим доступа : <http://www.kodges.ru/52103-civilizaciya-velikoj-bogini-mir-drevnej-evropy.html>
25. Гладких В. В. Синкретичний характер становлення традиції дзен-буддизму [Електронний ресурс] : дис. канд. філос. наук : 09.00.11 / Гладких Валентин Валерійович ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005. – Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=religion&id=209

26. Гоголь Микола. Роздумування про Божественну Літургію. Переклад і додатки опрацював о. д-р Микола Комар [Електронний ресурс] / Микола Гоголь. – Львів : Монастир Свято-Іванівська Лавра. Видавничий відділ «Свічадо», 2003. – 157 с. – Режим доступу : <http://library.kr.ua/elmuseum/manuscript/gogol/>
27. Голб Норман. Хазарско-еврейские документы X века / Норман Голб, Омельян Прицак. – Москва – Иерусалим, 1997. – 240 с.
28. Горський В. Л. Адвентизм : історія і сучасність / В. Л. Горський. – К. : Знання, 1987.– 48 с.
29. Грушевський М. С. Духовна Україна : зб. творів / М. С. Грушевський. – К. : Либідь. – 560 с.
30. Губерський Л. В. Людина і світ : підручник / Л. В. Губерський, В. Г. Кремень, А. О. Приятельчук та ін. ; гол. ред. Л. В. Губерський. – 2-ге вид., виправ. і допов. – К. : Т-во «Знання», 2001. – 349 с.
31. Гудінг Д. Людина та її світогляд : у 3 т. / Д. Гудінг, Дж. Леннокс. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2007.
- Т. 1: Для чого ми живемо і яке наше місце у світі. – 2007. – 416 с.
- Т. 2: У пошуках істини і реальності. – 2007. – 376 с.
- Т. 3: У пошуках істини і реальності. – 2007. – 480 с.
32. Гьюфнер Й. Християнське суспільне вчення / Йозеф Гьюфнер ; кардинал. – Львів : Свічадо, 2002. – 304 с.
33. Давидюк В. Ф. Первісна міфологія українського народу / В. Ф. Давидюк. – Луцьк, 2005. – 310 с.
34. Дандарон Б. Д. Буддизм. Сб. статей / Б. Д. Дандарон. – СПб. : Дацан Гунзэчойнэй, 1996. – 144 с.
35. Данилов В. Заметки о средневековой инквизиции [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://veritas.katolik.ru/books/inkvizic.htm#0>
36. Джексон П. Доктрины и устройство баптистских церквей / П. Джексон. – Одесса : Христианское просвещение, 1993. – 199 с.

37. Дюмезиль Ж. Верховные боги индоевропейцев / Жорж Дюмезиль. – М. : ГРВЛ «Наука», 1986. – 234 с.
38. Дюмулен Г. История дзэн-буддизма / Генрих Дюмулен. – М. : ЗАО Центрполиграф, 2003. – 317 с.
39. Экземплярский В. И. Учение древней Церкви о собственности и милостине / В. И. Экземплярский. – К., 1910. – 279 с.
40. Еліаде М. Священне і мирське. Міфи, сновидіння і містерії. Мефістофель і Андрогін. Окультизм, ворожбітство та культурні уподобання [Електронний ресурс] / М. Еліаде. – К. : Основи, 2001. – 592 с. – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Eliade_Mircea/Sviaschenne_i_myrske/
41. Элиаде М. История веры и религиозных идей : в 3 томах / Мирча Элиаде. – М. : Критерион, 2002.
Том 1: От каменного века до элевсинских мистерий. – 2002. – 464 с. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/Eliad_2/13.php
Том 2: От Гаутамы Будды до триумфа христианства. – 2002. – 512 с. – Режим доступа : http://www.koob.ru/mircea_eliaade/#books
Том 3: От Магомета до реформации. – 2002. – 352 с. – Режим доступа : http://www.koob.ru/mircea_eliaade/#books
42. Элиаде М. Очерки сравнительного религиоведения [Электронный ресурс] / М. Элиаде. – М. : Ладомир, 1999. – 488 с. – Режим доступу : <http://www.alleng.ru/d/relig/relig010.htm>
43. Эрикер К. Буддизм / К. Эрикер. – М. : Гранд, 1999. – 301 с.
44. Елизаренкова Т. Я. «Ригведа» – великое начало индийской литературы и культуры [Электронный ресурс] / Т. Я. Елизаренкова // Ригведа. Мандалы I–IV. – М. : Наука, 1999. – 768 с. – Режим доступа : <http://scriptures.ru/vedas/rigveda.htm>
45. Елизаренкова Т. Я. Мир идей ариев Ригведы [Электронный ресурс] // Ригведа. Мандалы V–VIII. – М. : Наука, 1995. – 752 с. – Режим доступа : http://test.vedam.ru/library/culture/articles/elizarenkova_1995.pdf

46. Замаровський В. Спочатку був Шумер : наук.-худ. нарис / Войтех Замаровский. – К. : Веселка, 1983. – 207 с. : іл.
47. Зелінський А. Л. Александрійські фараони та їхні піддані. Зміщення влади перших Птолемеїв / А. Л. Зелінський ; Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України. – К. : Академперіодика, 2010. – 664 с.
48. Іларіон (Іван Огієнко). Дохристиянські вірування українського народу : іст.-реліг. моногр. / Митрополит Іларіон. – К. : Обереги, 1992. – 424 с.
49. Іван Огієнко. Українська церква : Нариси з історії Української Православної Церкви [Електронний ресурс] : у 2 т. / Митрополит Іларіон. – К. : Україна, 1993. – 284 с. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/ohienko/oh.htm>
50. Ісіченко І. Загальна церковна історія : Підручник для вищих духовних шкіл / Ігор Ісіченко, архиєпископ. – Харків : Акта, 2001. – 601 с.
51. Ісіченко І. Історія Христової Церкви в Україні / Ігор Ісіченко, архиєпископ. – Харків : Акта, 2003. – 471 с.
52. Ісіченко І. Монашество давнього Єгипту / Ігор Ісіченко, архиєпископ. – Харків : Акта, 2002. – 214 с.
53. Історія релігій в Україні : навчальний посібник / А. М. Колодний, П. Л. Яроцький, Б. О. Лобовик та ін. ; за ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. – К. : Знання, 1999. – 735 с.
54. Калліст. Православна Церква / Калліст; митрополит (УЕР). – К. : Дух і літера, 2009. – 380 с.
55. Каниткар В. П. Религии мира. Индуизм / В. П. Каниткар, У. Оуэн Коул. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 320 с.
56. Кислюк К. В., Кучер О. М. Релігієзнавство : Навч. посібник для студентів вузів. – 3-тє вид., перероб. і допов. / К. В. Кислюк, О. М. Кучер. – К. : Кондор, 2004. – 646 с.
57. Каспер В. Ісус Христос / Вальтер Каспер; кардинал. – К. : Дух і літера, 2008. – 424 с.

58. Клейн Л. С. Древние миграции и происхождение индоевропейских народов / Л. С. Клейн. – Санкт-Петербург, 2007. – 226 с. – Режим доступа : <http://www.protobulgarians.com/Russian'20translations/Klein'20L'20S.pdf>
59. Конфуцій. Велике Вчення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://javalibre.com.ua/java-book/book/474>
60. Коран українською мовою [Електронний ресурс] // Всесвіт. – 1990. – № 6. – С. 90–129. – Режим доступу : <http://www.e-reading.org.ua/book.php?book=1001322>
61. Коран [Текст] // дослідження, пер. (фрагмент) і комент. В. Рибалкін; НАН України, Інститут сходознавства ім. А. Кримського. – К. : Стилос, 2002. – 270 с.
62. Котрелл М. Белые божества инков / М. Котрелл. – М. : Эксмо, 2006. – 240 с.
63. Крижанівський О. П. Історія стародавнього єхуду [Електронний ресурс] / О. П. Крижанівський. – К. : Либідь, 2002. – 594 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/00000000/istoriya/istoriya_starodavnogo_shodu_krizhanivskiy_op
64. Кун Н. А. Легенды и мифы древней Греции / Н. А. Кун. – М. : ЗАО Фирма СТД, 2005. – 558 с.
65. Кураев А. Доброе слово об инквизиции // Диакон Андрей Кураев. Неамериканский миссионер. – Саратов : Издательство Саратовской епархии, 2005. – 229 с. – Режим доступа : <http://www.klex.ru/2w8>
66. Лао Цзы. Обрести себя в Дао [Электронный ресурс] / Лао Цзы. – М. : Республика, 1999. – 445 с. – Режим доступа : http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/istorija_vostochnaja/lao_czy_obiesti_sebja_v_dao_1999/14-1-0-3291
67. Ли Г. Ч. История инквизиции [Электронный ресурс] // Генри Чарльз Ли. – М. :Эксмо, 2007. – 512 с. – Режим доступа : <http://books.tr200.ru/v.php?id=505592>

68. Липківський В. Відродження Церкви в Україні (1917–1930) [Електронний ресурс] / В. Липківський. – Торонто : «Добра книжка», 1959. – 170 с. – Режим доступу : http://hram.in.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=70:book70&Itemid=43&layout=default
69. Лобье П. Три града. Социальное учение христианства / Патрик де Лобье. – СПб. : Алетейя, 2000. – 412 с. – Режим доступа : <http://ozonbook.com/books/1703219-tri-grada-socialnoe-uchenie-hristianstva.html>
70. Лубський В. І. Історія релігій [Електронний ресурс] / В. І. Лубський, М. В. Лубська. – К. : Центр учебової літератури, 2009. – 776 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/00000000/religiyeznavstvo/istoriya_religiy_-_lubskiy_vi
71. Луцишина О. А. Давньоіндійські уявлення про людину (на матеріалах аналізу гімнів Рігведи) [Електронний ресурс] // Наукові записки. Том 19, Спеціальний випуск : у двох частинах. Частина 1. – К. : КМ «Academia», 2001. – С. 69–73. –Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Spec/2001_191/22_lutsyshyna oa.pdf
72. Мартиологія Українських Церков у чотирьох томах. – Торонто – Балтимор : Укр. вид-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка.
Том I: Українська Православна Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України // Упоряд. О. Зінкевич. – 1987. – 1208 с.
Том II: Українська Католицька Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України // За ред. О. Зінкевича, Т. Лонгина. – 1985. – 839 с.
73. Максуд Р. Іслам // Р. Максуд. – М. : ФАИР – ПРЕСС. Информпресс+, 1999. – 304 с.

74. Маслов А. А. Китай : Укрощение драконов. Духовные поиски и сакральный экстаз / А. А. Маслов. – Санкт-Петербург : Алетейя, 2003. – 480 с.
75. Махабхарата [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://iproaction.ru/>
76. Мень А. Т. 1 : Истоки религии. В поисках пути, истины и жизни [Электронный ресурс] // История религии в 7 томах / А. Мень, священник. – М. : Слово, 1991–1992. – Режим доступа : http://krotov.info/library/13_m/myen/1_2_00.htm
77. Мень О. Перші апостоли [Електронний ресурс] : аудіокнига / О. Мень. – Л. : Свічадо, 2006. – 232 с. – Режим доступу : <http://kyrios.org.ua/music/audioknigi/1594-pershi-apostoli-audiokniga.html>
78. Мень О. Син Людський / О. Мень, священик. – Л. : Свічадо, 2009. – 372 с.
79. Мифы народов мира. Энциклопедия. В 2 томах (2-е издание) / Гл. ред. Токарев С. А. – М. : «Советская Энциклопедия», 1987.
Том 1. – 1987. – 720 с.
Том 2. – 1988. – 671 с.
80. Мифология : энциклопедический справочник. – Минск : ЗАО «Белфакс Медиа», 2002. – 352 с.
81. Михельсон О. К. Феноменологическое религиоведение М. Элиаде : дис. канд. философ. наук : ВАК 09.00.13 / Михельсон Ольга Константиновна. Специальность : религиоведение, философская антропология и философия культуры. – Санкт-Петербург – 2003. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/fenomenologicheskoe-religiovedenie-m-eliade>
82. Новомученики черкаські : життя, подвиг, страждання. Книга 2 / Із Словом Високопреосвященнішого Софронія, архієпископа Черкаського і Канівського [Електронний ресурс]. – Черкаси. : Видання Черкаської єпархії УПЦ, 2008. – 288 с. – Режим доступу : <http://cherkasy-orthodox.com.ua/books/Novomuceniky.pdf>

83. О'Брайен Эдвард. Новый взгляд на испанскую Инквизицию [Электронный ресурс] / Эдвард О'Брайен // «The Wanderer», 15 февраля 1996. – Режим доступа : http://www.unavoce.ru/library/obrien_inquisition.html
84. Панова В. Жизнь Мухаммеда / В. Панова, Ю. Бахтин. – М. : Политиздат, 1990. – 495 с.
85. Ярема Д. Іконопис Західної України XII–XV ст. / Димитрій Ярема, Патріарх. – Львів : Видавництво «Друкарські куншти», 2005. – 508 с. : іл.
86. Переломов Л. С. Слово Конфуция / Л. С. Переломов. – М. : ТПО «Фабула», 1992. – 101 с.
87. Полікарпов В. С. Лекції з історії світової культури [Електронний ресурс] / В. С. Полікарпов. – К. : Знання, 2000. – 359 с. – Режим доступу : <http://readbookz.com/book/209/7869.html>
88. Прокоп'юк О. Київська митрополія : топографія посвят. Реконструкція реєстру храмів за відомостями про церковнослужителів (1780–1783) / О. Прокоп'юк. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. – 208 с.
89. Мейendorf И. История церкви и восточно-христианская мистика / Иоанн Мейendorf, протопресвитер. – М. : Институт ДИ-ДИК, 2000. – 576 с.
90. Рак И. В. Египетская мифология [Электронный ресурс] / И. В. Рак. – М. : Терра : Книжный клуб, 2004. – 320 с. – Режим доступа : <http://annales.info/egipet/rak/index.htm>
91. Рассел Дж. Б. Князь тьмы. Добро и зло в истории человечества / Дж. Б. Рассел. – СПб. : Евразия, 2002. – 448 с.
92. Рассел Дж. Б. Колдовство и ведьмы в Средние века [Электронный ресурс] / Дж. Б. Рассел. – СПб. : Евразия, 2001. – 480 с. – Режим доступа : <http://books-history.net/4382-koldovstvo-i-vedmy-v-srednie-veka-dzheffribarton.html>
93. Рассел Дж. Б. Сатана. Восприятие зла в ранней христианской традиции / Дж. Б. Рассел. – СПб. : Евразия, 2001. – 320 с.

94. Ревуненкова Н. В. Протестантизм [Электронный ресурс] / Н. В. Ревуненкова. – СПб. : Питер, 2007. – 224 с. – Режим доступа : <http://rghost.ru/3534617>
95. Релігієзнавство : підручник / А. М. Черній ; ред. Г. А. Теремко, рец. А. М. Колодний, О. І. Уткін, В. І. Лубський. – 2-ге вид., допов. – К. : Академвидав, 2008. – 400 с.
96. Религиоведение : социология и психология религии / С. И. Самыгин, В. Н. Ничипуренко, И. П. Полонская. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 672 с.
97. Родионов М. А. Ислам классический / М. А. Родионов. – СПб. : «Петербургское Востоковедение», 2001. – 256 с.
98. Рокотова Н. (Перих Е. И.). Основы буддизма / Н. Рокотова. (Е. И. Перих). – 3-е изд., допов. – Рига : Угунс, 1997. – 144 с. : ил.
99. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу: Курс лекцій : Навчальний посібник / В. А. Рубель. – К. : Либідь, 1997. – 464 с.
100. Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Тематична хрестоматія : навч. посібник / В. А. Рубель. – К. : Либідь, 2000 (2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2002. – 624 с.
101. Сидоров А. И. Древнехристианский аскетизм и зарождение монашества / А. И. Сидорова. – М. : Православный паломник, 1998. – 528 с.
102. Симфония на Ветхий и Новый Завет. – Санкт-Петербург : Христианское общество «Библия для всех», 1998. – 1500 с.
103. Скрижинская М. В. Скифия глазами эллинов [Электронный ресурс] / М. В. Скрижинская. – М. : «Алетейя», 2001. – 304 с. – Режим доступа : <http://www.sno.pro1.ru/lib/skrzhinskaya2/index.htm>
104. Словник античної мітології / Упоряд. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 312 с.
105. Степовик Д. Історія української ікони X–XX століть / Д. Степовик. – К. : Либідь, 1996. – 440 с.

106. Телушкин Й. Еврейский мир : Важнейшие знания о еврейском народе, его истории и религии / Й. Телушкин. – М. : Лехаим, 1998. – 574 с.
107. Тихомиров Л. Апокалиптическое учение о судьбах и конце мира // Л. А. Тихомиров. Христианство и политика. – М. : ГУП «Облиздат», ТОО «Алир», 1999. – С. 367–392.
108. Торчинов Е. А. Введение в буддологию. Курс лекций / Е. А. Торчинов. – Санкт-Петербург : Санкт-Петербургское философское общество, 2000. – 304 с. – Режим доступа : <http://anthropology.ru/ru/texts/torchin/buddhism.html>
109. Торчинов Е. А. Религии мира : опыт запредельного. Психотехника и трансперсональное состояние / Е. А. Торчинов. – СПб. : Азбука-классика, Петербургское Востоковедение, 2007. – 544 с. – Режим доступа : <http://jnana.ru/science/torch.html>
110. Таубе К. Мифы ацтеков и майя / К. Таубе. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 112 с. : ил.
111. Телушкин Й. Еврейский мир. Важнейшие знания о еврейском народе, его истории и религии [Электронный ресурс] / Й. Телушкин. – М. : Мосты культуры – Гешарим, 2005. – 592 с. – Режим доступа : <http://lib.rus.ec/b/304322/read>
112. Уолтер Роуз. Мессианские ожидания в Ветхом Завете [Электронный ресурс] / Роуз Уолтер. – Режим доступа : <http://www.reformed.org.ua/2/113/Rose>
113. Упанишады [Электронный ресурс] : в 3 т. – М. : Наука. Главная редакция восточной литературы. Научно-издательский центр «Ладомир», 1991. – Режим доступа : <http://upanishads.ru/>
114. Федотов Г. П. О святости, интеллигенции и большевизме. Избранные статьи / Г. П. Федотов. – СПб. : Изд. Санкт-Петербургского университета, 1994. – 151 с.
115. Фокс Джон. Книга мучеников или история гонения христиан с I по XX век [Электронный ресурс] : Аудиокнига / Джон Фокс. – Режим

доступа : <http://www.tonebooks.com/history/112-dzhon-foks-kniga-muchenikov-ili-istoriya-goneniy-na-hristian.html>

116. Ферреро Б. Сорок казок у пустелі / Б. Ферреро. – Львів : Свічадо, 2000. – 80 с. – (Видання отців салезіян).
117. Филипович Л. О. Культура релігійного життя. Вибрані праці / Л. О. Филипович. – К. : УАР, 2011. – 387 с.
118. Хаген фон Виктор. Ацтеки, майя, инки. Великие царства древней Америки [Электронный ресурс] / Виктор фон Хаген. – М. : Центрполиграф, 2012. – 539 с. – Режим доступа : <http://lib.rus.ec/b/307359/read>
119. Хромець В. Л. Езотерика : філософсько-релігієзнавчі аспекти : дис. канд. філос. наук : 09.00.11 / В. Л. Хромець. – К. : Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2006. – 175 с.
120. Щігенаус А. Есхатологія : Майбутнє сотворення в Бозі / А. Щігенаус. – Львів : Свічадо, 2006. – 352 с.
121. Шевченко В. М. Словник-довідник з релігієзнавства / В. М. Шевченко. – К. : Наук. думка, 2004. – 560 с.
122. Шептицький Андрей. Як будувати Рідну Хату? / Андрей Шептицький, митрополит. – Львів : Свічадо, 1999. – 48 с.
123. Широкова Н. С. Древние кельты на рубеже старой и новой эры / Н. С. Широкова. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1989. – 219 с.
124. Юань Кэ. Миры древнего Китая [Электронный ресурс] / Юань Кэ. – М. : Наука, 1965. – Режим доступа : <http://izbakurnog.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000001/>
125. Юдейські месіанські очікування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agios.com.ua/44-yudeysk-mesansk-ochkuvannya.html>

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Головні бібліотеки України		
1	www.nbuu.gov.ua	Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського
2	http://www.lsl.lviv.ua/	Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
3	http://nplu.org/	Національна парламентська бібліотека України
4	http://dibu.elau.org/	Національна історична бібліотека України
5	http://www.library.ukma.kiev.ua	Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»
6	http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3	Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка
7	http://www.hklib.npu.edu.ua/	Наукова бібліотека Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
8	http://librportal.org.ua/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1	Бібліотечний інформаційно-освітній портал
Академічні та освітні установи (програми досліджень та бібліотеки)		
1	http://www.history.org.ua/	Інститут історії України НАН України
2	http://www.iananu.kiev.ua/	Інститут археології НАН України
3	http://www.filosof.com.ua/	Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України
4	http://www.etnolog.org.ua/	Інститут мистецтвознавства,

		фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
5	http://oriental-studies.org.ua/	Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України
6	http://religstudies.org.ua/main.php	Сайт «Релігієзнавство в Україні» Української асоціації релігієзнавців
7	http://www.oa.edu.ua/ua/departments/humanities/human_religion	Кафедра релігієзнавства Національного університету «Острозька академія»
8	http://www.pu.if.ua/depart/Theologies/ua/general/about/	Кафедра релігієзнавства і теології Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
9	http://www.religstud.chnu.edu.ua/index.php?page=ua	Кафедра релігієзнавства і теології Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича
10	http://www.ifon.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=43&Itemid=290&lang=uk	Кафедра культурології Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
11	http://www.bogoslov.cv.ua/index.php?category=1	Богословське відділення КПБА при філософсько-теологічному факультеті Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича
12	http://www.philolog.univ.kiev.ua/php/kafkaf.php?id=25&sid=3	Кафедра Близького Сходу Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка
13	http://www.kda.org.ua/	Київська православна богословська академія УПЦ КП
14	http://ucu.edu.ua/	Український Католицький Університет

15	http://kdais.kiev.ua/	Київська духовна академія і семінарія УПЦ
16	http://www.utoronto.ca/elul/ Main-Ukr.html	Бібліотека української літератури Університету Торонто
17	http://www.harrimaninstitute.org/resources/library_resources.html	Бібліотека Інституту Harriman Колумбійського університету (США)
18	http://www.library.ualberta.ca/	Бібліотека Канадського українського інституту (CIUS) при Університеті Альберти
19	http://shevchenko.re- invent.net/(mj1zj3qfi3h2ve45dj 522sb3)/Query.aspx	Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка (Нью-Йорк, США)
20	http://bibliothek.univie.ac.at/fb- slawistik/ukrajinskoju_movoju.html	Бібліотека Слов'янської студії Віденського університету (Австрія)
21	http://www.huri.harvard.edu/library.html	Бібліотека Українського науково- дослідного інституту (HURI) Гарвардського університету (США)
22	http://www.mosbul.ru/index- ukr.htm	Бібліотека української літератури (м. Москва, Росія)
23	http://www.lib.hokudai.ac.jp/ faculties/slvs/index-e.html	Слов'янська Бібліотека дослідного центру Hokkaido Університету (Японія)
24	http://www.umacleveland.org	Український музей-архів (США, Клівленд)
25	http://iph.ras.ru/	Інститут філософії РАН
26	http://new.philos.msu.ru/kaf/ relig/	Кафедра філософії релігії і релігієзнавства Московського державного університету

		ім. М. В. Ломоносова
27	http://relig.philosophy.spbu.ru/privet1.htm	Кафедра філософії релігії і релігієзнавства Санкт-Петербурзького державного університету

Релігійні центри

1	http://cerkva.info/	Офіційний веб-сайт Української Православної Церкви Київського Патріархату
2	www.pravoslavye.org.ua	Офіційний сайт Української Православної Церкви
3	http://www.uapc.org.ua/ua/	Офіційний сайт Харківсько-Полтавської єпархії Української Автокефальної Православної Церкви
4	http://www.katakomb.ru/	Сайт Російської Катакомбної Церкви
5	http://sinod.ruschurchabroad.org/Arh'20Sobor'202012.htm	Офіційний сайт Архієрейського Собору РПЦ за кордоном
6	www.ugcc.org.ua	Офіційний сайт Української Греко-Католицької Церкви
7	http://www.nuntiatura.kiev.ua/	Офіційний сайт Апостольської нунціатури в Україні
8	www.rkc.lviv.ua	Офіційний сайт Римо-Католицької Церкви в Україні
9	http://www.ecua.info/	Офіційний сайт Союзу Євангельських Християн-Баптистів України
10	www.uupc.org	Всеукраїнський союз Церков християн віри євангельської п'ятидесятників
11	www.adventist.org.ua	Офіційний сайт Церкви Адвентистів сьомого дня Української уніонної конференції

12	http://www.angelfire.com/ca4/ saintsophiaseminary/new/ history.html	Офіційний сайт Української Лютеранської богословської семінарії Святої Софії
13	http://rabbinate.org.ua/	Офіційний сайт Головного раббінату України
14	http://www.islamyat.org/	Офіційний сайт Духовного управління мусульман України
15	http://ningma.org.ua/	Офіційний сайт Духовного управління буддистів України, Буддійський духовний Орден Лунг-Жонг-па
16	http://buddhism.org.ua/	Українське об'єднання буддистів школи Карма Каг'ю Діамантового шляху тибетського буддизму

Релігійні ЗМІ

1	http://nashavira.ukrlife.org/	«Наша віра» Всеукраїнська православна газета
2	http://www.kievpatrarmy.org.ua/	Сайт Синодального управління духовно-патріотичного виховання у Збройних Силах та інших військових формуваннях
3	http://orthodoxy.org.ua/	Сайт «Православіє в Україні»
4	http://cpgazeta.blogspot.com/p/ blog-page_17.html	«Церковна православна газета» Видання Київської митрополії УПЦ
5	http://internetsobor.org/	Сайт Російської Православної Церкви Закордоном «Собор»
6	http://rpczmoskva.org.ru/	Сайт Московського приходу Новомучеників і Сповідників Російських
7	http://catacomb.org.ua/	«Церковні відомості» – часопис Російської Істинно-Православної Церкви
8	http://www.ukrbs.org/	Українське біблійне товариство

9	http://risu.org.ua/	Релігійно-інформаційна служба України (PICU)
10	http://www.portal-credo.ru/	Портал «Кредо.ру» – широкий спектр новин та християнської літератури

Громадські проекти

1	http://www.blagovestnik.org/ukraine/ukraine.htm	Українська Аудіобіблія
2	http://www.pravoslav.kiev.ua/	Православна бібліотека, створена за підтримки Храму Живоносного Джерела (Казанської Ікони Божої Матері)
3	http://litopys.org.ua/	Ізборник: Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації
4	http://ni-ka.com.ua/	«НІ-КА» – бібліотека Святих Отців і вчителів Церкви
5	http://crsr.org.ua/about_center.html	Центр Релігієзнавчих досліджень та міжнародних духовних стосунків
6	http://abk-sofia.blogspot.com/	Актуальний богословський клуб «Софія»
7	www.teolib.h1.ru	Бібліотека християнської та художньої літератури
8	http://lib.ru/RELIGION/	Релігійна література на сайті «Бібліотека Максима Мошкова»
9	http://www.iriney.ru/	Центр религиоведческих исследований во имя священномученика Иринея Лионского
10	http://krotov.info/	Електронна бібліотека о. Якова Кротова – універсальна християнська бібліотека
11	http://www.lib.ru/RELIGION/	Сайт релігійної літератури Андрія

		Лебедєва
12	http://perchatkin.com/ perchatkin/?cat=440	Євангельський сайт Бориса Перчаткіна
13.	http://xlib.narod.ru/	Християнська бібліотека
14	http://historyjw.narod.ru/ istoriya_svidetelei_iegovi_v_uk raine_v_5_tomah/tom_1/	Дослідження історії свідків Єгови
15	http://www.judaica.kiev.ua/ IndexUkr.htm	Інститут юдаїки
16	http://dalil.hmarka.net/	Даліл. Ісламська україномовна бібліотека
17	www.islam.com.ua	Сайт «Іслам для всіх»
18	www.arraid.org	Незалежна міжобласна асоціація громадських організацій «Арраїд»
19	sss.vn.ua	Духовні вчення та вчителя Індії – Веди, аюрведа, Брахма-сутри та інше
20	http://1-veda.info/	Веда – Ведичні науки, знання, традиції і культура
21	http://www.sahajayoga.org.ua/ index_ukr.html	Сахаджа йога
22	http://www.yogalib.ru/	Електронна бібліотека з йоги
23	http://www.gumer.info/index. php	Бібліотека Гумер – гуманітарні науки
24	http://mythology.sgu.ru/ mythology/ant/index.htm	Антична міфологія
25	www.livius.org	Сайт, присвячений історії Стародавнього світу (англомовний)
26	www.ancient-china.net	Історія Стародавнього Китаю (англомовний сайт)

27.	www.britannica.com	Онлайн енциклопедія «Британіка»
28	http://www.history.vn.ua/	Книги та підручники з історії України та всесвітньої історії
29	www.thehistorynet.com	Інформація з всесвітньої історії (англомовний сайт)
30	www.cossackdom.com	Історія українського козацтва
31	www.uk.wikipedia.org	Україномовна версія онлайн енциклопедія «Вікіпедія»
32	http://uk.wikisource.org/wiki/ Головна_сторінка	«Вікі джерела»
33	http://www.ji.lviv.ua/index.htm	Інтернет-версія культурологічного часопису «Ї»
34	http://chtyvo.livejournal.com/	Електронна бібліотека «Чтиво»
35	http://litera-ua.livejournal.com/	Електронна бібліотека «Літера»
36	http://www.ukrlib.com.ua/ books-zl/letter.php?sort= 0&let=0	Бібліотека світової літератури українською мовою
37	http://javalibre.com.ua/	Бібліотека книг для мобільного телефону «javalibre»

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

«Педагогіка»

Початковий, основний та вищий рівні

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчання в секції педагогіки передбачає вивчення учнями педагогічної науки як скарбниці багатовікового досвіду навчання й виховання поколінь, що підростають, результату багаторічних досліджень закономірностей формування всеобщо і гармонійно розвиненої особистості. Знання закономірностей навчання й виховання, оволодіння формами і методами цієї діяльності – основа педагогічної майстерності, розвитку педагогічного мистецтва. Пізнання педагогічної науки учнями сприятиме розширенню їхніх світоглядних позицій і життєвому самовизначенню, що в майбутньому стане передумовою їх свідомого вибору педагогічної професії.

Змістовне наповнення навчальної програми передбачає зв'язок теоретичних знань з об'єктами практичного дослідження для глибшого розуміння предмета навчання, формує знання з основних питань, понять, закономірностей у педагогіці.

Мета програми – засвоєння учнями цілісної системи теоретичних знань із педагогіки як науки про виховання та навчання людини, пізнання ними основних принципів наукової роботи і стимулювання самостійної практичної наукової діяльності.

Основними завданнями навчальної програми є формування в учнів таких компетентностей:

- пізнавальної*: розвиток аналітичного педагогічного мислення; формування вміння вивчати і пояснювати педагогічні явища та процеси у їх взаємозв'язку та взаємозалежності; формування дослідницьких умінь, досвіду роботи з

підручниками, навчальними посібниками, науковою літературою, періодичними виданнями, іншими джерелами інформації;

•*практичної*: забезпечення опанування на міждисциплінарному рівні основних педагогічних категорій і понять, розуміння сутності зв'язку між теорією педагогічної науки та практикою педагогічної діяльності; вміння працювати у наукових бібліотеках та архівах, аналізувати прочитану літературу й доходити висновків, правильно оформлювати текст наукової роботи, користуватися інтернет-ресурсами, довідниками та іншою інформаційно-науковою літературою;

•*творчої*: використання сучасних технологій навчання; розвиток самостійного, логічного мислення; формування творчих підходів у науково-дослідницькій діяльності;

•*соціальної*: пізнання особливостей національної системи виховання, шляхів її реалізації у педагогічній практиці, специфіки виховного процесу як педагогічного явища та його закономірностей, сутності родинного виховання, його взаємозв'язку із суспільним вихованням на різних вікових етапах розвитку дитини.

Навчальна програма секції педагогіки розрахована на роботу з учнями старшого шкільного віку. Програма передбачає навчання в секції учнів 9–11-х класів. Кількісний склад навчальної групи – 10–12 учнів.

Важлива роль надається засвоєнню педагогічної термінології, проведенню досліджень, розв'язанню творчих завдань і формуванню мовної культури учнів як складової педагогічної майстерності.

Програма ґрунтуються на Державному стандарті базової і повної загальної освіти.

Зміст програми реалізується з огляду на здібності та вікові особливості учнів за допомогою як традиційних форм і методів навчання (індивідуальна, групова форми, бесіди, лекції, екскурсії, семінари, практикуми у наукових закладах), так й інтерактивних методів (круглий стіл, тренінг, моделювальна

гра, дебати, навчальна дискусія, метод case-study, або метод конкретних ситуацій).

Під час проведення занять керівник секції використовує різноманітні засоби навчання: навчальні посібники, роздатковий матеріал, технічні засоби навчання.

Навчальна програма передбачає варіативність технологій, методів, форм навчання. В організації освітнього процесу застосовують як традиційні технології навчання та виховання, так і елементи інноваційних технологій (формування творчої особистості, колективного творчого виховання, розвивального навчання тощо)

На заняттях секції використовують різноманітні методи навчання, у тому числі: пояснально-ілюстративні (розвідь, пояснення, бесіда, демонстрація, досліди тощо), репродуктивні (відтворювальні) та проблемно-пошукові (проблемне викладення матеріалу, дослідницькі, частково-пошукові) методи.

Програма передбачає активну участь учнів у наукових конференціях, семінарах, які проводять науково-дослідні інститути, вищі навчальні заклади і науково-дослідницькій роботі в системі Малої академії наук.

Перевіряють та оцінюють знання та вміння учнів під час виконання ними практичних робіт, а також у формі вікторин, змагань, під час захисту наукових робіт.

Програма є орієнтовною. Керівник секції може вносити зміни й доповнення до змісту програми, плануючи свою роботу з огляду на інтереси її членів чи обраний напрям діяльності позашкільного навчального закладу.

Розподіл годин за темами – орієнтовний. Керівник секції виходячи з рівня підготовки учнів може визначати, скільки годин потрібно на опанування тієї чи іншої теми, і внести до програми відповідні корективи. Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Початковий рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	2	2	—
Розділ 1. Загальні питання педагогіки	52	20	32
1.1. Педагогіка в системі наук про людину	8	4	4
1.2. Основні категорії педагогічної науки	6	2	4
1.3. Поняття, структура та особливості педагогічної діяльності	16	6	10
1.4. Чинники та особливості розвитку особистості	12	4	8
1.5. Індивідуальні особистісні особливості дітей	10	4	6
Розділ 2. Історія педагогіки як наука	26	12	14
2.1. Виникнення та розвиток педагогічної науки	8	4	4
2.2. Особистості у педагогіці	10	4	6
2.3. Поняття про народну педагогіку, етнопедагогіку	8	4	4
Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності	48	16	32
Розділ 4. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	14	6	8
Підсумок	2	1	1
Разом	144	57	87

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (2 год)

Teоретична частина. Мета і завдання роботи секції. План роботи на навчальний рік.

Правила санітарії та гігієни, безпека життєдіяльності під час роботи за комп’ютером, проведення занять, практичних занять, досліджень, екскурсій.

Організаційні питання.

Розділ 1. Загальні питання педагогіки (52 год)

1.1. Педагогіка в системі наук про людину (8 год)

Teоретична частина. Поняття про педагогічну професію. Педагогіка як наука і мистецтво. Методологічні засади педагогіки: об’єкт і предмет. Зв’язок педагогіки з іншими науками.

Практична частина. Робота з науково-педагогічною літературою. Укладання термінологічного словника. Творчі завдання. Моделювальна гра «Педагогіка і коло наук».

1.2. Основні категорії педагогічної науки (6 год)

Teоретична частина. Понятійний апарат у педагогіці. Навчання. Виховання. Розвиток. Соціалізація. Освіта. Особистість. Знання. Уміння. Навички.

Практична частина. Робота з науково-педагогічною літературою. Укладання термінологічного словника. Творчі завдання.

1.3. Поняття, структура та особливості педагогічної діяльності (16 год)

Teоретична частина. Педагогічна діяльність як багатоаспектний і динамічний процес. Елементи структури педагогічної діяльності: мета, мотив,

завдання, зміст, способи, форми, методи, засоби, прийоми, результати. Гуманістичний і двосторонній характер педагогічної діяльності.

Практична частина. Робота з науково-педагогічною літературою. Укладання термінологічного словника. Творчі завдання. Тренінг «Принципи педагогічної діяльності». Семінар «Особливості та закономірності навчального процесу». Моделювальна гра «Структура навчального процесу».

1.4. Чинники та особливості розвитку особистості (12 год)

Теоретична частина. Особистість – вища соціальна характеристика людини. Особистість як об'єкт формування і розвитку. Особистість учня як об'єкт і суб'єкт пізнання. Основні чинники формування особистості: спадковість, середовище, виховання. Етапи розвитку особистості дитини.

Практична частина. Робота з науково-педагогічною літературою. Укладання термінологічного словника. Творчі завдання. Круглий стіл «Аспекти розвитку особистості». Case-study (метод конкретних ситуацій) «Фактори формування особистості». Рольова гра «Вік і розвиток особистості».

1.5. Індивідуальні особистісні особливості дітей (10 год)

Теоретична частина. Індивідуальний підхід. Особистісний підхід. Проблеми врахування індивідуальних та особистісних особливостей дітей в освітньому процесі.

Практична частина. Робота з науково-педагогічною літературою. Укладання термінологічного словника. Творчі завдання. Семінар «Особистісний підхід у різних типах навчальних закладів». Складання опитувальника для учнів «Чи діє індивідуальний підхід у вашому закладі».

Розділ 2. Історія педагогіки як наука (26 год)

2.1. Виникнення і розвиток педагогічної науки (8 год)

Теоретична частина. Термін «педагогіка». Давньогрецька філософія – колиска європейських систем виховання. Відокремлення педагогіки від

філософії у XVII ст. Розвиток педагогіки у XVIII–XIX ст. Сучасний етап розвитку педагогічної науки.

Практична частина. Робота з науково-педагогічною літературою. Творчі завдання. Створення мультимедійної презентації за обраним етапом розвитку педагогіки.

2.2. Особистості у педагогіці (10 год)

Теоретична частина. Ж. Ж. Руссо про виховання нової людини. Ідея розвитку особистості – велике відкриття І. Песталоцці. Основні ідеї педагогічної творчості А. Дістервега. Світове значення педагогічних систем М. Монтессорі, С. Френе, Р. Штайнера. К. Ушинський – основоположник наукової педагогіки і народної школи. Українська педагогічна думка та її видатні представники.

Практична частина. Пошук і систематизація, аналіз матеріалів на тему «Видатні педагоги світу». Круглий стіл «Особистості в історії педагогіки».

2.3. Поняття про народну педагогіку, етнопедагогіку (8 год)

Теоретична частина. Надбання народної педагогіки в Україні. Етнопедагогіка як галузь педагогічної науки. Компоненти етнопедагогіки. Родинна педагогіка. Козацька педагогіка.

Практична частина. Дослідження на тему «Як виховували наших бабусь і дідусяв». Семінар «Народна педагогіка у сучасній освіті».

Розділ 3. Основи науково-дослідницької діяльності (48 год)

Теоретична частина. Науково-дослідницька діяльність як форма пізнання світу і дійсності. Наукова діяльність у галузі педагогіки. Методологічний апарат дослідження. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження. Принципи використання методів науково-педагогічного дослідження. Характеристика кожної із груп методів. Правила пошуку і використання інформаційних джерел. Робота з бібліотечними

каталогами. Методика написання та вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи.

Практична частина. Вибір теми науково-дослідницької роботи і проведення наукового дослідження. Визначення методів наукового дослідження. Написання есе на тему власного дослідження. Розроблення плану роботи над дослідженням. Робота в читальній залі бібліотеки, з інтернет-ресурсами тощо. Збирання, систематизація та аналіз інформації. Складання плану науково-дослідницької роботи. Написання роботи за темою дослідження. Написання й оформлення науково-дослідницької роботи. Підготовка презентації і доповіді за результатами науково-дослідницької роботи. Підготовка до виголошення публічного виступу і ведення дискусії.

Розділ 4. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (14 год)

Теоретична частина. Відвідування музеїв, бібліотек, виставок. Участь у конкурсах різного рівня. Підготовка та проведення тематичних конференцій, вечорів.

Практична частина. Оформлення особистого портфоліо. Створення мультимедійних презентацій для супроводу заходів. Підготовка виступів на конференціях і тематичних заходах.

Підсумок (2 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи секції за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Винесення подяк батькам за сприяння роботі секції. Робота на літо.

Практична частина. Обговорення перспектив розвитку секції наступного року.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпека життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером, проведення теоретичних і практичних занять, екскурсій;
- методологічні засади педагогіки;
- основні категорії педагогічної науки;
- складові структури педагогічної діяльності;
- чинники й особливості розвитку особистості;
- індивідуальні та особистісні особливості дітей;
- історію виникнення і розвитку педагогічної науки;
- видатних особистостей у вітчизняній та зарубіжній педагогіці;
- компоненти етнопедагогіки;
- основи науково-дослідницької діяльності у педагогіці.

Учні мають вміти:

- дотримувати правил безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером, проведення теоретичних та практичних занять, екскурсій;
- встановлювати зв’язок педагогіки з іншими науками;
- укладати термінологічний словник з педагогіки;
- пояснювати особливості і закономірності навчального процесу;
- самостійно опрацьовувати літературні джерела, поглиблювати свої знання та розширювати педагогічний кругозір згідно зі своїми науковими інтересами;
- складати опитувальники для педагогічного дослідження;
- створювати найпростіші педагогічні моделі;
- працювати з бібліотечними каталогами для пошуку інформації на веб-порталах наукових бібліотек;
- шукати і систематизувати матеріали з історії педагогіки;

- виділяти основні риси етнопедагогіки;
- обирати тему науково-дослідницької роботи і проводити наукове дослідження;
- визначати методи наукового дослідження;
- писати й оформлювати науково-дослідницьку роботу;
- презентувати результати наукового дослідження.

Учні мають набути досвіду:

- працювати з науково-педагогічною літературою;
- аналізувати опрацьований матеріал під час підготовки до семінарів;
- застосовувати метод конкретних ситуацій у педагогічній діяльності;
- опрацьовувати дані педагогічних досліджень;
- брати участь у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах;
- складати план науково-дослідницької роботи;
- проводити самостійне наукове дослідження;
- створювати мультимедійної презентації за обраною темою;
- виголошувати публічний виступ і вести дискусію;
- демонструвати результати дослідження.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	3	–
Розділ 1. Педагогічний процес як система і цілісне явище	39	16	23
1.1. Поняття про педагогічний процес	12	6	6
1.2. Етапи педагогічного процесу	12	4	8
1.3. Педагогічна взаємодія під час педагогічної діяльності	15	6	9
Розділ 2. Дидактика – теорія навчання	54	20	34
2.1. Предмет і основні категорії дидактики	12	4	8
2.2. Функції і структура процесу навчання	12	4	8
2.3. Formи навчання та їх види	15	6	9
2.4. Процес навчання, його структура на сучасному етапі розвитку педагогіки	15	6	9
Розділ 3. Загальні питання теорії виховання	33	15	18
3.1. Закономірності та принципи виховання	12	6	6
3.2. Виховання у цілісному педагогічному процесі	9	3	6
3.3. Загальні методи виховання	12	6	6
Розділ 4. Організація науково-дослідницької діяльності	72	24	48
Розділ 5. Екскурсії, конкурси,	12	4	8

тематичні заходи			
Підсумок	3	-	3
Разом	216	82	134

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Teоретична частина. Мета і завдання роботи секції. План роботи на навчальний рік.

Правила санітарії та гігієни, безпеки життєдіяльності під час роботи за комп’ютером, проведення занять, практичних занять, досліджень, екскурсій.

Організаційні питання.

Розділ 1. Педагогічний процес як система і цілісне явище (39 год)

1.1. Поняття про педагогічний процес (12 год)

Teоретична частина. Характеристика педагогічного процесу, його основні елементи і рушійні сили. Закономірності і принципи педагогічного процесу. Структурні компоненти освітнього процесу: мета, зміст, принципи, методи, форми організації, результат. Структура навчальної діяльності. Компоненти навчальної діяльності. Основні функції педагогічного процесу: освітня, розвивальна, виховна; їх характеристика і взаємозв'язок.

Практична частина. Семінар-тренінг «Компоненти педагогічного процесу». Укладання термінологічного словника.

1.2. Етапи педагогічного процесу (12 год)

Teоретична частина. Підготовчий етап: постановка завдань, планування ходу і прогнозування результатів. Основний етап: постановка та роз'яснення мети і завдань, взаємодія педагога та учнів, застосування визначеної методики,

створення сприятливих умов, стимулювання учнів, коригування впливів. Завершальний етап: аналіз досягнутих результатів і коригування.

Практична частина. Підготовка та виголошення доповіді за темою заняття на вибір. Моделювальна гра «Етапи педагогічного процесу в закладі загальної середньої освіти».

1.3. Педагогічна взаємодія ході під час педагогічної діяльності (15 год)

Теоретична частина. Інформаційні, організаційні, комунікативні зв'язки і відносини. Види педагогічної взаємодії: педагогічні (учитель – учень), взаємні (учень – дорослі – однолітки – молодші), предметні (учень – об'єкт засвоєння), ставлення до самого себе. Впливи педагога. Реакції вихованців. Культура спілкування як основа педагогічної взаємодії.

Практична частина. Ознайомлення з характеристикою педагогічної взаємодії у закладі загальної середньої освіти. Творчі завдання дослідницького характеру (спостереження, анкетування вчителів та учнів, аналіз отриманих результатів тощо). Дискусія «Сучасний вчитель очима учнів».

Розділ 2. Дидактика – теорія навчання (54 год)

2.1. Предмет і основні категорії дидактики (12 год)

Теоретична частина. Виникнення і розвиток дидактики як теоретичного компонента педагогіки щодо вивчення проблеми навчання й освіти. Загальна теорія навчання і методики окремих предметів з основ наук, їх взаємозв'язок. Основні категорії дидактики: процес навчання, принципи навчання, зміст освіти, методи навчання, організаційні форми. Навчання як вид пізнавальної діяльності учнів, його основні ознаки.

Практична частина. Укладання термінологічного словника. Творчі завдання дослідницького характеру. Підготовка та проведення тренінгу «Категорії дидактики».

2.2. Функції і структура процесу навчання (12 год)

Теоретична частина. Мета і завдання процесу навчання у сучасній школі. Функції навчання: освітня, виховна, розвивальна. Цільовий компонент навчання. Змістовий компонент навчання. Співвідношення процесів наукового пізнання і навчання. Структурні компоненти процесу навчання: мета, зміст, принципи, методи, форми організації, результат.

Практична частина. Творчі завдання дослідницького характеру. Семінар «Компоненти навчальної діяльності». Моделювальна гра «Структура навчального процесу».

2.3. Форми навчання та їх види (15 год)

Теоретична частина. Форми організації навчальної діяльності учнів у сучасній школі. Класно-урочна система навчання: переваги і недоліки. Урок як основна форма навчального процесу у школі. Класифікація уроків. Структура уроку.

Практична частина. Ознайомлення з формами організації навчальної діяльності у різних типах загальноосвітніх навчальних закладів. Творче завдання на тему «Ідеальний урок» (спостереження, анкетування вчителів та учнів, аналіз отриманих результатів тощо). Дискусія на тему «Яким має бути сучасний урок».

2.4. Процес навчання, його структура на сучасному етапі розвитку педагогіки (15 год)

Теоретична частина. Види навчання та їх організація. Діяльність учителя у навчальному процесі: планування, організація, стимулювання, поточний контроль, регулювання діяльності та аналіз її результатів. Діяльність учня у процесі навчання.

Практична частина. Підготовка та презентація творчої роботи «Роль учителя та учня в успішному навченні». Моделювальна гра «Учитель – учень: навчаємося разом».

Розділ 3. Загальні питання теорії виховання (33 год)

3.1. Закономірності та принципи виховання (12 год)

Теоретична частина. Виховання як суспільно-педагогічне та культурне явище. Сучасні підходи до виховання. Закономірності процесу виховання. Виховна мета. Загальні (стратегічні) принципи виховання. Часткові (тактичні) виховні принципи.

Практична частина. Ознайомлення з особливостями організації виховного процесу в закладі загальної середньої освіти. Творчі завдання дослідницького характеру (спостереження, анкетування вчителів та учнів, аналіз отриманих результатів тощо). Круглий стіл «Сучасні підходи до виховання: міжнародний досвід».

3.2. Виховання у цілісному педагогічному процесі (9 год)

Теоретична частина. Проблема мети виховання у педагогіці. Поняття мети виховання. Об'єктивний характер мети виховання. Форми практичної реалізації мети виховання. Різні підходи до визначення мети виховання. Державні документи і концепція виховання учнів. Всеобщий розвиток особистості як соціальна мета виховання.

Практична частина. Творчі завдання дослідницького характеру (збирання, систематизація та аналіз отриманих результатів тощо). Семінар «Особливості виховання учнівської молоді на сучасному етапі».

3.3. Загальні методи виховання (12 год)

Теоретична частина. Вплив методів виховання на різні сторони особистості, її свідомість. Поняття про засоби, методи і прийоми виховання. Традиційні методи виховання у педагогіці, їх класифікація та характеристика. Нетрадиційні (нестандартні) методи виховання, побудовані на засадах народної педагогіки. Педагогічна майстерність у використанні різноманітних методів виховання учнів, їх оптимальному поєднанні.

Практична частина. Розв'язування педагогічних задач. Навчальна дискусія «Методи і прийоми виховання: їх дієвість і вплив на особистість». Семінар «Виховні впливи та роль педагогічної майстерності вчителя у виховному процесі».

Розділ 4. Організація науково-дослідницької діяльності (72 год)

Теоретична частина. Структура науково-дослідницької роботи. Розроблення методологічного апарату дослідження: мета і завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, гіпотеза. Принципи роботи з інформаційними джерелами. Складання бібліографічного списку літератури. Вимоги до оформлення теоретичної і практичної частин науково-дослідницької роботи. Підготовка до публічного виступу і ведення дискусії. Планування захисту роботи. Підготовка доповіді та мультимедійної презентації.

Практична частина. Виконання науково-дослідницької роботи за індивідуальними планами учнів і завданнями керівника секції. Аналіз проблеми за обраною темою у науково-педагогічній літературі і практиці. Написання й оформлення науково-дослідницької роботи.

Розділ 5. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (12 год)

Теоретична частина. Екскурсії до освітніх та культурних закладів. Організація тематичних заходів.

Практична частина. Участь у наукових конференціях та круглих столах, олімпіадах. Наукові читання і лекторії.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Підбиття підсумків діяльності секції за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Обговорення планів дослідницької діяльності на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпека життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером, проведення теоретичних і практичних занять, екскурсій;
- поняття про педагогічний процес;
- основні етапи педагогічного процесу;
- види педагогічної взаємодії;
- основні категорії дидактики;
- функції і структуру процесу навчання;
- форми навчання та їх види;
- процес і структуру навчання на сучасному етапі розвитку педагогіки;
- закономірності та принципи виховання;
- різні підходи до мети виховання;
- загальні методи виховання;
- структуру науково-дослідницької роботи;
- методику педагогічних досліджень;
- вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи.

Учні мають уміти:

- дотримувати правил безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером, проведення теоретичних і практичних занять, екскурсій;
- характеризувати основні функції та компоненти педагогічного процесу;
- складати характеристику педагогічної взаємодії у навчальному закладі;
- пояснювати особливості і закономірності навчального процесу;
- укладати термінологічний словник з дидактики;
- збирати й опрацьовувати наукову інформацію;
- аналізувати форми організації навчальної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів;

- обґрунтовувати діяльність учителя у навчальному процесі;
- визначати проблеми виховного процесу в закладах загальної середньої освіти;
- пояснювати особливості методів і прийомів виховного процесу на сучасному етапі;
- шукати і систематизувати матеріали з теорії виховання;
- працювати з бібліотечними каталогами для пошуку інформації на веб-порталах наукових бібліотек;
- формулювати тему, мету і завдання науково-дослідницької роботи;
- встановлювати об'єкт і предмет дослідження;
- визначати методи наукового дослідження;
- викладати й оформлювати результати науково-дослідницької роботи;
- презентувати результати наукового дослідження.

Учні мають набути досвіду:

- самостійно опрацьовувати літературні джерела, поглиблювати свої знання і розширювати педагогічний кругозір з огляду на свої наукові інтереси;
- працювати з науково-педагогічною літературою;
- застосовувати метод тренінгів у педагогічній діяльності;
- виконувати творчі завдання на задану тему;
- аналізувати опрацьований матеріал під час підготовки до семінарів;
- користуватися елементами ігрових технологій;
- проводити аналітичні дослідження;
- дотримувати правил етики дослідницького пошуку;
- створювати мультимедійну презентацію за обраною темою;
- брати участь у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах;
- готувати і виголошувати доповідь за обраною темою;
- вести наукову дискусію;
- представляти результати дослідження.

Вищий рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	3	—
Розділ 1. Зміст освіти як фундамент базової культури особистості	42	18	24
1.1. Наукові основи змісту освіти	21	9	12
1.2. Нормативно-правова база змісту освіти	21	9	12
Розділ 2. Виховання як невід'ємна складова педагогічного процесу	81	32	49
2.1. Національна своєрідність виховання	15	5	10
2.2. Формування світогляду особистості	9	3	6
2.3. Виховання особистості у колективі	15	6	9
2.4. Моральне й естетичне виховання особистості	12	6	6
2.5. Основи трудового, економічного, фізичного виховання школярів	15	6	9
2.6. Виховання свідомої дисципліни. Основи правового виховання	15	6	9

Розділ 3. Освітній процес у закладах освіти	60	22	38
3.1. Загальні методи навчання	18	8	10
3.2. Діагностика ефективності освітнього процесу	22	8	14
3.3. Управління освітнім процесом	20	6	14
Розділ 4. Організація науково-дослідницької діяльності	108	51	57
Розділ 5. Екскурсії, лекторії, тематичні заходи	27	9	18
Підсумок	3	2	1
Разом	324	137	187

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Teoretична частина. Мета і завдання роботи секції. План роботи на навчальний рік.

Правила санітарії та гігієни, безпеки життєдіяльності під час роботи за комп'ютером, проведення занять, практичних занять, досліджень, екскурсій.

Організаційні питання.

Розділ 1. Зміст освіти як фундамент базової культури особистості (42 год)

1.1. Наукові основи змісту освіти (21 год)

Teoretична частина. Система наукових вимог до формування змісту шкільної освіти. Відповідність змісту освіти вимогам розвитку суспільства, науки, культури й особистості. Гуманістична спрямованість освіти. Науковість змісту освіти. Полікультурність змісту освіти. Світський характер освіти.

Інтегративність, єдність змістової і процесуальної сторін освітнього контенту. Послідовність і систематичність освіти. Відповідність віковим можливостям. Підтримання світового стандарту. Зміст освіти в національній школі, його основні компоненти. Оновлення змісту загальної середньої та позашкільної освіти в умовах розбудови української держави.

Практична частина. Творчі зустрічі з науковцями за темою заняття. Творчі завдання дослідницького характеру. Підготовка та виголошення доповідей, представлення презентацій.

1.2. Нормативно-правова база змісту освіти (21 год)

Теоретична частина. Державні стандарти змісту освіти. Навчальний план для різних типів загальноосвітніх шкіл України. Науково-педагогічні основи навчального плану, принципи його побудови. Навчальні програми, принципи їх побудови, вимоги до програм, їх структура. Види навчальних підручників для шкіл України.

Практична частина. Дослідження державних стандартів змісту освіти. Робота у наукових бібліотеках та установах. Творчі завдання дослідницького характеру. Розв'язання педагогічних задач на основі «Закону про освіту» і нормативно-правової бази змісту освіти. Написання есе «Українська школа, якою вона має бути» Круглий стіл «Школа знань чи школа цінностей».

Розділ 2. Виховання як невід'ємна складова педагогічного процесу (81 год)

2.1. Національна своєрідність виховання (15 год)

Теоретична частина. Суть і зміст національного виховання, його специфіка. Роль народних звичаїв і традицій у вихованні нового покоління. Форми зв'язку школи та сім'ї. Співпраця вчителів і батьків. Відповідальність батьків за розвиток дитини. Участь громадськості у вихованні дітей і формуванні національної свідомості особистості.

Практична частина. Індивідуальні завдання. Ознайомлення з основними педагогічними виданнями, опрацювання тематичних рубрик. Бліц-опитування.

Проект «Створення стратегії формування національного світогляду покоління, що підростає».

2.2. Формування світогляду особистості (9 год)

Теоретична частина. Поняття про світогляд. Суть наукового світогляду, його основні риси. Процес формування світоглядних позицій учнів як динамічне і особливе явище. Етапи формування наукового світогляду. Формування наукового світогляду у процесі навчання та позакласної роботи.

Практична частина. Виконання індивідуальних завдань. Презентація та обговорення педагогічної літератури. Робота у групах (запитання – відповідь). Семінар «Розвиток наукового світогляду як завдання розумового виховання».

2.3. Виховання особистості у колективі (15 год)

Теоретична частина. Поняття про соціалізацію та соціальний розвиток особистості. Основні фактори впливу на соціалізацію особистості. Соціальний розвиток учнів у процесі навчально-виховної роботи і методи його діагностики.

Проблеми особистості і колективу. Загальні поняття про дитячий колектив, його ознаки і структура. Основні типи колективів. Динаміка і стадії розвитку колективу. Характеристика дитячих та юнацьких формальних і неформальних організацій, що існують, їх завдання; напрями діяльності.

Практична частина. Дослідження-інтерв'ювання (опитування людей старшого покоління про виховання особистості у колективі). Оприлюднення результатів. Обговорення проблемних питань. Дебати «Сучасні дитячі та юнацькі неформальні організації: причини появи і вплив на формування особистості».

2.4. Моральне й естетичне виховання особистості (12 год)

Теоретична частина. Народна мораль, її засвоєння у процесі залучення дітей до праці, дотримання традицій, звичаїв, участі в обрядах. Моральне виховання і релігія. Естетичне виховання як складова духовної культури.

Шляхи і засоби естетичного виховання у навчальній, позакласній та позашкільній роботі. Форми і методи естетичного виховання. Естетичне виховання на народних традиціях, національному мистецтві, музиці, фольклорі.

Практична частина. Вправи дослідницького і творчого характеру. Написання тез статті «Фольклор як засіб естетичного виховання». Семінар «Сутність морального виховання». Тренінг «Шляхи і засоби естетичного виховання дітей».

2.5. Основи трудового, економічного, фізичного виховання школярів (15 год)

Теоретична частина. Трудове виховання як важливий фактор формування особистості. Завдання і зміст трудового виховання. Види праці школярів (побутова, навчальна, суспільно-корисна, продуктивна), її виховне значення. Педагогічні умови організації трудового виховання школярів. Професійна орієнтація учнівської молоді.

Економічне виховання та його роль у підготовці школярів до трудової діяльності.

Завдання і зміст фізичного виховання учнів. Основні засоби фізичного виховання: фізичні вправи, природні фактори, гігієнічні фактори. Шляхи фізичного виховання учнів у школі.

Фізичне виховання учнів у позаурочний час (спортивні секції, ігри, змагання, спортивні свята і спартакіади школярів, туристичні походи тощо).

Практична частина. Дослідження-інтерв'ювання серед дітей і дорослих про роль трудового, економічного та фізичного виховання. Оприлюднення результатів. Навчальна дискусія «Значення трудового, економічного та фізичного виховання». Написання есе на тему «Актуальні проблеми трудового, економічного, фізичного виховання».

2.6. Виховання свідомої дисципліни. Основи правового виховання (15 год)

Теоретична частина. Свідома дисципліна, обов'язок і відповідальність – важливі моральні якості особистості. Виховання свідомої дисципліни.

Завдання і зміст правового виховання. Форми і методи правового виховання. Значення правового виховання у попередженні правопорушень серед учнівської молоді. Правопорушення неповнолітніх та причини їх виникнення. Попередження правопорушень. Ліквідація першопричин правопорушень неповнолітніх. Особливості виховної роботи з дітьми, схильними до правопорушень.

Практична частина. Робота з відеозаписами. Розв'язування педагогічних задач щодо ситуативної поведінки дітей і дорослих: причини, шляхи подолання, наслідки. Круглий стіл «Значення правового виховання у попередженні правопорушень і шляхи їх реалізації». Зустріч із працівниками правоохоронних органів.

Розділ 3. Освітній процес у закладах освіти (60 год)

3.1. Загальні методи навчання (18 год)

Теоретична частина. Методи навчання та їх класифікація. Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Методи контролю і самоконтролю ефективності навчально-пізнавальної діяльності. Засоби навчання.

Практична частина. Семінар «Самоконтроль: види і методи». Завдання-апробація (дослідити конкретний метод навчання, підготувати і провести навчання за обраним методом, підготувати презентацію, сформулювати висновок). Круглий стіл «Самостійна робота учнів у навчальному процесі». Написання есе на тему «Які методи навчання можуть допомогти розвинуті в дітей навички ХХІ ст.».

3.2. Діагностика ефективності освітнього процесу (22 год)

Теоретична частина. Структура дидактичного діагностування. Основні функції оцінювання та самооцінювання. Види контролю: поточний,

періодичний, підсумковий. Вимоги до дидактичного діагностування. Методи перевірки засвоєних знань.

Практична частина. Вправи дослідницького і творчого характеру. Ознайомлення з моніторингом, контролем та оцінюванням в освіті та її ланках. Робота з відеозаписами. Бесіда за запитаннями.

3.3. Управління освітнім процесом (20 год)

Теоретична частина. Система управління сучасною освітою. Наукові основи управління. Принципи управління освітою. Внутрішньошкільне керівництво і контроль, планування роботи. Принципи і методи внутрішньошкільного керівництва, його зміст і форми реалізації. Організація внутрішньошкільного контролю діяльності вчителів, вихователів, класних керівників, методоб'єднань. Форми контролю та їх вдосконалення. Педагогічна рада у школі та рада школи, їх функції, зміст і форми діяльності.

Практична частина. Семінар «Керівництво та контроль діяльності навчальних закладів». Вправи дослідницького і творчого характеру. Робота із текстами нормативних документів. Робота з відеозаписами. Навчальна дискусія «Способи оптимізації процесу навчання».

Розділ 4. Організація науково-дослідницької діяльності (108 год)

Теоретична частина. Напрям наукового дослідження. Особливості учнівської науково-дослідницької діяльності. Мета і завдання наукової роботи. Визначення актуальності та новизни теми дослідження. Визначення літературних джерел та інших інформаційних баз. Правила роботи з літературою. Бібліографія. Розроблення концепції дослідження, визначення мети і завдань. Об'єкт, предмет дослідження. Вибір методів, необхідних для проведення дослідження. Оброблення даних: теоретичних, практичних. Вимоги до оформлення роботи. Структурування роботи. Відбір матеріалу. Оформлення тез. Правила складання й оформлення презентації. Ораторське мистецтво.

Загальні правила ведення дискусії. Підготовка роботи до захисту. Інформаційний супровід роботи і презентації.

Практична частина. Виконання науково-дослідницької роботи за індивідуальними планами учнів і завданням керівника секції. Аналіз проблеми за обраною темою у науково-педагогічній літературі та практиці. Визначення мети і завдань роботи. Складання плану роботи. Вибір методів дослідження. Опрацювання і систематизація наукової літератури. Оформлення посилань на літературу. Формування списку використаних джерел. Укладання додатків до наукової роботи. Написання й оформлення науково-дослідницької роботи. Підготовка доповіді та презентації.

Розділ 5. Екскурсії, лекторії, тематичні заходи (27 год)

Теоретична частина. Організація тематичних заходів. Екскурсії до освітніх і культурних закладів.

Практична частина. Участь у наукових конференціях та круглих столах, олімпіадах. Наукові читання і лекторії.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків діяльності секції за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців.

Практична частина. Круглий стіл «Перспективи дослідницької діяльності з педагогіки».

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила поведінки у навчальному закладі та кабінеті, безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером, проведення теоретичних і практичних занять, екскурсій;
- наукові основи змісту освіти;

- нормативно-правову базу змісту освіти;
- державні стандарти змісту освіти;
- суть і зміст національного виховання;
- процес формування світоглядних позицій учнів;
- основні фактори впливу на соціалізацію особистості;
- загальні поняття про дитячий колектив;
- форми і методи морального й естетичного виховання особистості;
- науково-дослідницької завдання і зміст трудового виховання;
- поняття про економічне виховання;
- основні засоби фізичного виховання;
- форми і методи науково-дослідницької діяльності;
- особливості виховної роботи із дітьми, що склонні до правопорушень;
- методи навчання та їх класифікацію;
- структуру дидактичного діагностування;
- систему управління сучасною освітою;
- особливості учнівської роботи;
- методи емпіричних і теоретичних досліджень;
- вимоги до оформлення наукового дослідження.

Учні мають уміти:

- дотримувати правила безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером, проведення теоретичних і практичних занять, екскурсій;
- пояснювати особливості та розвиток наукового світогляду;
- брати участь у дебатах на задану тему;
- збирати й опрацьовувати наукову інформацію;
- обґруntовувати шляхи та засоби морального й естетичного виховання дітей;
- готувати доповіді за темою заняття;
- аналізувати і досліджувати державні стандарти змісту освіти;

- аналізувати значення і зміст трудового, економічного і фізичного виховання;
- шукати інформацію у бібліотечних каталогах на веб-порталах наукових бібліотек;
- шукати і систематизувати матеріали з правового виховання дітей і молоді;
- визначати проблеми попередження правопорушень серед учнівської молоді;
- пояснювати види і методи самоконтролю у навчальному процесі;
- аналізувати вимоги до дидактичного діагностування;
- застосовувати форми контролю діяльності навчальних закладів;
- формулювати тему, мету і завдання науково-дослідницької роботи;
- встановлювати об'єкт і предмет дослідження;
- аргументувати актуальність роботи, її теоретичне і практичне значення;
- визначати методи наукового дослідження;
- проводити дослідницький пошук і систематизацію матеріалів;
- викладати й оформлювати результати науково-дослідницької роботи згідно з вимогами;
- презентувати результати наукового дослідження.

Учні мають набути досвіду:

- самостійно опрацьовувати літературні джерела, поглиблювати свої знання і розширювати педагогічний кругозір з огляду на свої наукові інтереси;
- працювати з науково-педагогічною літературою;
- збирати, опрацьовувати й аналізувати наукові матеріали;
- розв'язувати наукові проблеми;
- створювати стратегію формування національного світогляду;
- готувати і виголошувати доповіді за заданою тематикою;
- брати участь у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах;

- готувати і проводити тренінги;
- виконувати творчі завдання на задану тему;
- проводити теоретичні й емпіричні дослідження;
- проводити аналітичні дослідження;
- дотримувати правил етики і безпеки дослідницького пошуку;
- створювати мультимедійну презентацію за обраною темою;
- брати участь у круглих столах, конференціях, тренінгах, семінарах;
- публічно виступати і вести дискусію;
- представляти результати дослідження;
- проводити рефлексію.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Диктофон	За кількістю вихованців
Навушники	За кількістю вихованців
Програвач компакт-дисків	1
Відеокамера	1
DVD-плеєр	1
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
USB-флеш-накопичувач	За потребою
<i>Канцелярське приладдя, інструменти і матеріали</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ватман А-1	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Клей	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1 : Особистісно-орієнтований підхід : теоретико-технол. засади. – 278 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2-х кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід : науково-практичні засади. – 342 с.
3. Вишневський О. І. Теоретичні основи педагогіки : курс лекцій / О. І. Вишневський, О. М. Кобрій, М. М. Чепіль ; за ред. О. І. Вишневського. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 268 с.
4. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посібник / Н. П. Волкова. – К. : Вид. центр «Академія», 2000. – 576 с.
5. Галузинський В. М. Педагогіка : теорія та історія / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К. : Вища шк., 1995. – 237 с.
6. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ ст.») / Освіта. – 1993. – № 44–45 (груд.). – 62 с.
7. Калмиков Г. В. Суспільство. Особистість. Взаємини. Громадськість : гуманістичний погляд В. О. Сухомлинського у майбутнє : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / Г. В. Калмиков. – К. : Переяслав-Хмельницький держ. пед. інститут, 2002. – 180 с.
8. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посібник / С. Г Карпенчук. – К. : Вища шк., 1997. – 304 с.
9. Коваленко М. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія : навч. посібник / М. Коваленко ; заг. ред. І. Коваленко. – К. : Центр Шт., 2006. – 664 с.
10. Косенко К. М. Основи загальної педагогіки : курс лекцій для пед. спеціальностей вищих навч. закладів / К. М. Косенко. – К. : Повний світ, 2005. – 184 с.
11. Кузьмінський А. І. Педагогіка родинного виховання : навч. посібник /

- А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2006. – 324 с.
12. Малафмк І. В. Урок у сучасній школі питання теорії і практики / І. В. Малафмк. – Рівне, 1997. – 175 с.
13. Мазоха Д. С. Педагогіка / Д. С. Мазоха, Н. І. Опанасенко. – К. : Центр навч. літ., 2005. – 232 с.
14. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка / Н. Є. Мойсеюк. – К., 2001. – 608 с.
15. Освітні технології : навч.-метод. посібник / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за ред. О. М. Пєхоти. – К. : Вид-во «А.С.К.», 2003. – 255 с.
16. Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посібник / С. С. Пальчевський. – К. : Каравела, 2007. – 576 с.
17. Педагогіка : хрестоматія / Уклад. : А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання-Прес, 2006. – 700 с.
18. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання / Ю. Руденко. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2003. – 328 с.
19. Сластенин В. А. Общая педагогика : учеб. пособие для студ. высших учеб. завед. : в 2 ч. / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов под ред. В. А. Сластенина. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – Ч. 1. – 288 с.
20. Смирнов В. И. Общая педагогика : учеб. пособие / В. И. Смирнов. – 2-е изд., перераб., испр. и доп. – М. : Логос, 2003. – 304 с.
21. Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання / М. Г. Стельмахович. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 1996. – 180 с.
22. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки : посібник / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2003. – 504 с.
23. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посібник для студ. вищих пед. закладів освіти / М. М. Фіцула. – К. : Академія, 2000. – 554 с.
24. Щербань П. М. Прикладна педагогіка : навч.-метод. посібник / П. М. Щербань. – К. : Вища шк., 2002. – 215 с.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

«Журналістика»

Основний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Наука і засоби масової комунікації (ЗМК) справляють доцільний вплив, лише коли школярі та студенти не тільки сприймають інформацію, критично ставляться до неї, а ще й грамотно працюють із нею, тобто за умови формування медіакомпетентності та інформаційної культури особистості. Тому в основу навчання покладено науково-комунікативний метод, що забезпечує ефективне засвоєння норм сучасної української літературної мови, засобів масової комунікації і практичне їх застосування через дослідницьку зорієнтованість навчально-наукової діяльності від невеликого за обсягом реферативного огляду наукової проблеми до подальшого поглибленого аналізу її у межах виконання науково-дослідницької роботи, самостійних наукових досліджень і захисту науково-дослідницьких робіт.

Для учнів – членів секції «Журналістика» кроки в науку починаються з наукової творчості. Це – художньо-образна основа діяльності мислення: інтуїція, уява, асоціативні здібності, методи і прийоми першого наукового пізнання. Теоретичні дослідження для старшокласників є найважливішою складовою не лише в системі пошуку нових наукових знань, а й визначення теми свого наукового дослідження.

Метою пропонованої навчальної програми є формування компетентностей старшокласників у процесі науково-дослідницької діяльності в галузі журналістики, підвищення інтересу до пізнавально-пошукової діяльності, виховання національної самосвідомості і громадянської позиції.

Основними завданнями є формування в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: розвиток інтелектуально-логічних, комунікативно-творчих та інтелектуально-евристичних здібностей; ознайомлення з основами науково-дослідницької роботи; розширення відповідальної реалізації соціального спілкування у суспільній практиці; розвиток вільного комунікативного користування засобами рідної мови, її стилями, формами, напрямами в усіх видах мовленнєвої діяльності;
- *творчої*: розвиток самостійного, критичного, творчого мислення; вміння виявляти творчу самостійність, ініціативу; вміння логічно висловлювати свої думки у соціальних комунікаціях як засіб спілкування та обміну інформацією;
- *соціальної*: формування навичок самореалізації та спілкування, критичного оцінювання власної медіактивності в соціумі; вміння оцінювати власну позицію і норми поведінки в суспільстві; виховання національної самосвідомості, громадянської позиції та власної людської гідності;
- *практичної*: досягнення єдності теоретичної підготовки і практичного оволодіння професійними соціально-комунікаційними навичками; застосування технологічних прийомів журналістської практики; засвоєння міні-кваліфікаційних навичок, індивідуальна диференціація і спеціалізація у професіях журналістського напряму.

Навчальна програма розрахована на роботу у гуртках і секціях основного рівня навчання. Слухачами гуртка є учні 9–11-х класів. Кількісний склад навчальної групи – 10–12 учнів. На оволодіння навчальним матеріалом програми пропонується 324 години (9 годин на тиждень).

Окреслені мета і завдання дають змогу реалізувати зазначені функції освітнього процесу.

У змісті навчальної програми враховано вимоги Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти з навчальних предметів «Українська мова», «Українська література», «Історія України».

Освітній процес за цією програмою будують так, щоб загальні теоретичні засади науковців-початківців у галузі журналістики підкріплювалися аналізом сучасної практики наукової і журналістської майстерності, активізували

спонукальну мотивацію гуртківців до наукової творчості. Це забезпечуватиме мотиваційно-оцінний, навчально-пізнавальний, діяльнісно-пошуковий і контролально-рефлексивний аспекти навчання вихованців.

На заняттях використовують теоретичні методи загальнонаукового і журналістикознавчого аналізу, поєднують методи аналізу, синтезу й узагальнення. Це можливо завдяки осмисленню емпіричних даних різноманітних досліджень журналістикознавців і комунікативістів, теоретичних положень, виведених науковцями, аналітичних матеріалів журналістів, власних спостережень учнів, масовокомунікаційного дискурсу науковців і практиків, формуванню демократичної культури, нових форм політичної, соціально-культурної та міжкультурної комунікації тощо.

Найпоширенішими науковими методами дослідження змісту медіаповідомлень і медіатекстів є дискурс-аналіз, контент-аналіз і моніторинг.

Системний підхід до аналізу об'єкта дослідження дає змогу провести компаративний аналіз не лише історії журналістики, її жанрів, функцій і тенденцій, складників соціально-комунікаційних структур, закономірностей редакторсько-журналістської творчості, а й глибше зрозуміти успішне функціонування моделей медіаосвітньої підготовки гуртківців. Особливий акцент зроблено на найважливіших інструментах журналіста-науковця: поводження зі стилістичними засобами, мовою, цифрами і статистикою.

Запровадження типологічного методу дає змогу показати розгалужену систему мас-медіа, елементи якої класифіковано за певними параметрами (меою, мірою організованості, видами освітніх установ, у яких журналістикознавство реалізується за наявністю видової інтеграції, предметно-змістовою локалізованістю, формами реалізації, рівнем).

Метод моделювання дає змогу вибудувати і показати різні моделі соціальних комунікацій у підготовці наукового дослідження журналістів-початківців.

Бібліографічно-описовий метод допомагає учням чітко складати класифікацію джерелознавчої бази дослідження.

Послуговуються також методами за типом пізнавальної діяльності учнів: дослідницький, репродуктивний, частково-пошуковий. Застосовують метод контролю і самоконтролю.

Програма пропонує запровадження інтерактивних методів: продукування (складання текстів і редагування), панельні дискусії, журналістські розслідування, реконструкція, брейн-сторінг тощо.

З-поміж організаційних форм перевагу надано лекціям, практичним заняттям, семінарам, індивідуальній роботі.

У навчальній програмі практична частина дещо розшиrena, щоб надати керівникам гуртка право вибору форми практичних занять. Особливу увагу акцентовано на майстерності журналістів-практиків, редакторів, громадських діячів, їхньому індивідуальному стилі та критичному аналізі.

Програма реалізується завдяки єдності різних аспектів інформаційної діяльності, індивідуально-диференційованому вибору змісту й темпоритму навчання, широкій громадській спрямованості творчої та виробничої практики.

Знання контролюють у формі тестування, розв'язування проблемно-пошукових завдань, перевірки творчих робіт.

Програму можна використовувати під час проведення занять у групах індивідуального навчання, що їх організовують відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом МОН від 11.08.2004 № 651 (зі змінами, внесеними наказом МОН від 10.12.2008 № 1123).

Зміст програми і розподіл годин за темами є орієнтовними. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення до змісту програми з огляду на інтереси і підготовку гуртківців.

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний згідно з можливостями навчального закладу.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	1	2
Розділ 1. Мас-медіа і журналістика у суспільстві	15	6	9
1.1. Середовище та функції журналістики	3	1	2
1.2. Тенденції в журналістиці і суспільстві	3	1	2
1.3. Поняття і структура мас-медіа	3	1	2
1.4. Дослідження масовокомуунікаційних процесів	6	3	3
Розділ 2. Зовнішній вплив на журналістику	15	5	10
2.1. Зовнішні аспекти: медіаполітика, реклама, аудиторії	6	2	4
2.2. Правові аспекти	3	1	2
2.3. Етика і професійні стандарти	3	1	2
2.4. Забезпечення якості роботи редакцій через інфраструктуру	3	1	2
Розділ 3. Творчі аспекти журналістської майстерності	21	7	14
3.1. Особливості журналістської творчості	6	2	4
3.2. Основи мовної майстерності	3	1	2
3.3. Триєдина сутність журналістського твору	6	2	4
3.4. Психологія творчості	6	2	4
Розділ 4. Професійні засади майстерності	18	6	12
4.1. Професіоналізм як фактор майстерності	6	2	4

4.2. Світоглядні орієнтири	3	1	2
4.3. Освіта і журналістські професії	3	1	2
4.4. Ціннісно-нормативна орієнтація	6	2	4
Розділ 5. Організаторські аспекти майстерності	18	6	12
5.1. Журналіст – диспетчер творчого процесу	3	1	2
5.2. Журналіст – промоутер масової роботи	6	2	4
5.3. Журналіст – фінансист і менеджер	3	1	2
5.4. Стиль як риса індивідуальності	6	2	4
Розділ 6. Жанрова палітра журналістикознавства	39	15	24
6.1. Поняття про жанри як форми відображення соціальної дійсності	9	3	6
6.2. Інформаційні жанри: повідомляють, відтворюють, описують	9	3	6
6.3. Аналітичні жанри та їх призначення	6	3	3
6.4. Художньо-публіцистичні жанри як модифікація художньої публіцистики	9	3	6
6.5. Онлайн-журналістика	6	3	3
Розділ 7. Засоби праці журналіста	18	6	12
7.1. Мова журналістики	6	2	4
7.2. Типи текстів	6	2	4
7.3. Робота із цифрами і статистикою	3	1	2
7.4. Інфографіка	3	1	2
Розділ 8. Робочі процеси у журналістиці	12	4	8
8.1. Відбір інформації	3	1	2
8.2. Пошук інформації	3	1	2
8.3. Продукування текстів	3	1	2
8.4. Форми презентації ЗМІ	3	1	2
Розділ 9. Організація роботи редакції	18	6	12

9.1. Інфраструктури журналістики у сфері ЗМІ	6	2	4
9.2. Редакційний колектив як суспільно-психологічна спільність	3	1	2
9.3. Флексибілізація організаційних структур ЗМІ	3	1	2
9.4. Організаційні форми кореспондентських служб	6	2	4
Розділ 10. Медіаосвіта у системі соціальних комунікацій	15	6	9
10.1. Медіаосвіта і медіаграмотність як освітні категорії	3	1	2
10.2. Медіаграмотність як здатність аналізувати медіаінформацію	3	1	2
10.3. Медіакультура і засоби масової комунікації	3	1	2
10.4. Медіатехнології і маніпуляції у медіа	6	3	3
Розділ 11. Основи науково-дослідницької діяльності	108	42	66
11.1. Наукознавство. Загальна схема й етапи наукового дослідження	9	6	3
11.2. Методологічна база і методи наукових досліджень у журналістикознавстві	15	6	9
11.3. Технологія аналізу медіатекстів	9	3	6
11.4. Учнівська науково-дослідницька робота	39	18	21
11.5. Оброблення й інтерпретація результатів дослідження	24	6	18
11.6. Презентаційна продукція та публічний виступ	12	3	9
Розділ 12. Екскурсії, форуми, вебінари, конкурси, тематичні заходи	21	3	18
Підсумок	3	1	2
Разом	324	114	210

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Teоретична частина. Мета і завдання роботи гуртка.

Правила безпеки життєдіяльності і поведінки у навчальному закладі, кабінеті. Правила санітарії, гігієни та безпечної роботи за комп'ютером. Організація робочого місця учня. Організація часу, планування дня учня. Організаційні питання.

Історія журналістики: явище пражурналістики, передумови виникнення журналістики. Постаті в історії журналістики. Журналістика як соціальний статус, творчість, покликання людини.

Практична частина. Підготовка і виголошення доповіді «Засоби масової інформації як репрезентант держави, влади і соціуму». Бесіда «Чому сучасне суспільство потребує кращих журналістів».

Обговорення планів науково-дослідницької діяльності секції журналістики.

Розділ 1. Мас-медіа і журналістика у суспільстві (15 год)

1.1. Середовище та функції журналістики (3 год)

Teоретична частина. Медіа і журналістика як самостійний суспільний фактор. Журналістика як економіка. Журналістика і політика. Журналістика як частина соціокультури.

Практична частина. Моніторинг та обговорення на тему «Медіа і журналістика як самостійна суспільна підсистема на перетині економічної, політико-адміністративної та соціокультурної систем». Підготовка мультимедійної презентації «Журналістика і середовище».

1.2. Тенденції в журналістиці і суспільстві (3 год)

Teоретична частина. Технологія: прискорення і створення мереж. Суспільство: диференціація і спеціалізація. Розгалуження медіапродукту.

Комерціалізація, конкуренція і концентрація. Вплив на медіа з боку PR. Зміна поведінки та еволюція цінностей публіки. Професіоналізація журналістики.

Практична частина. Робота з літературою та написання реферату «Особливості сучасних тенденцій, принципів функціонування журналістики та медіавиробництва». Розмова з митцем на тему «Комерціалізація чи концентрація сучасних ЗМІ». Підготовка і виголошення доповіді «Інфотейнмент – змішаний жанр журналістики як результат сучасних тенденцій».

1.3. Поняття і структура мас-медіа (3 год)

Теоретична частина. Поняття і значення мас-медіа. Мас-медіа і журналістика у суспільстві. Мас-медіа: теоретичні, історичні і практичні аспекти.

Загальні умови функцій мас-медіа: соціальна значимість інформації, масовість аудиторії, різні способи комунікації, наявність технічних засобів тощо.

Професійні стандарти в медіа та маніпулювання під час їх порушення. Медіа як бізнес. Просвітницька функція мас-медіа.

Практична частина. Зустріч із фахівцем на тему «Реальність і перспективи сучасних мас-медіа». Евристична бесіда «Діяльність мас-медіа як фактора, який формує суспільну думку». Підготовка і презентація реферату «Філософсько-етичний дискурс поняття медіа». Практикум «Компаративний аналіз позитивних і деструктивних можливостей мас-медіа». Створення проекту-презентації «Мова та знакові системи мас-медіа».

1.4. Дослідження масовокомуникаційних процесів (6 год)

Теоретична частина. Масова комунікація: її соціальна обумовленість і складний процес збирання, опрацювання і поширення інформації.

Взаємодія різних мас-медіа. Вплив мас-медіа на аудиторію. Комуутатор і аудиторія. Вплив методів дослідження на результати. Емпіричний аналіз об'єктів дослідження відповідно до критеріїв і норм наукового прогресу.

Практична частина. Дискусія «Кількість аспектів дослідження мас-медіа». Пошукова робота у бібліотеці й ресурсах Інтернету «Завдання та риси мас-медіа: виробництво інформації, масовість поширення, оперативність інформації». Евристична бесіда «Взаємодія різних мас-медіа та їх перехресний вплив на аудиторію». Аналіз організаційних моделей мас-медіа, що передбачають систематичні перетинання компетенцій («Грунер+Яр», Springer тощо). Підготовка органіграми підпорядкування редакційних структур ЗМК.

Розділ 2. Зовнішній вплив на журналістику (15 год)

2.1. Зовнішні аспекти: медіаполітика, реклама, аудиторії (6 год)

Теоретична частина. Політичний вплив / медіаполітика. Реклама. Public relations (PR). Симбіози замість детермінації. Аудиторії.

Практична частина. Ділова гра «Громадянська позиція, правдивість, об'єктивність, принциповість». Розмова з митцем на тему «Чи визнає піар журналістику» Дискусія «Приватні телеканали і безплатні видання та їх залежність від рекламного бізнесу». Підготовка і виголошення доповіді «Як аудиторії делікатно впливають на редакції». Круглий стіл «Авторське право та його подвійне значення для журналістів».

2.2. Правові аспекти (3 год)

Теоретична частина. Свобода преси і свобода слова – найвищі правові цінності. Нормативно-правові основи фахової діяльності. Спростування, відмова від власних тверджень, негаторний позов, відшкодування збитків. Кримінально-правове регулювання.

Практична частина. Укладання довідника з правових основ журналістської діяльності. Зустріч із фахівцем на тему «Правове регулювання

засобів масової комунікації в Україні». Укладання порівняльної таблиці «Цивільно-правові та кримінально-правові визначення».

2.3. Етика і професійні стандарти (3 год)

Теоретична частина. Систематика етичних проблем. «Кодекс професійної етики українських журналістів»: механізм саморегуляції у журналістських спільнотах. Регулятори професійної етики: совість та обов'язок, виробничі принципи, конкретні етичні норми. Журналістські стандарти: гуманізм, толерантність, порядність, чесність як моральні чесноти журналіста. Робота з аудиторіями. Толерантність у відносинах із колегами, керівництвом і працедавцями.

Практична частина. Робота із довідковою та енциклопедичною літературою «Регулятори професійної етики. Написання реферату «Ідентифікація груп впливу (так званих стейкголдерів) – можливість систематично представляти етичні виклики журналістики». Створення проекту-презентації «Групи впливу (стейкголдери)». Підготовка і виголошення доповіді «Індивідуальна та організаційна етика».

2.4. Забезпечення якості роботи редакцій через інфраструктуру (3 год)

Теоретична частина. Суспільний вимір публіцистичного забезпечення якості. Забезпечення якості через медіадослідження. Менеджмент якості, орієнтований на ринок. Менеджмент якості між підрозділами. Утворення вільної (нежорсткої) мережі для якості. Підготовка та підвищення кваліфікації. Інституціоналізований самоконтроль. Журналістські премії.

Практична частина. Укладання порівняльної таблиці «Індивідуальний та інституційний вимір забезпечення якості». Зустріч із фахівцем на тему «Відокремлення редакції та рекламного бізнесу – принцип професійної журналістики». Створення таблиці критеріїв визначення журналістської якості «Магічний багатокутник». Журналістська вітальня із працівниками мас-медіа –

лауреатами журналістських нагород. Бесіда «Зміщення громадських журналістських інституцій – гарант забезпечення свободи преси».

Розділ 3. Творчі аспекти журналістської майстерності (21 год)

3.1. Особливості журналістської творчості (6 год)

Теоретична частина. Типовий алгоритм авторської творчості: пошук теми, збирання матеріалу, вибір жанру, створення тексту. Складові журналістської творчості. Типологія творчої діяльності у журналістиці: редакторська, організаторська, авторська. Особливість літературного таланту. Майстерність журналіста як глибоке знання предмета.

Практична частина. Визначення характерних рис майстерності одного з видатних українських публіцистів. Дискусія «Творчість видатних українських публіцистів (на власний вибір) за індивідуальними рисами їх стилю». Рецензування творів сучасних українських журналістів (газета «Голос України», молодіжний журнал «Стена»). Написання твору на тему «Неповторність стилю видатних публіцистів». Розмова з митцем на тему «Новизна – головна ознака творчості». Укладання таблиці порівнянь «Актуальність та оперативність – взаємозв'язок і різниця понять». Дослідницька робота в архіві.

3.2. Основи мовної майстерності (3 год)

Теоретична частина. Мова засобів масової інформації як структурно-функціональний стиль літературної мови. Відповідний функціональний стиль мови ЗМІ. Синтаксичні особливості публіцистики. Мовні образні засоби у журналістиці. Газетний штамп, його соціальна небезпечність. Індивідуальний стиль журналіста як сукупність ідейно-літературних особливостей і манери письма автора. Досконале знання мови – найголовніший показник фахової майстерності.

Практична частина. Підготовка і виголошення доповіді «Мова ЗМІ як структурно-функціональний стиль літературної мови». Семінар «Зрозумілість,

мовні бар'єри та маніпуляції мови у журналістиці». Дискусія «Збіднення мови у сучасній журналістиці». Робота зі словниками, довідниковою літературою: «Семантика й етимологія слова у журналістиці»

3.3. Триєдина сутність журналістського твору (6 год)

Теоретична частина. Діалектика і творчість: відображення діалектики у творчості і вплив її на творчість. Триелементна основа твору та місце в ній факту.

Триєдність аспектів у редакуванні: тематично-проблемний, фактологічний, мовно-літературний. Факт – основа журналістського твору. «Журналістика факту» і «журналістика думки».

Практична частина. Апробація алгоритму авторської творчості: пошук теми, збирання матеріалу, вибір жанру, створення тексту (у варіантах). Дискусія «Пошук своєї інформації проти плагіату». Дослідження змісту і форми публіцистичного твору. Аналіз використання газетного штампа. Написання есе «Риси неповторності стилю видатних публіцистів».

3.4. Психологія творчості (6 год)

Теоретична частина. Сутність психіки та психології. Психічні засади творчості журналіста. Психіка і творчі здібності. Талант і його природа. Натхнення, інтуїція, фантазія як феномени творчості. Журналістське світобачення.

Практична частина. Зустріч із фахівцем на тему «У чому виявляється творча індивідуальність майстра». Підготовка і виголошення доповідей «Інтуїція, її значення у творчості та вплив на рівень професійної майстерності». Огляд газетних матеріалів, аналіз майстерності журналістів. Моніторинг і підтвердження фактами «Об'єктивізм та об'єктивність – у чому відмінність».

Розділ 4. Професійні засади майстерності (18 год)

4.1. Професіоналізм як фактор майстерності (6 год)

Теоретична частина. Поняття журналістської і редакторської майстерності. Головні аспекти майстерності. Майстерність у журналістиці та художній літературі. Професійний контент. Формула професійної майстерності.

Практична частина. Бесіда «Журналістська майстерність сучасних працівників мас-медіа». Тренінг «Визначаємо характерні риси професіоналізму журналіста». Ділова гра «Виводимо власну формулу професійної майстерності». Підготовка мультимедійної презентації «Регулятори професійної етики». Аналіз десяти заповідей журналістської етики. Круглий стіл «Критерії професіоналізму журналіста». Моніторинг «Визначення видів інтерпретації фактів, їх характеру і літературної майстерності автора».

4.2. Світоглядні орієнтири (3 год)

Теоретична частина. Персональний контент. Світоглядні орієнтири – компас у вирії суспільного життя. Формування світоглядної позиції. Діалектика єдності і протилежності категорій національного та інтернаціонального. Пріоритет для журналіста – вищість загальносуспільних та національних інтересів. Формула реалізації редакторської позиції.

Практична частина. Зустріч із професіоналом на тему «Сучасні українські ЗМІ: національні й антенаціональні тенденції сьогодення». Дискусія «У чому полягають етична позиція і моральна відповідальність журналіста». Ділова гра – імпровізований суд на захист честі й гідності редакції (журналіста). Моделювання можливих дій під час отримання «темника» на каналах «1+1», «5 канал» та ТРК «Київ».

4.3. Освіта і журналістські професії (3 год)

Теоретична частина. Профільний контент. Журналістські професії: «плюси і мінуси», парадокси професії. Унікальність і значимість, ризики й

особливості професії. Спеціалізація: «плюси і мінуси». «Вільний» журналіст. Підготовка працівників мас-медіа в Україні.

Практична частина. Написання реферату на тему «Журналістика – актуальні професії». Екскурсія до профільних вищих навчальних закладів. Евристична бесіда «Якими здібностями має володіти працівник сучасних мас-медіа». Підготовка медіапрезентації «Найактуальніші профільні мас-медіа».

4.4. Щінісно-нормативна орієнтація (6 год)

Теоретична частина. Цензура, редакційна політика, самоцензура – актуальність, спільність і відмінність понять. Цензура: термінологія та різновиди. Грані редакційної політики. Самоцензура: сутність і вияви. Типові порушення журналістської етики. «Кодекс професійної етики українських журналістів» як механізм саморегуляції у журналістських спільнотах.

Практична частина. Аналіз етичного кодексу, правила поведінки та обов'язки журналіста у «Кодексі честі українського журналіста», «Моральному кодексі товариства професійних журналістів США» й «Етичному кодексі українського журналіста». Обґрунтування «Від чого залежить моральна позиція журналістів». Укладання порівняльної таблиці порушення етичних норм журналістики. Зустріч із професіоналом на тему «Як використовують журналістів у «чорнопіарівських» технологіях».

Дискусія «Чи є цензура в нинішній Україні».

Розділ 5. Організаторські аспекти майстерності (18 год)

5.1. Журналіст – диспетчер творчого процесу (3 год)

Теоретична частина. Організаторські здібності: вміння мислити стратегічно, досконало знати технологічний процес і вміло керувати ним. Продумана регламентація роботи. Планування і роботі. Елементи наукової організації праці.

Практична частина. Ділова гра «Моделюємо структуру редакції тижневика за компартійної системи». Практичне завдання «Складаємо і презентуємо редакційне планування власного видання (газети, журналу)».

5.2. Журналіст – промоутер масової роботи (6 год)

Теоретична частина. Вплив мас-медіа на суспільну свідомість. Опосередкована організаторська функція засобів масової інформації. Безпосередня організаторська функція ЗМІ. Організаторський талант працівників ЗМІ. PR для публіцистичної якості. Професіоналізм журналіста – імідж редакції у громадськості.

Практична частина. Створення матриці «Вільна (нежорстка) мережа редакційного та інфраструктурного забезпечення якості». Ділова гра «Моделювання найпоширеніших форм масової роботи: прямий ефір, «гаряча» телефонна лінія, день відкритих дверей, творчі звіти у колективах».

5.3. Журналіст – фінансист і менеджер (3 год)

Теоретична частина. Типологія преси у незалежній державі. Державна підтримка як форма підкупу преси і журналістів. Трансформація функцій головного редактора в умовах ринку. Тайм-менеджмент у журналістиці. Що продають сьогодні мас-медіа?

Практична частина. Підготовка і написання реферату «Особливості функціонування преси в умовах переходу від централізовано-планової до ринкової економіки. Ділова гра «Редакційна акція: задум, проведення, результат».

5.4. Стиль як риса індивідуальності (6 год)

Теоретична частина. Поняття стилю. Загальні стилеві особливості у писемній творчості. Ознака доброго стилю. Вияви творчої індивідуальності.

Практична частина. Майстер-клас «Визначення ознаки доброго стилю журналістів». Підготовка виступу «Необхідність наукової організації праці в

інформаційну еру». Підготовка проекту-презентації «Стильові особливості письма Олександра Довженка». Підготовка і написання реферату про стильові особливості публіцистики Анатолія Погрібного, Юлії Мостової і Тетяни Коробової. Порівняльний аналіз стилю авторів газет «Дзеркало тижня», «Урядовий кур'єр», «Хрещатик».

Розділ 6. Жанрова палітра журналістикознавства (39 год)

6.1. Поняття про жанри як форми відображення соціальної дійсності (9 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика жанрів. Типологія жанрів, їх змістово-формальні ознаки. Поняття і характеристики системи жанрів. Головні жанрові групи (інформаційні, аналітичні, художньо-публіцистичні). Дієвість та ефективність різних жанрів публіцистики. Особливості структури творів окремих жанрів. Аналіз-синтез-бекграунд = news analysis.

Практична частина. Аналіз друкованих робіт на визначення жанру, виду мас-медіа та цільової аудиторії. Визначення жанрових особливостей у матеріалах преси. Підготовка власного матеріалу за оперативною інформацією інтернет-мереж. Участь у прес-конференції. Відвідування прес-конференцій: опис процедури, відзначення недоліків проведення й оцінка роботи журналістів. Підготовка колонки корисних порад для читачів за визначеною тематикою. Написання короткого огляду про значні події тижня. Практикум на теми: «Словесний портрет», «Характер за фотокарткою», «Портрет у діалозі», «Аукціон штампів», «Мое місто: «про» та «контра».

6.2. Інформаційні жанри: повідомляють, відтворюють, описують (9 год)

Теоретична частина. Інформаційні жанри та їх призначення. Характеристика інформаційних жанрів (замітка, репортаж, звіт, інтерв'ю). Призначення і жанрові особливості, вимоги і методика підготовки.

Практична частина. Визначення складових інформаційного матеріалу. Ділова гра «Написання замітки на основі даних соціологічних досліджень, проведених для виявлення громадської думки з важливих питань». Підготовка розширеної інформації, орієнтованої на визначений тип видання. Визначення модифікації інформаційного матеріалу. Підготовка реферату «Інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-діалог, інтерв'ю-полілог: спільне і різне». Ділова гра «Репортаж з місця події».

6.3. Аналітичні жанри та їх призначення (6 год)

Теоретична частина. Характеристика аналітичних жанрів (кореспонденція, стаття, коментар, огляд, лист). Вимоги і методика підготовки. Кореспонденція – основа газетної шпалти. Літературне оформлення. Стаття як один із важливих жанрів публіцистики.

Практична частина. Аналіз жанрових структур статей. Визначення модифікації інформаційного-аналітичного матеріалу й оцінка професіоналізму журналіста.

6.4. Художньо-публіцистичні жанри як модифікація художньої публіцистики (9 год)

Теоретична частина. Характеристика художньо-публіцистичних жанрів (нарис і його різновиди, замальовка, етюд, есе). Призначення і жанрові особливості. Вимоги і методика підготовки. Історичний екскурс і природа нарису. Мовностилістичні особливості нарису. «Малі» жанри публіцистичної творчості (зарисовка, ескіз, штрих).

Практична частина. Виконання комплексного завдання: коментар і моделювання ситуації «Прорив української свободи слова: сьогодення і майбутнє». Підготовка досьє із добіркою найбільш характерних видів статей. Підготовка і написання відкритого листа. Написання кореспонденції (статті) з використанням джерела інформації і системи аргументації. Написання

подорожнього або проблемного нарису. Ділова гра «Три слова – одна замальовка».

6.5. Онлайн-журналістика (6 год)

Теоретична частина. Інтернет-видання. Інтернет і держава. Інтернет і журналістика. Типи ресурсів і пошук в Інтернеті: електронна пошта, телеконференції, форуми, блоги, онлайнові засоби комунікації, система файлових архівів FTR. Гіпертекстова інформація. Робота із журналістськими текстами в інтернет-газетах. Веб-трансляції. Стріми. Візуальний креатив.

Практична частина. Створення порадника «Деякі корисні «лінки» в Інтернеті для журналіста-початківця». Підготовка кореспонденції за оперативною інформацією інтернет-мереж. Участь в онлайн-конференціях.

Розділ 7. Засоби праці журналіста (18 год)

7.1. Мова журналістики (6 год)

Теоретична частина. Зрозумілість і мовні бар'єри: простота, структура/систематизація, виразність, стимулювання уваги. Мовні маніпуляції. Збіднення мови. Пропозиції для роботи з мовою.

Практична частина. Підготовка мультимедійної презентації «Як говорять ведучі телевізійних новин». Розмова з митцем на тему «Збіднення мови». Підготовка виголошення доповідей на учнівській науковому-практичній конференції. Майстер-клас за участі відомого журналіста.

7.2. Типи текстів (6 год)

Теоретична частина. Універсальні правила ефективних текстів (прості речення, прості слова, переконливість, природність стилю). Лексика і лексикографія української мови у системі мовних знань. Новина (замітка, повідомлення). Репортаж і нарис. Оцінні жанри. Інтерв'ю. Змішані жанри.

Практична частина. Робота зі словниками. Написання реферату «Словотвір як учення про структуру і творення слів». Підготовка і виголошення

доповіді «Семантика тексту як журналістського твору». Написання есе «Мова газети у житті сучасного читача».

7.3. Робота із цифрами і статистикою (3 год)

Теоретична частина. Цифри, відсотки та середні показники у журналістських матеріалах. Проблема повноти інформації. Вплив методів дослідження на результати. Робота із цифрами – ризики та ймовірності. Відображення статистики у графіках.

Практична частина. Підготовка і виголошення доповіді «Робота із цифрами і статистикою у газетах і журналах». Дискусія «У чому полягає небезпека маніпуляції цифрами, відсотками і середніми показниками у журналістських матеріалах?»

7.4. Інфографіка (3 год)

Теоретична частина. Когнітивний дисонанс або редакційні ножиці «тест-зображення». Фото: конструктор та інтерпретант тексту. Прийоми маніпуляції світлинами: ретуш, постановочні світлини, ефект блакитного неба.

Практична частина. Евристична бесіда «Когнітивний дисонанс або редакційні ножиці «тест-зображення». Практикум «Порівняльна характеристика різних прийомів маніпуляції світлинами».

Розділ 8. Робочі процеси у журналістиці (12 год)

8.1. Відбір інформації (3 год)

Теоретична частина. Методи збирання інформації. Цінність і дослідження гейткіперства. Час: актуальність, тривалість, безперервність. Близкість, дотичність, релевантність. Статус: центральність, влада і вплив, знаменитості. Динаміка: несподіваність, структура та інтенсивність. Валентність: «Good news» і «bad news». Ідентифікація: етноцентрізм, емоційна значущість, людський контакт. Можливість візуалізації.

Практична частина. Робота з архівом «Дослідження, перевірка і документування фактів». Огляд преси на певну тематику з метою повного завершення дослідження на задану тему. Моніторинг банку даних інформагенцій і пошуковиків (Google, bing.com, amazon.by, amazon.com).

8.2. Пошук інформації (3 год)

Теоретична частина. Офлайнові джерела інформації. Онлайнові джерела інформації. Поточний пошук та економіка пошуку. Журналістика розслідувань. Поради і правила гри практичного пошуку. Правила поводження зі співрозмовником.

Доповнення і перевірка. Реконструкція.

Практична частина. Презентація «Три типи інформаторів: очевидець, інформатор із «другої руки» й інтерпретатор». Практикум на задану тематику за допомогою пошукових систем Google.

8.3. Продукування текстів (3 год)

Теоретична частина. Підготовання і редагування тексту. Функції та формули вступної частини матеріалу. Роль кута подачі матеріалу. Мистецтво заголовків. Аудіокнижки та підкасти як аудіоальтернативи радіопрограм. Телебачення та відео.

Практична частина. Практикум: опрацювання рукописів на терміналі за змістом, мовою, формою. Укладання порівняльної таблиці «Вдалі та невдалі заголовки». Аналіз вдалого та невдалого видавничого продукту на прикладі зразків газет і журналів.

8.4. Форми презентації ЗМІ (3 год)

Теоретична частина. Врахування медіаспецифічних особливостей виду ЗМК. Роль естетики й оптичного оживлення у друкованих ЗМІ. Специфіка форм презентації. Інфо-радіо, ньюз-ток, бізнес-радіо. Телебачення. Ведучий як ідентифікаційна фігура. Інтернет і веб 2.0. як новий канал дистрибуції.

Практична частина. Майстер-клас від професіоналів «Правила подачі та презентації матеріалу». Презентація інтерактивних форм роботи редакцій: читацька акція, філантропічна/благодійна діяльність, розваги.

Розділ 9. Організація роботи редакції (18 год)

9.1. Інфраструктури журналістики у сфері ЗМІ (6 год)

Теоретична частина. Типологія інформаційної та організаційно-управлінської інфраструктури і взаємодія журналістів із їх представниками. Типологія технічної інфраструктури. Особливості виробництва друкованих ЗМІ. Структура виробництва у ЗМІ (робота репортерів і редакцій, тиражування продукції, поширення інформації, моніторинг ефективності інформканалів). Друкована преса (типологія газет і журналів; їх характерні ознаки).

Практична частина. Укладання порівняльної таблиці «Типологія творчої діяльності у журналістиці; редакторська (ідейна спрямованість тематики і проблематики, правка матеріалів); організаторська (ділові зв'язки, масова робота); авторська (інформаційний продукт). Ознайомлення з алгоритмом авторської творчості: пошук теми; збирання матеріалу; вибір жанру, створення тексту; редагування композиції і стилістики. Укладання порівняльної таблиці поліграфічного виконання друкованих ЗМІ за зразками. Комплексне індивідуальне завдання «Власне видання» (розроблення детального макета і плану реалізації свого власного художнього видання). Комплексне практичне завдання «Найпоширеніші помилки, яких припустилися під час випуску видавничого продукту» (на підсъаві наданих викладачем зразків).

9.2. Редакційний колектив як суспільно-психологічна спільність (3 год)

Теоретична частина. Типи і специфіка сучасних друкованих ЗМІ. Особливості редакційної роботи. Лінійна організація і штабні функції. Планування роботи редакції Розроблення і реалізація редакторських концепцій. Редакційний бюджет.

Практична частина. Ознайомлення з органами державного регулювання діяльності ЗМІ, навчальними та науковими центрами. Напрацювання навичок взаємодії журналістів із представниками влади, бізнесу, громадськості. Ознайомлення з типологією інформаційної інфраструктури: роботою агенцій новин, прес-центрів, аудіо- та відеоінформацією тощо). Ознайомлення із типологією технічної інфраструктури: поліграфічними підприємствами, центрами ТБ і радіо, підприємствами зв'язку тощо). Захист індивідуальних проектів за темами на вибір.

9.3. Флексибілізація організаційних структур ЗМІ (3 год)

Теоретична частина. Флексибілізація як вимога сьогодення. Чотири моделі формальної організації редакції: лінійна організація, лінійно-штабна модель, багатолінійна модель і матрична організація. Перспектива: нове самоусвідомлення.

Практична частина. Створення нових моделей організації сучасних редакцій (за вибором). Підготовка і написання реферату «Модель сучасної редакції у вигляді айсберга» (за ознаками: формальні та неформальні аспекти). Підготовка порівняльної таблиці концепції регламентованої преси, вільної преси і преси соціальної відповідальності.

9.4. Організаційні форми кореспондентських служб (6 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з роботою: прес-büro, прес-клубу, прес-релізу, прес-конференції, прес-ревю.

Практична частина. Ділова гра «Організація прес-büro, прес-клубу». Практикум: конкурс на кращий прес-реліз, прес-анонс, пост-реліз. Прес-конференція (прес-ревю) на актуальну тему. Екскурсії до редакцій кореспондентських служб.

Розділ 10. Медіаосвіта у системі соціальних комунікацій (15 год)

10.1. Медіаосвіта і медіаграмотність як освітні категорії (3 год)

Теоретична частина. Суспільне значення медіаосвіти. Феномен медійної освіти у світовій науковій парадигмі. Історія розвитку медіаосвіти. Методологометодичний інструментарій медіаосвіти у сучасній українській та зарубіжних наукових школах. Моделі медіаосвіти як виду соціальних комунікацій для непрофесіоналів.

Визначення і сутність поняття «медіаграмотність». Медіаграмотність і освітні стандарти.

Практична частина. Укладання порівняльної таблиці «Види комунікації, їх сутність». Творче завдання дослідницького характеру «Моделі медіаосвіти як виду соціальних комунікацій для непрофесіоналів».

10.2. Медіаграмотність як здатність аналізувати медіаінформацію (3 год)

Теоретична частина. Аналіз медіатекстів різних видів медіа. Критичне сприйняття. Ідеологічний аналіз. Аналіз репрезентацій. Декодування медіатекстів. Жанровий аналіз. Аналіз стереотипів. Сюжетний (наративний) аналіз. Іконографічний аналіз. Семіотичний аналіз. Контекстуальний аналіз. Комерціалізація: аналіз у контексті ринку.

Практична частина. Евристична бесіда «Поєднання декодування, розуміння й аналізу». Практикум «Колективне прочитання медіамеседжів». Підготовка і виголошення доповіді «Декодування. Побудова навичок. Застереження». Круглий стіл «Революція на Граніті як вид мобілізаційного наративу». Укладання таблиці з прикладами застосування кодів у медіаповідомленнях.

10.3. Медіакультура і засоби масової комунікації (3 год)

Теоретична частина. Медіакультура, її візуальний аспект. Медіазасоби, їх функції. Культурологічний аспект візуальної медіакультури. Соціально-психологічний аспект медіакультури. Природа медіатворчості, її зміст, функції.

Практична частина. Підготовка і написання реферату «Що таке «медіа творчість. Зміст і функції». Презентація «Новизна і сенсаційність як генерування зацікавлення аудиторії». Укладання таблиці «Тип потоку інформації – володарі думок». Зіставлення й обговорення рецензій (статей, книжок) професійних медіакритиків.

10.4. Медіатехнології і маніпуляції у медіа (6 год)

Теоретична частина. Поняття медіатехнології. Поняття маніпулятивності. Телевізійні ток-шоу як форма маніпуляції. Нарративи та їх типи. Спіраль мовчання. Фреймінг – прихований, глибинний погляд. Реклама як інструмент маніпулювання. Інтернет-безпека на основі дослідницького підходу.

Практична частина. Розмова із фахівцем на тему «Відмінність між історією і нарративом». Підготовка і написання реферату «Телевізійні ток-шоу як форма маніпуляції соціологією, темами, порядком, гостями, часом». Підготовка і виголошення доповіді «Які об'єктивні фактори створюють можливості для маніпулювання». Дослідження «Як визначити жанрову належність медіатексту». Аналіз теорії «піраміди потреб» А. Маслоу. Створення рекламного ролика на задану тему. Брейнсторминг «Якби я знімав цей рекламний ролик...»

Розділ 11. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

11.1. Наукознавство. Загальна схема й етапи наукового дослідження (9 год)

Теоретична частина. Наукові методи дослідження масовокомунікаційного напряму. Основні принципи дослідження.

Практична частина. Підготовка і виголошення доповіді «Перспективні напрями наукових досліджень у журналістиці». Круглий стіл «Особливості організації і проведення наукового дослідження».

11.2. Методологічна база і методи наукових досліджень у журналістикознавстві (15 год)

Теоретична частина. Методологічна база дослідження. Перспективні напрями наукових досліджень у журналістикознавстві. Мета і завдання, методика поетапного проведення науково-дослідницької роботи з журналістикознавства. Основні принципи дослідження.

Описові методи: історичний, бібліографічний. Класифікація видань як перший етап моделювання.

Спостереження й опитування. Класифікація спостережень. Етична позиція і моральна відповідальність спостерігачів-журналістів. Наукове спостереження. Інтерв'ю і дослідження.

Класифікація інтерв'ю: за змістом, за технікою проведення, за ступенем інтенсивності. Фокус-групові інтерв'ю. Анкетне й експертне опитування.

Класифікація анкетних опитувань. Принципи добору респондентів.

Практична частина. Підготовка, написання і презентація реферату на тему «Українські науковці-дослідники масовокомунікаційних процесів». Семінар «Процедура наукового спостереження». Доповідь «Класифікація спостережень за різними ознаками». Огляд нормативно-правової бази України з питань дотримання авторського права. Підготовка конспекту основних поняття «Права на інтелектуальну власність». Підготовка і виголошення доповіді «Формалізоване і неформалізоване інтерв'ю». Круглий стіл «Спільне і відмінне між етикою, правом та мораллю». Моніторинг клінічних інтерв'ю. Створення таблиці порівнянь структурованих, польових і невключених спостережень. Підготовка і презентація доповіді «Метод Дельфі».

11.3. Технологія аналізу медіатекстів (9 год)

Теоретична частина. Проблеми розуміння й аналізу мовлення у комунікації. Методологія і методика. Традиційні та формальні методи аналізу текстів. Аналіз і класифікація документів. Мовленнєвий вплив. Контент-моніторинг.

Практична частина. Робота з бібліотечними, системними та алфавітними каталогами, інтернет-ресурсами. Вивчення наукової літератури, опрацювання літературних джерел дослідження медіатекстів, робота зі словниками (у тому числі з електронними). Укладання таблиці порівнянь медіатекстів за змістом висловлювань і мовних форм. Евристична бесіда «Місце і значення контент-аналізу, інтент-аналізу, критичної лінгвістики».

11.4. Учнівська науково-дослідницька робота (39 год)

Теоретична частина. Організація наукового дослідження: схема й основні етапи учнівського наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт. Психолого-педагогічна основа організації дослідницької діяльності. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи.

Практична частина. Вибір проблеми наукового дослідження, обґрутування її актуальності у науковій літературі. Інформаційний пошук і методика опрацювання наукової літератури. Укладання таблиці помилок організації дослідницької діяльності.

11.5. Оброблення й інтерпретація результатів дослідження (24 год)

Теоретична частина. Принципи збирання інформаційного матеріалу, складання бібліографії, оброблення матеріалу. Конспектування. Структура наукової роботи. План-конспект. Тематичні виписки, тези, анотація.

Написання науково-дослідницької роботи. Формульовання висновків. Складання й оформлення списку використаних джерел, додатків. Правила оформлення дослідницької роботи і презентаційного матеріалу.

Практична частина. Вибір теми, визначення мети, завдань, методів наукового дослідження. Розроблення структури науково-дослідницької роботи. Складання індивідуального плану роботи. Використання бібліотечних та інтернет-ресурсів із метою збирання інформації. Опрацювання масовокомунікаційних і літературних джерел, вивчення наукової літератури і робота зі словником за темою дослідження. Робота за системним та алфавітним каталогами. Складання тематичних виписок, тез. Складання планів, тез наукових статей, конспектів, тематичних виписок, інтерпретація прочитаного матеріалу.

Отримання консультацій наукових і педагогічних керівників. Оброблення даних. Узагальнення результатів дослідження за темою і написання науково-дослідницької роботи. Укладання й оформлення списку використаної літератури і додатків.

11.6. Презентаційна продукція і публічний виступ (12 год)

Теоретична частина. Наукова дискусія і культура її ведення. Складання плану захисту наукової роботи. Побудова промови. Створення презентаційної продукції. Презентація результатів дослідження.

Практична частина. Підготовка мультимедійної презентації і плану захисту роботи. Підготовка доповіді для захисту науково-дослідницьких робіт, рекомендацій. Захист дослідницької роботи. Підготовка проекту-презентації «Поради представникам академічного красномовства».

Розділ 12. Екскурсії, форуми, вебінари, конкурси, тематичні заходи (21 год)

Теоретична частина. Екскурсії до музеїв, коворкингів, медіацентрів, інформаційних агентств. Відвідування театрів, концертів, виставок, кінотеатрів.

Практична частина. Участь у форумах, вебінарах, конкурсах, тренінгах, колоквіумах, брифінгах, прес-конференціях, тематичних заходах. Організація і проведення медіавіталень, свят, фестивалів, конференцій.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи секції за рік. Презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

Практична частина. Оформлення щоденника члена секції, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, виставок, культових споруд.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни під час проведення занять, роботи за комп’ютером; під час практичних робіт та екскурсій;
- загальні поняття журналістської сфери (інформація, медіа, інформаційний привід, журналістика, ЗМІ тощо);
- історію та теорію журналістики;
- особливості сучасних мас-медіа;
- класифікацію джерел інформації;
- особливості жанрів, їх дієвість та ефективність; принципи функціонування журналістики;
- основні складові журналістського твору;
- методику організації роботи редакції;
- основи технології збору інформації;
- типи та специфіку сучасних друкованих ЗМІ;
- умови роботи різних редакційних колективів;
- техніку оформлення, композиційно-графічного моделювання, макетування та верстки журналістського матеріалу;
- досвід світової періодичної преси;

- основи редакційно-видавничої діяльності;
- основні призначення, функції та загальну типологію ЗМІ (ТБ, радіо, друковані ЗМІ, Інтернет-видання);
- особливості кожного виду мас-медіа;
- основні поняття ринкової економіки та маркетингу;
- основні поняття державного та соціального управління;
- групові психологічні особливості різних цільових аудиторій журналістики;
- типовий алгоритм вибору аудиторії та реципієнтів;
- про вплив журналістики на демократизацію та глобалізацію суспільної свідомості;
- ключові засади правової основи інформаційної діяльності та державних гарантій;
- Конституцією України як гаранта свободи слова для громадян, закони «Про інформацію», «Про друковані засоби інформації (пресу) в Україні» та «Про рекламу»;
- міжнародні норми свободи та цензури;
- головні положення таких документів як «Етичний кодекс журналіста», «Хартія свободи преси»;
- сучасний стан правового поля України, типові порушення прав та журналістської етики;
- перспективні напрями наукових досліджень у журналістикознавстві;
- наукові методи дослідження масовокомуникаційного напряму;
- особливості організації та проведення наукового дослідження;
- правила укладання бібліографії наукових досліджень; оформлення цитат;
- структуру наукової роботи та вимоги щодо її оформлення;
- етапи захисту наукової роботи;
- вимоги до оформлення наочних матеріалів;
- правила складання й оформлення мультимедійних презентацій;

- правила культури мовлення, поведінки під час виступу;
- правила проведення наукової дискусії.

Учні мають уміти:

- дотримуватись правил безпеки у навчальному закладі, правил санітарії та гігієни під час роботи за комп’ютером;
- грамотно застосовувати правила та засоби української мови;
- визначити характерні риси майстерності у творах сучасних українських журналістів;
- характеризувати творчість видатних українських публіцистів;
- визначати модифікацію інформаційного матеріалу;
- аранжувати повідомлення за значенням та складати тематичний підбір інформації для визначеного засобу масової комунікації;
- готувати власні матеріали за оперативною інформацією Інтернет-мереж;
- аналізувати жанрову структуру статей;
- визначати вид інтерпретації фактів, їх характер та літературну майстерність автора;
- складати «словник» найтипівіших мовних помилок;
- виконувати творчі завдання для розвитку вміння точного відтворення фактів;
- писати журналістський твір за такими вимогами: точність, повнота відтворення фактів, уміння логічно і грамотно викладати думку;
- складати бізнес-план власного друкованого продукту (газети, тижневика).
- планувати, готувати, редактувати матеріали та журналістську продукцію;
- укладати порівняльну таблицю концепції регламентованої преси, вільної преси та преси соціальної відповідальності;

- орієнтуватися в літературно-стилістичних особливостях журналістських текстів;
- володіти сучасними літературними формами;
- володіти нормативно-правовими основами та морально-етичними принципами журналістики, відповідати їм;
- володіти необхідним і достатнім обсягом знань і практичних вмінь за журналістською спеціалізацією;
- орієнтуватися в основних історико-філософських концепціях журналістики;
- визначати шляхи і прийоми застосування здобутих знань у науковій діяльності;
- обирати тему дослідження;
- визначати мету і завдання дослідження;
- висувати гіпотези;
- розробляти план і програму дослідження;
- обирати і застосовувати методи дослідження відповідно до поставленої мети;
- формулювати проблемно-пошукові запитання;
- працювати з науковими джерелами інформації;
- аналізувати інформацію за темою дослідження;
- проводити експеримент або спостереження за темою дослідження;
- моделювати масовокомунікативні поняття, явища, закономірності;
- складати тези наукової роботи;
- працювати на різних ресурсах і пошукових системах в Інтернеті, користуватися матеріалами бібліотек, архівів;
- створювати мультимедійні презентації;
- вести дискусію, аргументовано відстоювати власну думку;
- виступати з публічним захистом отриманих результатів;
- логічно і точно подавати свою інформацію;
- грамотно оформляти результати дослідження;

Учні мають набути досвіду:

- вільного оперування в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері журналістської науки;
- узагальнення журналістських понять, явищ, закономірностей;
- аналізу журналістської продукції за якісно-змістовними, структурними та стилістичними ознаками;
- обробки та розповсюдження соціальної інформації;
- вміння логічно й грамотно викладати думки українською мовою;
- визначення рівня культури мовлення та письма;
- аналізу інформаційних жанрів (за змістово-формальними ознаками);
- аналізу медіа-продукції;
- організації та проведення моніторингу та ділових ігор;
- активної участі у суспільно-політичному житті країни;
- засвоєння способів самостійного отримання та обробки різnobічної інформації з різних джерел;
- роботи з джерелами під час написання науково-дослідницької роботи;
- опрацювання масовокомуникаційних та літературних джерел;
- опрацювання наукової літератури та робота зі словником за темою дослідження;
- узагальнення результатів дослідження за темою та написання науково-дослідницької роботи;
- написання й оформлення науково-дослідницької роботи;
- складання й оформлення списку використаної літератури та додатків;
- складання тез наукової роботи;
- публічного виступу та ведення дискусії;
- виготовлення мультимедійні презентації;
- участі у форумах, вебінарах, тренінгах, колоквіумах, брифінгах, прес-конференціях, тематичних заходах, конкурсах, олімпіадах.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Диктофон	За кількістю вихованців
Навушники	За кількістю вихованців
Магнітофон	1
Програвач компакт-дисків	1
Відеокамера	1
DVD-плеєр	1
Комп'ютер	За потребою
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
USB флеш-накопичувач	За потребою
<i>Канцелярське приладдя, інструменти та матеріали</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ватман А-1	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці креслярські	За потребою
Олівці кольорові	За потребою
Ножиці	За потребою
Гумка	За потребою
Клей	За потребою
Скріпки, кнопки	За потребою

Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою
<i>Дидактичні матеріали</i>	
Таблиці, плакати, книги, газети, журнали	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Алпеева Н. Н. Будущий журналист : довузовский этап медиаобразования / Н. Н. Алпеева // Журналистика в 2004 году. СМИ в многополярном мире : материалы науч.- практ. конф. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2005. – С. 317–318.
2. Бабак В. Фундаментальна підготовка в сучасному університеті / В. Бабак, Е. Лузік // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 14–20.
3. Баришполець О. Т. Медіакультура особистості : соціально-психологічний підхід : навч. посіб. / О. Т. Баришполець, Л. А. Найдьонова, Г. В. Мироненко та ін. ; за ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Баришпольця. – К. : Міленіум. – 2009. – 128 с.
4. Бєляков О. О. Доступ до журналістської освіти в контексті Болонського процесу / О. О. Бєляков // Наукові записки Інституту журналістики [Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка].– 2009. – Т. 36. – С. 11–15.
5. Бєляков О. О. Журналістська майстерня як засіб освіти майбутніх працівників ЗМІ / О. О. Бєляков // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 508–513.

6. Буряк В. Д. Умови та засоби самоосвіти студентів / В. Д. Буряк // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна. –К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2007.– С. 181–187.
7. Василенко М. К. Про ефективність підготовки репортерів за оновленою програмою в Інституті журналістики / М. К. Василенко // Наукові записки Інституту журналістики [Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка]. – 2001. – Т. 2.– С. 9–11.
8. Гриценко О. М. До питання про журналістську освіту та проблеми викладання в сучасному вищому навчальному закладі / О. М. Гриценко // Українське журналістикознавство. – 2008. – Вип. 9. – С. 48–49.
9. Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2007. – 608 с.
10. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : навч. посіб. / В. Й. Здоровега. – Львів : ПАІС, 2000. – 180 с.
11. Іванов В. Ф. Освітня діяльність журналіста як культурний феномен / В. Ф. Іванов, Т. В. Іванова // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 256–264.
12. Іванов В. Ф. Професійна культура майбутнього журналіста / В. Ф. Іванов, Т. В. Іванова // Вісн. Київ. ун-ту. Сер. журналістика. – 1995. – Вип. 2. – С. 128–136.
13. Карась М. А. Підготовка майбутніх журналістів до вивчення громадської думки / М. А. Карась // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига,

- Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 503–513.
14. Карпенко В. Преса і незалежність України. Практика медіа-політики 1988–1998 рр. / В. Карпенко. – К. : Нора-Друк, 2003. – 350 с.
15. Квіт С. М. Журналістика – це десь між ремеслом і творчістю [Електронний ресурс] / С. М. Квіт. – Режим доступу : vlad.a.kiev.ua./cgi-bin/ums/dispnew1.pl?3054.
16. Михайлин І. Л. Досвід викладання основ журналістики в середній школі (Академічна гімназія № 45 м. Харкова) / І. Л. Михайлин // Наукові записки Інституту журналістики [Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка]. – 2002. – Т. 9. – С. 24–31.
17. Москаленко А. З. Масова комунікація / А. З. Москаленко, Л. В. Губерський, В. Ф. Іванов, В. А. Вергун. – К. : Либідь. – 1997. – 216 с.
18. Москаленко А. З. Сучасний журналіст : і професіоналізм, і освіченість / А. З. Москаленко // Вісн. Київ. ун-ту. Сер. Журналістика. – 1997. – Вип. 4. – С. 3–15.
19. Мукомела О. Г. Виховання історією / О. Г. Мукомела // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига, Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна. – К. : Ін-т журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2007. – С. 198–206.
20. Онкович Г. В. Використання інтегрованого простору знань у навчальному процесі засобами медіаосвіти / Г. В. Онкович // Журналістика, філологія та медіаосвіта : зб. наук. допов. : У 2 т. – Полтава : Освіта, 2009. – Т. 2. – С. 252–255.
21. Подолян М. П. Редакційна практика студента / М. П. Подолян. – К., 1998. – 24 с.
22. Різун В. В. Болонський процес як чинник гармонізації журналістської освіти в Україні / В. В. Різун // Журналістська педагогіка в контексті Болонського процесу : навч.-метод. посібн. / Упоряд. : А. І. Мамалига,

Ю. П. Єлісовенко ; за заг. ред. В. В. Різуна.– К. : Ін-т журналістики Київ.
нац. ун-ту ім. Т. Шевченка.– 2007. – С. 3–5.

ЗМІСТ

Вступ 3

Зміст і структура навчальних програм дослідницько-експериментального напряму позашкільної освіти (наукове відділення філософії та суспільствознавства) 5

НАУКОВЕ ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА 10

Навчальна програма «Філософія» 10

Навчальна програма «Соціологія» 51

Навчальна програма «Правознавство» 72

Навчальна програма «Теологія, релігієзнавство та історія релігій» 102

Навчальна програма «Педагогіка» 168

Навчальна програма «Журналістика» 200

ДЛЯ НОТАТОК

Навчально-методичне видання

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Дослідницько-експериментальний напрям

ФІЛОСОФІЯ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО

ВИПУСК 8

Відповідальні за випуск – О. Лісовий, С. Лихота

Дизайн обкладинки – Б. Лісовський

Редактор – А. Саїбова